

**ABD DIŞ POLİTİKASINDA DRONLARIN
ROLÜ VE PAKİSTAN ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Şükrü Alper ŞEN

Kütahya-2023

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ABD DIŞ POLİTİKASINDA DRONLARIN
ROLÜ VE PAKİSTAN ÖRNEĞİ**

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Barış ADIBELLİ

Hazırlayan:
Şükrü Alper ŞEN

Kütahya - 2023

Kabul ve Onay

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında, 202085531187 öğrenci numaralı, Şükrü Alper ŞEN'in hazırlamış olduğu "ABD DIŞ POLİTİKASINDA DRONLARIN ROLÜ VE PAKİSTAN ÖRNEĞİ" başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

12/06/2023

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Dr. Öğr. Üyesi Barış ADIBELLİ (Danışman)		
Doç.Dr. Cantürk CANER		
Dr. Öğr. Üyesi Volkan TURAN		

Onay

Doç. Dr. Arif KOLAY

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*ABD Dış Politikasında Dronların Rolü ve Pakistan Örneği*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

12/06/2023

Şükrü Alper ŞEN

Özgeemiş

İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Gaziantep’te tamamladı. İstanbul’da Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümünden 2017’de mezun oldu. 2019 yılında Hava Kuvvetlerinde görev yapmaya başladı. Aynı yıl Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisans eğitime başladı. şu anda Konya 3’üncü Ana Jet Üs Komutanlığı’nda üsteğmen rütbesinde görev yapmaya devam etmektedir.

ÖZET

ABD DIŞ POLİTİKASINDA DRONLARIN ROLÜ VE PAKİSTAN ÖRNEĞİ

ŞEN, Şükrü Alper

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Barış ADIBELLİ

Haziran, 2023, 100 sayfa

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya sahnesine güçlü bir adım atan ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tam bir süper güç olmuş ve tüm dış politikasını bu durumu sağlamlaştırmak için oluşturmuştur. Bu politika anlayışı 11 Eylül saldırılarından sonra küresel terörizmle savaş için oldukça agresifleşmiş ve bağımsızlığından bu yana gelgitli ilişkileri olduğu Pakistan'ı geri dönülmez biçimde etkilemiştir. Pakistan topraklarındaki terörist gruplar yoğun dron saldırıları ile bombalanmış, nokta operasyonlar ile üst düzey terörist örgüt yöneticileri etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır. ABD'nin Afganistan'a BM ve NATO güçleri ile başlattığı çıkarma başlangıçta Pakistan ile iyi ilişkilere sebebiyet verse de Pakistan topraklarındaki dron saldırıları bu ikilinin arasını açmıştır. Pakistan kırsalındaki halk dron saldırılarından dolayı büyük yaralar almış, psikolojik bir buhran durumuna girmiştir. Pakistan yönetimi sorumsuzca ve haber verilmeden yapılan CIA kaynaklı bu operasyonları kınamış fakat arkasındaki ABD desteğinin tamamen kesilmesine razı olmadığı için pasif bir tutum sergilemiştir. Sivil kayıplar ve bölge halkının mağduriyetleri yükseldikçe yaşanan Pakistan kamuoyundaki değişim ve sonuçları araştırmamızın asıl konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızın genelinde ABD'nin Pakistan'da yaptığı dron saldırıları, bunun halktaki yansıması ve terörist grupların bu yansımadan nasıl faydalandığı anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül, Amerika Birleşik Devletleri, Dron, İnsansız Hava Araçları, Pakistan, Terörizm

ABSTRACT**THE ROLE OF DRONES IN US FOREIGN POLICY AND THE CASE OF
PAKISTAN****ŞEN, Şükrü Alper****Master's Degree Thesis, Department of Political Science and International
Relations****Supervisor: Asst. Prof. Barış ADIBELLİ****June, 2023, 100 pages**

After the First World War, the United States made a strong entry on the world stage and became a full-fledged superpower after the Second World War, and its entire foreign policy was designed to consolidate this position. After the September 11 attacks, this policy approach became very aggressive in the fight against global terrorism and irrevocably affected Pakistan, with which it has had tense relations since independence. Intensive drone strikes bombed terrorist groups on Pakistani soil, and spot operations were conducted to neutralize senior terrorist organization leaders. Although the US invasion of Afghanistan with UN and NATO forces initially led to good relations with Pakistan, drone strikes on Pakistani soil have driven a wedge between the two countries. The people in rural Pakistan have suffered great injuries due to drone strikes and have entered a state of psychological crisis. The Pakistani government has condemned these irresponsible and unannounced CIA-led operations, but has adopted a passive stance because it is not willing to completely cut off US support. As civilian casualties and the victimization of the people of the region increased, the change in Pakistani public opinion and its consequences constitute the main subject of our research. Throughout our study, we have tried to explain the US drone strikes in Pakistan, its reflection on the public and how terrorist groups have benefited from this reflection.

Keywords: Drone, Pakistan, September 11, Terrorism, United States of America, Unmanned Aerial Vehicle

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında ABD'nin dış politika anlayışına, bunun bir sonucu olarak Pakistan özelinde gerçekleştirdiği dron saldırılarına ve bu saldırıların sonuçlarına değinilmiştir.

Bana bu anlamda kendimi geliştirmemi sağlayan üniversiteme, dünya politik ilişkilerini daha iyi anlamamı sağlayan hocalarıma ve bu tez çalışmasının bugünlere gelmesinde en büyük payı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Barış ADIBELLİ'ye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ABD DIŞ POLİTİKASI

1.1. DOKTRİNLER	6
1.1.1. Monroe Doktrini	7
1.1.2. Truman Doktrini	7
1.1.3. Eisenhower Doktrini	8
1.1.4. Nixon Doktrini	8
1.1.5. Carter Doktrini	9
1.1.6. Reagan Doktrini	9
1.2. ABD DIŞ POLİTİKASI	10
1.2.1. Avrupa Politikası	11
1.2.2. Ortadoğu Politikası	12
1.2.3. Orta Asya Politikası	13
1.3. BUSH DÖNEMİ	15
1.3.1. Neo-Con (Yeni Muhafazakar) Akımı	16
1.3.2. 11 Eylül Saldırıları	17
1.3.3. Bush Doktrini	18
1.4. OBAMA DÖNEMİ	20
1.4.1. Yumuşak Güç ve Akıllı Güç Politikası	20
1.4.2. Arap Baharı	22
1.4.3. Obama Doktrini	24
1.5. TRUMP DÖNEMİ	25
1.5.1. “America First” Politikası	26
1.5.2. Sansasyonel Başkanlık Dönemi	28
1.5.3. Trump Doktrini	30

İKİNCİ BÖLÜM

DRONLAR

2.1. DRONLARIN GEÇMİŞİ VE GELİŞİMİ	34
2.2. ULUSAL GÜNVELİK ALANINDA DRONLAR	35
2.2.1. Dronların Avantajları	36
2.3. ABD’NİN SİMGELEŞMİŞ DRONLARI	38
2.3.1. Predator	38
2.3.2. Reaper	39
2.3.3. Global Hawk	39
2.4. DRONLARIN KULLANILDIĞI SAVAŞLAR VE OPERASYONLAR	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PAKİSTAN

3.1. 11 EYLÜL ÖNCESİ PAKİSTAN VE ABD	45
3.2. 11 EYLÜL VE ABD DRON POLİTİKASI	50
3.2.1. 11 Eylül Sonrası ABD-Pakistan İlişkileri	50
3.2.2. Pakistan’ın Afganistan İkilemi	51
3.2.3. ABD’nin Dron Politikası	53
3.2.4. Dron Saldırılarının Stratejik Sonuçları	54
3.2.5. ABD Açısından Dron Politikasının Amaçları	55
3.2.6. Dron Politikasının ABD Açısından Yararları	56
3.2.7. Dron Politikasının Pakistan İçin Sonuçları	57
3.3. ARADA KALAN PAKİSTAN	58
3.3.1. Radikalizmin Yükselişi	58
3.3.2. Hükümetlerin Meşruiyeti	59
3.3.3. Halkın Psikolojisi	60
3.4. ULUSLARARASI MECRALARDA ABD DRON POLİTİKASI	61
3.5. DRON POLİTİKASININ ABD AÇISINDAN HAKLILIĞI	62
3.6. DRON SALDIRILARININ SONUÇLARI	63
3.7. DRON POLİTİKASININ ARDINDAN	64

SONUÇ	66
KAYNAKÇA	70
DİZİN	86

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1: Dron Saldırıları Sonrası Ölü ve Yaralı Sayıları	42
---	----

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
CENTO	Central Treaty Organization
CIA	Central Intelligence Agency
DAEŞ	El Devle el İslamiye fil Irak ve'l Şam
FATA	Federally Administered Tribal Area
GWOT	Global War on Terror
HVT	High Valuable Target
ISI	Inter-Services Intelligence
İŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
KGAÖ	Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries
PKK	Partiya Karkeren Kurdistan
PNAC	Project for New American Century
PYD	Partiya Yetikiya Demokrat
SEATO	Southeast Asia Treaty Organization
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü
TAP	Trans Adriyatik Boru Hattı
TPP	Trans Pasific Partnership
USA	United States of America
USMCA	United States–Mexico–Canada Agreement

TEZ METNİ

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri kuruluşundan bu yana dünya üzerinde hep bir ağırlığa sahip olmuştur. Yerli halklar ile yaşadığı en hafif tabir ile problemlerini bir kenara koyarsak dünyada demokrasinin havarisi gibi karşılanmıştır. Avrupayı harap hale getiren Birinci Dünya Savaşı'na kadar tarafsızlığını devam ettiren ABD savaşın sonuna doğru İtilaf Devletleri tarafına geçip çok büyük olmasa da bir etkiye sahip olmuştur. Savaştan sonra yıpranan ekonomilere yardımlar ile kendi nüfuz alanını genişletmiş, yükselen ticareti ile ekonomik manada da büyümeye devam etmiştir. Fakat ABD'nin asıl dünya çapında podyuma çıkışı İkinci Dünya Savaşı ile olmuştur. Başlangıçta yine tarafsızlığını koruyan ABD, devam eden safhalarda Müttefik Devletler'in yanında savaşa girmiş ve savaşın seyrini değiştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonunda tüm savaşan devletler o kadar büyük yara almıştır ki bu savaşın bir kazananı yoktur denebilir. İşte tam bu ortamda ABD artık bir süper güç haline gelmiştir. Dünya'nın demokrasi ve liberalizm havarisi ABD ve karşısında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. İki kutuplu Dünya'nın insan hakları ve özgürlük tarafında yer alan ABD ilerleyen yıllarda SSCB'nin de zayıflayıp devamında dağılması ile tek süper güç kalmıştır. Artık tek kutuplu dünyanın ağırlık merkezi Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu güç birikmesi ile alakalı olsun veya olmasın her yerde, her denklemde, her politikada ABD küçük veya büyük bir değişken halini almıştır. Dünyanın tek süper gücünün aldığı her karar artık tüm dünyayı etkilemektedir. En sonunda böyle bir güç elbet sahibini zehirleyecektir.

Bir kere Olimpos Dağı'nın tepesine yerleşince orada kalmak için her ne gerekiyorsa yapması gereken ABD'nin bunun için gerek politik ilişkilerle, gerek ekonomik bağlarla belki de en büyük çarpan olarak askeri teknolojiler ile bunu devam ettirmek istemesi içten bile değildir. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'ya attığı atom bombaları ile pandoranın kutusunu açan ABD bundan sonra nükleer savaşın önlenmesi için elinden geleni yaparken nükleer teknolojisini de geliştirmekten geri kalmamıştır. Yalnız nükleer savaş sadece atıldığı bölgeyi değil, tüm dünyayı etkilediği için oldukça antipatik bir güç durumundadır. Sovyetlerin dağılması ile beraber nükleer savaş ihtimalinin azalması ile farklı ve nispeten daha az antipatik olan konvansiyonel teknolojilerin gelişmesi de son hız devam etmiştir. Bu gelişimi en kolay görebildiğimiz yer dünya süper güç sahnesinde yalnız kalan ve bir boşluğa düşen ABD'nin 11 Eylül terör saldırıları ile tekrar başlayan bir nemesis politikasında görülebilir. Tam bu noktada

insansız hava araçları (unmanned aerial vehicles- UAV) ve şimdi daha yaygın kullanımı ile dronlar savaş sahnesinde tam olarak yerini almıştır. Artık savaşlarda insan kaybı olmadan istenen yerler vurulabilir hale gelmiştir. Bu da yeni bir silahlanma yarışında yeni bir sahnedir. Nükleer bombaların perdeleri kapanmış, dronların perdesi açılmıştır. Yeni nemesis küresel terörizme savaş açan ABD bunun için Irak, Suriye, Pakistan, Yemen, Somali ve Libya gibi ülkelerde istihbari bilgi için dronları kullanmış ve gerek sadece kendi gerek NATO müttefikleri ile sayısız bombalamalarda yer almıştır. Dron teknolojisinin ilerlemesi ve oldukça efektif olduğunun anlaşılması ile yeterli teknolojik altyapısı olan tüm ülkeler bu alana girmeye çalışmış, birçok farklı dron türü geliştirilmiştir. Hala etkisi ve nüfuzu çok kuvvetli olsa da nükleer gücün caydırıcılık faktörünün yanına şimdi de dronlar katılmıştır. Artık ABD'ye saldırmak isteyen irili ufaklı tüm terörist yapılanmalar veya devletler biliyordur ki ABD bölgeye hiç asker dahi indirmeden, ulaşamayacakları yerlerden kalkan dronların hedefi olabileceklerdir.

Dron saldırılarının bir hedefi olan Pakistan da bu durumdan nasibini almıştır. İngilizlere karşı bağımsızlığını kazandığı günden itibaren zorlu coğrafyasında hayatta kalmaya çalışan Pakistan direkt olarak olmasa da dolaylı olarak bu saldırıların mağduriyetini yaşamıştır. En büyük rakibi Hindistan ile her zaman bir güç mücadelesinde olan Pakistan bu çekişmede geride kalmamak için askeri ve ekonomik gücünü geliştirmek amacıyla çalışmış, tüm dünyaya zıt giderek kendi nükleer gücüne sahip olmuş, geniş ve zor bir coğrafyaya ve oldukça karmaşık bir demografiye sahip bir devlettir. 230 milyonluk bir nüfusa sahip olan Pakistan'ın, 1.4 milyar nüfusa sahip Hindistan'a karşı güçlü durabilmek için dış yardımlara ihtiyacı olduğu gerçeği kaçınılmazdır. Bunun için her zaman güçlü devletleri yanına çekmeye çalışan Pakistan tam bir denge politikası uygulamaya çalışmaktadır. ABD desteğini Hindistan'a kaptırmak istemeden, Hindistan ile gerilim yaşayan Çin'i yanına çekmeye çalışan Pakistan'ın işi oldukça zordur. Tüm bu zorlukların yanında savaşlardan geçilmeyen bir coğrafyaya sahip Pakistan'ın yanı başında olan Afganistan ve irili ufaklı yüzlerce radikal terörist oluşum bu işi daha da zorlaştırmaktadır. Afganistan'da ABD'nin El-Kaide olan savaşında topraklarında 400'den fazla ABD kaynaklı dron saldırısı ve onlarca terörist saldırısının hedefi olan Pakistan gerek iç gerek dış politikada sayısız ağların arasında kalmıştır. ABD'nin Terörizmle Savaş politikası Pakistan'ın iç dinamiklerini fazlası ile zorlamış, dünyanın en tehlikeli coğrafyalarına sahip bu bölgede ayakta kalmaya çalışan bu nükleer gücü oldukça karışık denklemlerin bir parçası yapmıştır.

Başkan Bush ile dış politikada tamamen ray değiştiren ABD kendine göre uzun süren bir atalet döneminden sıyrılmış, askeri gücü ile tekrar savaş sahnesine girişmiştir. Agresif ve saldırgan tutumu ile önüne BM ve NATO'yu da katan ABD dünya çapında birçok bölgede sayısız operasyonlar düzenlemiş, gürüldeyen bu savaş makinesi ile dış politikasını yönlendirmeye çalışmıştır. Başkan Obama ile daha ılımlı ve barışçı bir dış politika beklentisine rağmen özellikle dron saldırıları sayılarında artış korkunç olmuş, Obama'nın "akılcı güç" politikası barış güvercinlerini ABD dış politikasından çok uzaklara uçurmuştur. 11 Eylül ABD dış politikası için bir milattır. Ve bu milat Bush'un saha operasyonlarından Obama'da daha çok uzaktan operasyonlara evrilmiştir. Eksen aynı kalmakla beraber teknik değişmiş, bu teknik değişimi de yaptığımız bu araştırmaya sebebiyet vermiştir.

Çalışmamızın çıkış kaynağı küresel olarak büyüyen, gelişen ve pazar payı gittikçe artan insansız hava araçlarının savaş alanında kullanımı ve ortaya çıkardığı sonuçların Pakistan ve Pakistan halkı üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmamızın konusu gerek milli, gerek yabancı dronların eğitim sahası haline gelen ülkemizin çevre coğrafyasında; dronların önemi, etkisi ve kullanımının olası stratejik sonuçlarını daha iyi anlamak için seçilmiştir. Tezim literatür ve kaynak taramasına dayanmaktadır. Özellikle Türkçe literatürde dronların ve özellikle Pakistan'da yaşanan olayların çok az işlenmiş olması, olan literatürün de neredeyse tamamının İngilizce olması beni bu konuyu seçmeye itmiştir. Çalışmada ABD'nin dronları orantısız güç ile Pakistan toprakları üzerinde kullandıktan sonra gelişen durumlar ve buna yönelik yerel halkın ve terörizmin tepkileri üzerinde durulmuştur. Özetlemek gerekirse tezimizin asıl sorusu insansız savaşın öncüsü olan dronların ne kadar etkili, ne kadar mantıklı ve ne ölçüde kullanılması gerektiğidir. Asker ayağını yere değdirmeden nokta operasyonlar ile ABD'nin Terörizmle Savaş politikasının ne kadar uygulanabilir olduğunun Pakistan'daki örneğini inceleyeceğiz.

Tezimin birinci bölümünde ABD'nin doktrinsel dış politika anlayışlarına yer verilmiş, ABD'nin tarihsel dünya görüşü anlatılmaya çalışılmıştır. Geçmişten günümüze olan politika farklılıkları gösterilmiş, bu farklılıklar ile nelerin değiştiğine değinilmiştir. İkinci bölümde dronlar ve yükselen dron teknolojisine giriş yapılmış, ABD'nin dron politikasının en görünen araçları kısaca tanıtılmış ve dronların kullanıldığı savaşlar ve operasyonlara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise ABD dış politikasında Terörizmle Savaş kapsamında Pakistan’da yapılan bombalamalar ve Pakistan’ın bu bombalamalardan önceki ve sonraki durumuna değinilmiş, dron politikasının Pakistan’da yaşanan sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ABD DIŞ POLİTİKASI

1.1. DOKTRİNLER

Modern Dünya’da kabul edilmiş olan iki dünya savaşının da kazananı olmayı bilmiş olan Amerika Birleşik Devletleri özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya politikalarını şekillendirmeyi ve kendine göre yeniden biçimlendirmeyi kendine görev addetmiş, bu savaşların devamında olan küresel olayların da neredeyse hepsinde başrolü oynamıştır. Kendine görev bildiği bu nosyonunu da dış politika araçları ve hep kendini yenileyen doktrin geleneği ile başarmıştır. Monroe doktrini ile dünya savaşlarına kadar neredeyse kendi toprakları dışına çıkmayan, kendi iç birliğini oluşturmaya çalışan, tamamen izole ve emperyalist amaçlar gütmeyen bir devlet iken Birinci Dünya Savaşı’na sonradan da olsa müdahil olmuş ve dünyayı kendi amaçlarınca değiştirme uğrunda ilk adımını geri çekmemek üzere dünya sahnesine atmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle ABD başkanı Wilson’un yoğun çabaları ile kurulan Milletler Cemiyeti’ne ABD’nin kendisi kongrenin olumsuz kararı sonrası katılamamıştır (Mesquita, 2006). Bu ABD’nin küresel sahneye çıkmaya daha hazır olmadığını göstermektedir. Milletler Cemiyeti de birçok iç sorununun üzerine ABD’nin de cemiyete girmemesiyle evrensellik özelliğini yitirmiş, İkinci Dünya Savaşı’na engel olamamasıyla da tamamen başarısız bir topluluk olmaktan ileri gidememiştir (Mearsheimer, 2005).

Monroe Doktrini’nin küresel çaptaki ataletini Başkan Wilson kendi ismi ile anılan “Wilson Prensipleri” ile kırmaya başlamış, ABD’nin kendi dünya görüşünü yavaş yavaş gerçek dünyaya yaymaya ve kendi amaçlarına göre dünyayı şekillendirmeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası devletler arası yapılan barış antlaşmalarının (Sevr hariç) tamamı uygulamaya konmuştur. Wilson Prensipleri de dikkate alınarak hazırlanan bu antlaşmalar, içerdiği ileri derecedeki eşitsizlik ile yaklaşık yirmi yıl sonrasında çok daha kanlı bir savaşın da hazırlayıcısı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı ile artık Monroe Doktrini döneminin çekingenliği ve isteksizliğini mağlup eden ABD, dış politikasını dünyayı tamamen kendi istek ve ihtiyaçlarına göre dizayn etmeye başlamıştır. Savaştan sonra da yine başkanlarının isimleri ile devam edecek olan doktrin geleneği günümüze kadar olan ABD dış politikasının dayandığı köşe taşları olmuştur.

1.1.1. Monroe Doktrini

Beşinci ABD Başkanı olan James Monroe'den adını alan doktrin geleneğinin ilki, bizzat başkanın kendisi tarafından 2 Aralık 1823 tarihinde kongreye sunulan bu doktrin ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçteki neredeyse tüm dış politikasını belirlemiştir. Monroe Doktrini'nin ana hatları kendini Avrupa'nın iç sorunlarından izole etmek ve tarafsız kalmaktır. Buradaki amaç yeni kurulmuş devletin öncelikle iç siyasi birliğini sağlaması ve savaşlardan uzak kalarak kendini geliştirmesidir. Avrupa kendi iç sorunları ile mücadele ederken ABD Amerika kıtasının tek hakimi olmuş ve ekonomik gücünü hayli artırmıştır. Monroe Doktrini Birinci Dünya Savaşı'na kadar ABD'yi "yalnızlık politikası" doğrultusunda tutmayı başarmış fakat Almanya'nın ABD ticaret gemilerine saldırması ve Meksika ile yakınlaşması sonucu savaşa girmek durumunda kalmıştır (Hobsbawm, 2006). Amerikalılar tarihinde ilk kez kendi toprakları dışına askeri faaliyet göstermeye gitmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki büyük yıkım, ABD'yi ray değiştirerek artık daha büyük bir aktör olarak savaşları önlemeye ve dünyayı şekillendirmeye hevesli kılmıştır. Wilson Prensipleri ile maddeleşen bu dış politika değişikliği ABD'nin gelecek dönemde daha da agresifleşecek olan dünyayı şekillendirme isteğinin ilk metni olacaktır.

1.1.2. Truman Doktrini

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin gelecek savaşları önlemek için büyük çabasıyla kurulan Milletler Cemiyeti, antlaşmanın Amerikan Kongresi'nden geçmemesiyle beraber ABD'nin cemiyete girmemesi ile ölü doğan bir topluluk olmuştur (Scott, 1974). Başkan Wilson'un dünyayı şekillendirme ve düzen getirme amacıyla kurmak istediği bu örgüt kendi ankarasındaki Monroe'nin tarafsız ve izole kalma niyetindeki meclisi ile ters düşmüştür. Nihayetinde kurulan bu cemiyet İkinci Dünya Savaşı'na engel olamamış, başarısız bir uluslararası topluluk olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki alınan dersler ve yaşanan çok daha büyük yıkım ile Birleşmiş Milletler (BM) kurulmuş ve ABD bu uluslararası örgütün bir numaralı koltuğuna oturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yayılmacı Sovyet tehdidine karşı ABD önlemler almak durumunda kalmıştır. Savaştan sonra harap halde bulunan Avrupa'ya yardım planları ile buradaki Sovyet nüfuzuna engel olunmak istenmiştir. ABD Başkanı Truman'ın 12 Mart 1947 tarihinde kendi adıyla anılacak doktrini hayata geçirmiştir

(Esenbel, 2000). Bu hareket ile sıcak savaştan kaçınacak şekilde Rus-Amerikan soğuk savaşı başlamıştır. Komünizm tehdidine karşı Avrupa ve Ortadoğu'ya Sovyetleri çevreleme politikasına gidilmiştir.(Kocabaş, 2009) Türkiye, Yunanistan ve İran'a askeri ve ekonomik yardımlar yapılmıştır. Yine bu dönemde kurulan NATO, tamamen komünist Sovyetler ve Çin'e karşı kurulmuş uluslararası bir savunma örgüttür. BM'nin baş köşesine kurulmuş ABD, NATO ile de devasa bir savunma paktının bir numaralı üyesi olmuştur. ABD, komünizm tehdidinin geçmesinden sonra bile BM ve NATO ile dünyayı şekillendirmeye devam edecektir.

1.1.3. Eisenhower Doktrini

Truman Doktrini'nin ekseriyetle Avrupa merkezli olmasının yanında başkanlığı öncesinde NATO başkomutanlığını da yapmış David D. Eisenhower "İke" 5 Ocak 1957'de kongreye sunduğu, kendi adıyla anılan bir dış politika değişikliğidir (Uçarol, 2005). Eisenhower Doktrini, Truman Doktrini'nin Ortadoğu versiyonudur denilebilir. 1948'de kurulan İsrail devleti ile devamında arap milliyetçiliğinin yükselmesi ABD'yi bu konuda önlem almaya itmiştir. Sovyetlerin bu ortamda komünist hareketlerde nüfuzunu artırma isteğine karşılık olarak, 1956 Arap-İsrail Savaşı'nın da ABD çıkarlarını etkilemesiyle askeri birliklerini Lübnan'a yerleştirmesi ile resmi olarak hareket başlamıştır (Telhami, 2002). Bu politika hamlesi ile komünizm ile savaş cephesi daha da genişlemiştir. 1956 Süveyş Krizi, ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarını garanti altına almak ve kendi nüfuz alanını genişletmek için böyle bir politikayı uygulamaya koymuştur. 1956 Süveyş Krizi'nde Fransa ve İngiltere'nin yanlarında ABD olmadan bölgede zayıf kalması sonrasında Fransa NATO'nun askeri kanadından çıkmış, İngiltere ise ABD olmadan askeri müdahale yapılamayacağına kanaat getirmiştir. Bu sayede ABD'nin ağırlığı hem batı ittifakında hem de Ortadoğu'da hayli artmıştır (Arı, 2007).

1.1.4. Nixon Doktrini

ABD Başkanı Richard Nixon tarafından 25 Temmuz 1969 yılında ABD'ye bağlı özerk bir ada olan Guam adasında yaptığı basın açıklaması ile adlandırılan ABD dış politika değişikliği sinyalıdır. Guam Doktrini olarak da bilinir. Nixon bu konuşmasında özellikle Vietnam Savaşı ile hem iç hem dış kamuoyunda zor durumda kalan ve artık savaştan yorulan ABD'nin artık dünya jandarmalığını yapmayacağını, bölge ülkelerle ekonomik yardım ve silah ticareti ile ilişkilerini geliştireceğini aynı zamanda da nükleer

gücünü gerektiğinde kullanacağını belirtmiştir. Bununla beraber ABD üstündeki sorumluluğu azaltmak istemektedir. Bu politika çerçevesinde İran ve Suudi Arabistan'a yüklü miktarda silah satışı yapmıştır. Buna iki ayaklı politika (twin pillar policy) de denmektedir. Bu dönemle beraber ABD'nin silah ticareti ekonomisi oldukça büyümüştür. Bu doktrin ile beraber Vietnam'da alınan mağlubiyetin de etkisiyle ABD hafifçe çekinik bir politika gütmeye başlamış, Çin ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır (Melanson, 1999).

1.1.5. Carter Doktrini

ABD başkanı Jimmy Carter tarafından 23 Ocak 1980 tarihinde senatoda geleneksel olarak her sene yapılan konuşmasında açıkladığı politikaya verilen addır. Bu dış politika değişikliği iki ayaklı politika ile ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük müttefiki İran'da olan İslam Devrimi olması ve bu müttefikini kaybetmekle beraber bölgedeki en büyük muhalifi olması ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etme girişimidir (Klare, 2004). İslam Devrimi ile beraber bir grup öğrenci tarafından ABD Tahran Büyükelçiliği basılmış ve çalışanlar 444 gün süren alıkoyma ile karşı karşıya kalmıştır. Nixon Doktrini ile gelen çekinik tavır Amerika'ya pahalıya mal olmuş, stratejik açıdan büyük kayıplara sebep olmuştur.

Carter göreve gelmesi ile beraber Sovyetlerin Müslüman bir ülke olan Afganistan'ı işgal etmesine karşı ılımlı Müslüman devletlerden bir yeşil kuşak oluşturmaya çalışmıştır. ABD'nin Basra Körfezi'ndeki enerji hatlarına yapılacak bir saldırıyı, ulusal çıkarlarına yapılmış bir saldırı olarak addedeceğini söylemiştir (Oran, 2013). Nixon Doktrini'nden gelen dünya jandarmalığı yapmayacağı düşüncesi Carter ile Sovyet saldırısının gerçekleştiği yerlere bilfiil konuşlanacağını bildirmesi ile daha aktif bir dış politika anlayışına dönüşmüştür. Hızlı Konuşlandırma Gücü (Rapid Deployment Joint Task Force) kurulmuş, bölge ülkelerden üs ve askeri tesis antlaşmaları yapmıştır (Dalgıç, 2002). Sekiz yıl süren İran-Irak savaşında belirli bir taraf tutmamış, her iki ülkeye de silah satışı yapmıştır. Böylece zayıflayan İran, ABD için bir tehdit olmaktan uzaklaşmıştır.

1.1.6. Reagan Doktrini

Carter'dan başkanlık koltuğunu alan Reagan kendisinden önceki iki başkandan da daha sert bir dış politika belirlemiştir. Yine ABD Başkanlarının kongrede geleneksel

yıllık konuşmasını yaptığı 6 Şubat 1985 tarihli konuşmasından adını alan Reagan Doktrini, Sovyetlerin karşısında Afganistan ve Nikaragua halklarını desteklemekle alakalıdır. 1980'lerin başından sonuna kadar devam edilen, bu süreçte Sovyetleri yıkılmanın eşiğine getiren dış politika düsturu nihayetinde 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılmasıyla son bulmuştur (Pac, 2006).

Reagan başkanlık koltuğuna oturmasıyla beraber savunma harcamalarını iki katına çıkarmıştır. NATO kapsamında Sovyetleri iyice çevrelemek için yeni füze konuşlandırmalarında bulunmuştur. Afganistan ve Nikaragua gibi Afrika ülkelerindeki anti komünist hareketleri açıktan ve gizli olarak desteklemesi Sovyetleri iyice yıkılacak duruma getirmiştir. Afganistan'da yeşil kuşak projesi ile beraber Mücahidin hareketi desteklenmiş, Taliban o dönemde büyütülmüş (Yılmaz, 2013), güçlendirilmiştir. Körfezde de Irak-İran savaşından olabildiğince petrol sevkiyatı garanti altında tutulmaya çalışılmış. Savaş bittiğinde iki ülke de bitik durumda kalmıştır. Reagan 1989'da başkanlığı Baba Bush'a bırakmış olsa da Sovyetler Birliği dağılana kadar doktrini uygulanmaya devam etmiştir.

1.2. ABD DIŞ POLİTİKASI

Savaş, politikanın başka araçlarla devamıdır.

Carl Von Clausewitz

ABD dış politikasının amacı, ülkenin güvenlik ve refahının aksatılmadan temin edilmesidir. Güvenlik söz konusu olduğunda direkt olarak ABD'nin güvenliğini zafiyete uğratacak şekilde kendi anakarasına terörizmi getiren 11 Eylül net bir belirteç olarak görünür. Refahını bozacak olan durumlara örnek olarak da 1973 petrol krizi örnek verilebilir. ABD bu gibi güvenliğini tehlikeye atacak ve müreffeh durumunu bozacak hamlelere karşı önlem olarak reaksiyon göstermiştir. Özellikle 11 Eylül'den sonra "preventive war" ve "preemptive attack" gibi önleyici savaş anlamına gelen kavramları dış politika anlayışına dahil etmiştir. Bu sayede ABD'nin menfaatlerine gelebilecek olumsuz bir etkiyi, başlangıcında önleyici diplomasi ve gerektiğinde nokta askeri operasyonlar ile elimine edebilecek; ABD'ye karşı tavır almaya kalkışan devlet, örgüt veya topluluklara bir gözdağı ile bir caydırma politikası güdecektir. Haydut devlet olarak çevirebileceğimiz "rogue states" kapsamına giren devletlerin kitle imha silahlarına erişme, ABD'ye karşı terörist eylemlerde bulunma ve terörist örgütlere yardım etme

ihtimallerini en aza indirecek şekilde önleyici taarruzlar ve müdahaleler ile engellemek en önemli dış politika görevidir (The White House, 2002).

ABD'nin dünya algısında demokrasinin savaşları önleyici ve serbest ticareti arttırarak refah ortamının oluşacağı düşüncesi vardır. Bundan dolayı yaptığı her uluslararası müdahalede “demokrasi getirme” sözünü kullanır. Demokrasi ile birlikte gelen özgürlük ekonomik gelişmeyi sağlar ve ekonomisi gelişkin seçme özgürlüğüne sahip hiçbir ulus ABD ile ters düşmeyi göze almaz (Mead, 2002). Ayrıca demokrasinin olduğu yerlerdeki Amerikan çıkarlarına ters düşecek olaylarda, ABD askeri müdahale kartını kullanmadan ekonomik ve diplomatik baskılarla hedef ülke veya topluluğun refahını düşürüp demokrasi yoluyla yönetimin değişmesini sağlayabilir. Bu da ABD'ye dünyayı kendi istediği ölçüde şekillendirebilme imkânı verecektir.

1.2.1. Avrupa Politikası

ABD'nin Avrupa politikası 1996 yılında Angajman ve Genişleme için Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy of Engagement and Enlargement) içinde belirtildiği gibi demokratik, liberal, barışçıl ve güvenli düzenin devamı minvalinde belirlenmektedir (The White House, 1996). ABD dış politikası için Avrupa'nın barış içinde olması elzemdir. Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde de olduğu gibi ABD; Avrupa ile ekonomik, askeri ve politik alanlarda iş birliği içinde olmalı, demokratik ve istikrarlı Avrupa'nın teminine garantör olmalıdır.

Avrupa'nın yerleşmiş demokrasisi onu ABD'nin en güvenilir ortağı yapar. Çünkü demokrasiler öngörülebilir yapılardır. Bir diktatörlükte karar verici tek kişi olduğu için sağduyudan bağımsız, ABD çıkarlarına ters kararlar alabilir. Ama demokrasiler rasyonel sistemler olduğu için herhangi olumsuz bir durumda ekonomik ve diplomatik baskılar ile kararlar değiştirebilir. ABD'nin tüm dünya için istediği sistem de budur. Bundan önceki iki dünya savaşının da Avrupa merkezli olması, ABD'nin Avrupa'nın demokrasisine özellikle önem vermesinin ayrı bir noktasıdır. Avrupa Birliği gibi dünyada eşi görülmemiş ulus üstü bir yapılanma bir güç erki oluşturduğu için ABD'nin çok işine gelmese de içindeki düşünce farklılıkları ve çatı vazifesi gördüğü için Avrupa içi demokraside desteklenmesi gereken bir topluluktur.

Ekonomik yönden düşünülecek olursa Avrupa, ABD dış yatırımlarının %50'sini çekmektedir. Avrupa'nın yaptığı dış yatırımların ise %60'ı ABD'ye yapılmaktadır. ABD ithalatında Avrupa %29 ile Asya'dan (özellikle Çin) sonra ikinci sırada yer almaktadır

(Gürler, 2005). Böyle büyük bir ticari iş birliğinin aksaması ABD açısından felaket olacağı için Avrupa'nın stabil durumda olması ABD için oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca ABD'nin ithalat ve ihracatında ticaret yollarının güvenliği de elzem bir durumdur. Avrupa konumu itibari ile Akdeniz'in ve Baltıkların tek geçiş noktası özelliğini taşımaktadır.

Güvenlik tarafından bakılacak olursa Avrupa Birliği ve bağlısı ülkeler çoğunlukla NATO savunma organizasyonu üyesidir. NATO kapsamında ABD askerleri her zaman Avrupa anakarasında bulunmaktadır. Hem askeri hem de diplomatik bir baskı unsuru olmakla beraber Sovyetlerden sonra kurulan Rusya'ya da bir tampon vazifesi görmektedir. Böylece Rusya'nın eski Sovyet ülkelerine yayılması ve nüfuzu altına alması engellenecektir. NATO 2030 raporunda Rusya halen düşman olarak nitelendirilmektedir (İnaç, 2021). Bunun için Avrupa ülkelerinin ve özellikle NATO'nun her zaman teyakkuz durumunda olması gerekmektedir. Ayrıca Avrupa; Afrika, Asya ve Ortadoğu'ya komşu olduğu için herhangi bir mülteci akımında bir tampon vazifesi görmektedir. Bu da ABD için önemli bir husustur.

1.2.2. Ortadoğu Politikası

ABD'nin Ortadoğu politikası çok eski olmayan, 20. Yüzyılda başlayan ve dönem dönem sertleşip yumuşayan bir döngüye sahiptir. Yalnız oradaki mevcudiyeti Avrupa'da ki politikasından tamamen farklıdır. Avrupa'da müttefiklerini korumak, geliştirmek ve kontrol altında tutmak asıl amaç iken Ortadoğu'da ki amaç petrol yollarının güvenliği, radikal islam hareketini önlemek ve bölgedeki tek tarihi müttefiki İsrail'i korumak denebilir. Çoğunlukla “Büyük Ortadoğu Projesi” (Perthes, 2004) ile gündeme gelen Ortadoğu, özellikle Bush döneminden sonra Amerikan etkisini tarihin önceki dönemlerin çok daha fazla hissetmiştir.

İlk olarak ekonomik ve ticari yönüne bakacak olursak Ortadoğu dünyanın petrol kuyusudur örneği verilebilir. 1973 yılında Arap-İsrail savaşı kaynaklı OPEC'in petrol fiyatlarını yükseltip, ABD'ye ihracını kısıtlayarak yaşanan petrol krizinden sonra ABD için enerji ithali meselesi milli güvenlik problemine dönüşmüştür. Dünya petrol üretiminin yaklaşık %80'ini karşılayan OPEC'in yine büyük oranlı üreticilerinin neredeyse tümü (Venezüela hariç) bu bölgededir (Solak, 2012). Bölgede hem Amerikan menşeli petrol üretici şirketlerin haklarını korumak hem de petrol ihraç eden ülkelere siyasi baskı kurmak için ABD, Ortadoğu'da yer almaktadır ve petrolün dünyadaki önemi

devam ettikçe de yer alacaktır. Bölgedeki su yolları da petrol ticareti için olmazsa olmaz bir önem taşıdığı için bu yolların faal durumda kalması ABD için kritik önemdedir.

Ortadoğu'nun bitmez tükenmez bir problem çıkarma potansiyeli bulunmaktadır. Düşük eğitilmiş halk, düşük ekonomik imkanlar ve yüz yıldan fazla süren geri kalmışlık Ortadoğu'nun laneti haline gelmiştir. İkinci Irak-İran Savaşı'ndan beri askerleriyle bölgede olan ABD, bölgede kalmak adına her zaman bir neden bulabilmektedir. Irak'ta bulunduğu öne sürülen kitle imha silahları (Johnson, 2005) ile Irak'a "demokrasi getirmiş", 2011 yılında başlayan "Arap Baharı" ile zaten zayıf olan stabilitesi de iyice eksilere düşmüş olan bölgede istikrar sağlamaya çalışan ABD, yöneticilerinin sözlerine rağmen fiiliyatına bakılacak olursa uzun yıllar daha Ortadoğu'da var olacaktır.

Arap Baharı'nın ardından ismini duyuran Işid (Daesh) bölgedeki petrol arzını ve devletlerin otoritesini tehdit etmekte olan bir radikal sünni bir terör örgütüdür ki ABD'nin Ortadoğu'da ki bulunuş amaçlarından biri de bu radikal islami terörizmi önlemektir. Devlet otoritesi iyice zayıflamış olan Ortadoğu şu an için adeta radikal islami terör örgütü cennetidir. Şu sıralar iyice zayıflamış olan Işid yerine irili ufaklı birçok radikal sünni terör örgütü peydahlanmıştır. Bölgede şii İran da İsrail ile olan husumeti dolayısıyla ABD için bir tehdittir. Radikal şii terör örgütlerini destekleyen İran direkt olarak ABD çıkarlarına ters etki yapmaktadır. Yer yer intihar saldırıları ile ABD askerlerine zayıf vermektedirler. ABD'nin bu karışık ortamdaki güvenlik alanındaki amacı müttefikleri İsrail'i korumak (Hacısalıhoğlu, 2004), bölge ülkelerinin terörist hareketlere teslim olmasını önlemek, bu hareketlerin kitle imha silahlarına sahip olmalarına engel olmak ve buradan küresel terörizme gidebilecek yolu kesmektir.

1.2.3. Orta Asya Politikası

Dünya'ya demokrasi getirmeyi amaçlayan ABD'nin radarından zengin yer altı kaynaklarıyla, yükselen Çin ve tekrardan nüfuzunu artırmaya, güçlenmeye başlayan Rusya gibi süper güçlü devletlerin nüfuzuna girmesi ihtimaliyle ve değişen dünya jeostratejisi ile hala bakir sayılabilecek toprakları ve imkanları bulunan Orta Asya tabii ki kaçamaz. Orta Asya tanımlaması bile batı görüşüyle ortaya atılan bir coğrafi isimlendirmedir (Okur, 2014). Türklerin ana yurdu olan, tamamı Türk devleti olan (yer yer Afganistan da gösterilir) bu coğrafya Türkistan olarak da isimlendirilebilir. Sovyetlerin dağılması ile Rus baskısından en azından resmi olarak kurtulan çoğunluğu Türk kökenli Orta Asya devletleri demokrasinin gelişmesi, dünya ile düzenli bir ticaret

sisteminin oturması ve serbest ekonomi sisteminin oturtulup işletilmesi için bulunmaz bir coğrafyadır. Uzun yıllar komünizm ile yönetilmeye çalışılmış bu Türk devletlerini Rus nüfuzundan kurtarmak ve dünya entegrasyonunu sağlamak, belki de geleceğin dünyasının anahtarı olacaktır.

Orta Asya olarak isimlendirilen bölgenin yer altı kaynakları ve ekonomik kapasitesine dönecek olursak, burada muazzam bir potansiyel yatmaktadır. Kafkasya'yı da dahil edecek olursak petrol ve doğalgaz kaynakları; uranyum, bor, altın ve birçok değerli yer altı kaynağına sahiptir. Bugünün enerji açlığı çeken dünyasında özellikle petrol, doğalgaz ve uranyum çok daha önemli hale gelmiştir. Rusya'nın Avrupa üzerinde her zaman bir baskı unsuru olarak kullandığı ve kendine bağımlı hale getirdiği doğalgaz Azerbaycan'da ve özellikle Türkmenistan'da bulunmaktadır. TAP (Trans Adriyatik Boru Hattı) ile Azerbaycan gazını Avrupa'ya akımı sağlanarak Rusya'ya olan bağımlılık azaltılmaya çalışılmaktadır (Fujishima, 2009). Türkmenistan ve diğer Türk devletlerinin de tamamen siyasi ve ekonomik bağımsızlığını elde ederek bu pazarlara yeni oyuncu olarak girmesi, neredeyse tüm ekonomisi doğalgaz ve petrol türevi olan Rusya'ya oldukça olumsuz bir etki edecektir (Eia, 2017). Yükselen Çin için de ekonomik açıdan ilişkilerini geliştireceği ve kara yolu ile kendisini Avrupa'ya bağlayacak olan "Bir Kuşak, Bir Yol" projesi ile tarihi ipek yolunu canlandırmak ve ihracatını geliştirmeyi amaçladığı senaryolar üzerinde çalışmaktadır (Vakulchuk, 2019). Hali hazırda Çin ile Londra arasında Türkiye'den de geçen bir tren yolu hattı bulunmaktadır. ABD bu politik durumda Orta Asya'daki Türk Devletleri'ni Çin ve Rus hakimiyetinden çıkarırsa bu rakip devletlerin gelişme ve büyüme sahasını kısıtlayacak ve gerek ekonomik gerek askeri açıdan büyük kayıplar yaşatacaktır.

Askeri ve kültürel yayılma hususuna geçecek olursak Rusya ve Çin bu bölgenin hamiliğini almak istemektedir. Sovyetlerden gelen uzun süre Rus hakimiyetinde kalan Türk Devletleri'nde yıkılsa dahi hala yüksek oranda Rus nüfuzu ve nüfusu bulunmaktadır. Dağılmadan ardından hemen Ruslar BDT'yi (Bağımsız Devletler Topluluğu) kurarak Orta Asya'daki bağlantılarını devam ettirdi (Moiseyev, 1995). 2002 yılında ise KGAÖ (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü) ile bölgedeki askeri ittifak anlaşmasını da oluşturarak Sovyetlerden kalan nüfuz alanlarında yine kendisini gösterdi. Yine askeri ve ekonomik bir örgüt olan ŞİÖ (Şangay İşbirliği Örgütü) Rusya ve Çin'in bölgede ağırlığını hissettirmesini ve ABD gibi yabancı güçlerin bölgede üslenmesini engellemektedir (Burles, 1999). Rusya Federasyonu ve Çin'in içinde oldukça fazla Türk

özerk bölgesi ve Türk kökenli kişi yaşamaktadır. ABD'nin Orta Asya'da askeri veya ekonomik açıdan bulunması bu devlerin huzurunu oldukça bozacaktır. Yükselen Türk Milliyetçiliği bu açıdan Rusya ve Çin için büyük bir sorundur. Batı'nın Doğu Türkistan'da yaşanan zulümleri haberleştirmesinin sebebi de insan hakları kapsamında görünse de amaç uluslararası alanda Çin'i köşeye sıkıştırmak, bölgedeki Türk Milliyetçiliğini körükleyerek özellikle Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde karışıklık çıkarmaktır. Her ne kadar Orta Asya yeni dünyanın kalbi olarak görünse de, ABD açısından yakın zamanda olan Afganistan'dan çekilme ile bölgedeki nüfuzunu artırma ve işbirliğini geliştirme olanakları iyice azalmıştır.

1.3. BUSH DÖNEMİ

“Terörle savaş, savunmayla kazanılmayacaktır. Savaş alanını düşmanın bölgesine götürmeli, planlarını bozmalı ve ondan kaynaklanacak tehditleri, ortaya çıkmalarına fırsat bırakmadan etkisiz hale getirmeliyiz. Günümüz dünyasında, güvenliğe giden tek yol, eylemden geçmektedir...”

George Walker BUSH

ABD'nin 43. Başkanı olan George Walker Bush, 41. Başkan George Herbert Walker Bush'un oğludur. Başkan seçilmeden önce Texas valiliği yapan George W. Bush Cumhuriyetçi Parti'den başkanlığa aday olarak 2000 seçimlerinde tartışmalı bir seçim sonrası başkan koltuğuna oturmuştur. İki dönem başkanlık yapan Bush, 1991'de Sovyetlerin dağılmasından sonraki Dünya'da tek süper güç olarak kalan ABD'yi tekrardan Afganistan'a ve Irak'a sokan 11 Eylül saldırıları ve onu iktidara getiren Neo-Con (Yeni Muhafazakar) hareket ile bilinir.

Ulusal Güvenlik Strateji belgesinde kullandığı “preventive strike” ve “preemptive strike” ile Irak ve Afganistan'a yapılan operasyonları ve güç kullanımlarını meşrulaştıran Bush, Amerika'yı kendisi için uzun sayılabilecek bir süreden sonra tekrar saldırgan pozisyona sokmuştur. Reagan'ın büyüttüğü Taliban'ı iktidardan indirmek için Afganistan'a asker gönderilmiş, Irak'taki “kitle imha silahlarını” etkisiz hale getirmek için Irak'a savaş açılmıştır. 2008 yılındaki seçimlerde Demokrat Parti adayı Barack Obama'ya koltuğunu devretmiştir.

1.3.1. Neo-Con (Yeni Muhafazakar) Akımı

Avrupa'daki muhafazakarlıktan farklı olarak Amerika'daki "Neo-Conservative", Neocon akımı Avrupa klasik muhafazakarlığından çok sayıda farklılık barındırmaktadır. Neocon'ların içinde oldukça fazla sayıda Yahudi Amerikalı da vardır. Oldukça elit bir kitleye hitap eden Yeni Muhafazakarlık, radikal liberal görüşlere sahip olsalar da kendi çıkarlarına göre aldıkları insan aklına karşı tutum, tek tipçi ve yer yer özgürlüklere karşı sert tavırları ile kendi içinde karşıtlıkları barındıran bir siyasi akım olmuştur. 1990'lar ile siyasi olarak güçlenmeye başlayan Neocon'ların önde gelen isimlerinde Paul Wolfowitz, Dick Cheney, Donald Rumsfield, Richard Perle gibi ABD siyasetinin döneminin önde gelen kişileri yer almaktadır.

Neocon Wolfowitz'in Baba Bush başkanlığındaki kabinede Savunma Planlama Rehberi (Wolfowitz, 1992) raporu ile yıkılan Sovyet topraklarında yeni bir gücün büyümesini önlemek ve bunun için gerekirse tek taraflı ve daha aktif bir politika izlenmesi gerektiğini belirtmiştir.(Gellman, 1992) Yine Neocon'lar tarafından kurulan Amerikan Yüzyılı Projesi (The Project for the New American Century-PNAC) tarafından Clinton ve sonrasında Bush'a gönderilen mektuplar bu siyasi akımın asıl amacını ortaya koymaktadır. İki mektubun ortak noktası kısaca Irak ve Afganistan'a askeri operasyon düzenlenmesi, terörizme karşı daha sert tedbirler alınması ve radikal islami hareketlere yardım edenlerin de cezasını çekmesini gerektirir. Sovyetlerin yıkılmasından sonra tek süper güç kalan ABD'nin bu gücünü hegomonik olarak kullanması gerektiği ve bu fırsatı kaçırmaması gerektiğini söylemektedir. Bugüne kadar uygulanan liberal politikalara artık gerek kalmadığı ve tek güç ABD'nin düzenin korunması için gerekirse tek taraflı hareket etmesinin gerektiği bu mektuplarda ve yine aynı kuruluşun yayınladığı raporlarda özetlenmiştir (Barnett, 2004).

Neocon hareketinin siyasi olarak en tepeye çıkmış kişilerinden Bush başkanlığında Savunma Bakanlığı yapmış Donald Rumsfield, kullanılan "yumuşak güç" kavramının anlamsız olduğunu belirtmiş ve sonuca giden yolda ABD'nin yumuşak olmasına gerek olmayacak kadar büyük ve güçlü olduğunu savunmuştur.(Nye, 2004) Rumsfield'in düşüncelerine göre tek güç olan ABD'nin müttefiklere veya anlaşmalara ihtiyacı yoktur ve alması gerekeni almalıdır.

Nihayetinde Neocon hareketi, ABD'nin geçmişinden gelen ve Dünya'ya empoze etmeye çalıştığı demokrasi, eşitlik ve insan hakları gibi kavramlardan kendilerini

soyutlayarak askeri müdahaleleri ve ulusal güvenlik adına marjinal güç kullanımını desteklemektedir.

1.3.2. 11 Eylül Saldırıları

ABD'ye 11 Eylül 2001'de yapılan terör saldırıları ABD tarihinin en büyük kara lekelerinden birini oluşturur. El-Kaide isimli radikal İslamcı terörist grubun üstlendiği kaçırılan uçaklar ile yapılan terör eylemlerinde Amerikan liberalizminin simgesi İkiz Kuleler yıkılmış, uçaklardan biri Pentagon'a çarparak hasar görmüş, bir diğer uçakta sonrasındaki hedefi Kongre Binası olduğu söylene de boş alana düşmüştür. Toplam 2,996 kişi ölmüş, 6000'den fazla kişi yaralanmıştır. Saldırı sonrasında uzun yıllar süresince birçok komplo teorisi dile getirilmiş, resmi olarak hepsi reddedilmiştir.

11 Eylül 2001'de yaşanan olaylar ABD kamuoyunu geri dönülemez biçimde derinden etkilemiştir. Bu ABD topraklarında görülen en büyük terör saldırısıdır. Halk uzun yıllar atlatabileceği bir travma geçirmiştir. Örnek vermek gerekirse 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması ve 1995 yılındaki Oklahoma eyalet binasının bombalanması olayları gibi terör olayları ABD halkını çok etkilememiş, 11 Eylül gibi bir etki bırakmamıştır (Yaman, 2005). Bunun sebeplerinden en önemlisi üç bine yakın kişinin bu olaylar sonucunda ölmüş olmasıdır. ABD için bu terör eyleminin sorumlularının bulunması bir gurur meselesi haline gelmiştir. Nihayet saldırıdan bir hafta geçtikten sonra saldırının El-Kaide adlı terör örgütünün Usame Bin Ladin isimli lideri tarafından planlandığı ve yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu terör örgütünün Afganistan'da Taliban tarafından himaye gördüğü öğrenilince ABD için av başlamıştır.

ABD bu saldırıları sadece kendi ülkesine değil aynı zamanda tüm demokratik uygar dünyaya yapıldığı propagandasını yapmaya başlamıştır. Özgürlüklere ve insan haklarına yapılan bu saldırı kesinlikle kabul edilemez ve en sert şekilde cezalandırılması gerekmektedir. Böylece bu saldırı tüm dünyayı da kendi yanına almıştır. Bu meşruiyet kazanımı amacıyla beraber evrensel değerlerin savunucu ABD ile bu değerlere inanan ve savunan tüm uygar dünya ABD ile beraber hareket etme durumunda kalmıştır. Yine bu dönemlerde görülen "şarbonlu mektup" vakaları da ABD halkı üzerindeki korku etkisini artırmıştır. Failleri belli olmayan bu olaylar zinciri bir süre sonra kesilmiş olsa da uzun süre akıllardan silinmemiştir. Ayrıca bu olaylar ABD kamuoyunu ve dünyayı bundan sonraki hareketlere hazırlamak için bir psikolojik levye etkisi görmüştür (Kurtbağ, 2010). Amerika'da milliyetçilik artmış, ulusal birlik sık sık vurgulanır olmuştur (Skocpol, 2002).

Terör olayları sonrasında NATO'nun 5. maddesi organizasyonun tarihinde ilk kez işletilmiş, saldırıları karşı "Ortak Savunma Mekanizması" uygulaması ile NATO'da ABD'nin bu meselesine ortak olmuştur.

Hal bu şekilde 11 Eylül saldırıları ile beraber ABD'nin insan hakları ve demokrasi ihlali gibi çekinceleri kalmamış, içerde ve dışarda terörle çok daha sert şekilde mücadele etmeye başlamıştır. Sadece eylemleri yapan terör örgütlerini değil, onlara yaşam alanı sunan ve destekleyen devletleri de radarına almıştır. Bu konuda kendi iç işleyişinde birçok yasal düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemelerin en belirgin örneği "Terörle Mücadele Yasası"dır. Bu yasanın içeriğinde terörle mücadele kapsamında temel hak ve özgürlüklerde kısıtlama olabileceği yer almaktadır. Bu yasa ile ABD demokrasi tarihiyle bağdaşmayan uygulamalar faal hale getirilmiştir. İkinci bir yasa "Teröristleri Finanse Eden Güçlerle Mücadele Yasası" olmuştur. Bu yasanın amacı da teröre destek veren kişi, kurum veya devletlerin açık şekilde cezalandırılması ve bu kaynağın ortadan kaldırılmasıdır. Yalnızca ABD topraklarında değil tüm dünyada bu yasaya binaen bu finansal destekler kesilmeye çalışılacaktır. Bush yönetiminin çıkardığı üçüncü büyük yasa da "Vatanseverlik Yasası"dır. Bu yasa ile de terörle alakalı olan suçlar ağırlaştırılmış, göçmen bürolarının yetkileri artırılmıştır. Oldukça tartışmalı olan bu "Patriot Act", ABD'nin tüm dünyaya yaptığı zorbalığı bu sefer de kendi halkına yapacağının kanuni desteğini sağlamıştır.

Yapılan diğer düzenlemeleri özetlemek gerekirse; içerde ve dışarda askeri güç kullanımını serbestleştiren kanunlar ve kurumlar tesis edilmiş, sivil havacılık sektörüne ağır regülasyonlar getirilmiş, ulusal güvenlik adına paranoyak önlemler alınmaya çalışılmıştır.

1.3.3. Bush Doktrini

ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile somut hale gelen Bush Doktrini (Freedman, 2003), Başkan Clinton'un eline geçmeyen fırsatı eline geçiren başkan Bush'un kendi halkı da dahil tüm dünyaya Amerikan gücünü göstermesi için bir pencere açmıştır. 11 Eylül'den sonra uygulanan dış politikanın amacı rakip ülkelerin güçlenmesini önlemek değil, direkt olarak Amerikan hegemonyasını tüm uluslararası sisteme kabul ettirmek olmuştur. Askeri güç kullanımı tüm dış politika aksiyonlarında temel unsur haline getirilmiştir.

Bush Doktrini çerçevesinde kullanılan “önalıcı” ve “önleyici savaş” terimlerine dayanarak Irak işgal edilmiştir. Bu işgal hareketi haklı gösterilmek için Saddam Hüseyin’in kitle imha silahlarına sahip olduğu iddia edilmiştir. ABD hükümetine göre ayrıca 11 Eylül’ün failleri olan El-Kaide terör örgütü de Irak’ta mevzilenmiştir. Yüksek derecede abartılı ifadelerle bulundurulduğu iddia edilen kitle imha silahları ile dünya kamuoyu bu Amerikan işgaline sessiz bırakılmak durumunda kalmıştır (Johnson, 2005). Bush’un “*Ya bizimlesiniz ya teröristlerle*” açıklaması ile Amerika’ya karşı gelmek istemeyen bölge ülkeleri de işgale çok fazla ses çıkarmamıştır. Irak işgalinin pek tabii ki diğer asıl sebebi Irak petrolrolleridir. ABD’nin petrole olan bağımlılığı onu Orta Doğu’ya ayak basmak durumunda bırakmıştır. Enerji ithalatı ve bu ithalatın kesilmemesi ABD için hayati öneme haiz bir meseledir. İşgal sonrasında ABD petrol şirketleri yüksek miktarda karlar elde etmiş, Irak petrolrolleri üzerinde neredeyse bir tekel kurma noktasına gelmişlerdir.

Asya’ya atılan adım olarak Afganistan İşgali de başka bir doktrin adımıdır. Sovyetlere karşı beslenen mücahitler sonunda bir akrep gibi ABD’yi sokmuştur (Kongar, 2012). Bu terör saldırısının altında kalmak istemeyen ABD’ye kendi büyüttüğü Taliban ve El-Kaide benzeri radikal islami terör örgütü gibi olan yapıları bitirmek, küresel terörizmin önüne geçmek ve Afganistan’da düzeni sağlamak, demokrasiyi oturtmak için NATO ile beraber Afganistan’a işgal girişimi başlatmıştır. Bu savaş sonucu olmamakla beraber ABD’nin Afganistan’a ayak basması ile beraber Taliban yönetimden ayrılmıştır. Devam eden savaş yıllarında Afganistan’da güçlü bir merkezi yönetim kurulamamış, 2021 yılında NATO ve ABD çekilirken yine Taliban yönetimi eline geçirmiştir.

Clinton döneminde ekonomi bütçesinde denge sağlanmaya çalışılırken Bush dönemi ile beraber aşırı yayılma politikası sonucu bütçe tekrardan açık vermeye başlamıştır. Bu harcamalar 2009 yılında 1,2 trilyon doları geçmiştir (Belasco, 2011). Buna ek olarak yaralı askerlere yapılan ödemeler, yardımlar ve psikolojik tedavi harcamaları da eklenince rakamın 4,5 trilyon dolara çıktığı tahmin edilmektedir. Uzun dönem etkilerini bir kenara koyarsak bu etki kısa dönemde ABD ekonomisini zor durumlara sokmuştur. Tüm bu harcamalara rağmen ABD bu askeri hamlelerinden tam olarak istediği sonucu alamamıştır. 2001 yılından 2009’a kadar 5.881 Amerikan askeri hayatını kaybetmiştir. Yapılan harcamalar ve verilen askeri zayıflatlar sonunda ABD kamuoyunda barış yanlısı sesler artmış ve sonunda yapılan seçimlerde iktidar el değiştirmiş, Cumhuriyetçi Parti seçimi kaybetmiştir.

1.4. OBAMA DÖNEMİ

“Bizi güçlü kılan kültürümüzdür. Amerika'yı farklı kılan şey, dünya üzerindeki en çeşitlenmiş millet olmasıdır. Bir yanda vatanseverlik, bir yanda da üzerimize düşeni yapmak...”

Barrack Hussein OBAMA

ABD'nin 44. Başkanı olan Barack Hussein Obama, Amerika'nın ilk ve tek siyahi başkanı olmuştur. Her ne kadar kendisi Hristiyan olsa da babasının Müslüman olması yine oldukça dikkat çeken bir konudur (Ugalde ve Duarte, 2012). İki dönem üst üste başkanlık yapmıştır. Başkanlığı süresince oldukça barışçıl görüntü vermiş hatta başkanlığının ilk yılında Nobel Barış Ödülü almıştır. Müslüman dünyası ile olan ABD'nin kopuk ve çoğunlukla düşmancıl olan ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiş, ABD'nin Irak'taki ve Afganistan'daki askerlerini çekmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarda çoğunlukla büyük bir muhalefet ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Bush'tan sonra kesinlikle daha barışçıl, diplomasi yolunu seçen ve sempatik biri olarak görünmüştür.

Daha önceki ABD Başkanı'nın uluslararası askeri müdahaleleri destekleyen ve “ön alıcı savaş” vizyonu ile dünyada her terörist gördüğü oluşuma direkt olarak müdahale eden, diplomasiyi hiçe sayan, ya bendensin ya düşmandan fikriyle iş tutan politikalarından oldukça farklı bir yaklaşım sergileyerek daha çok “smart power” ve “yumuşak güç” vizyonu ile başkanlık yapan Obama gerçekten de Bush sonrası Amerika'dan haz etmeyen, düşmancıl duygular besleyen Müslüman ülkelere oldukça yakın ilişkiler kurmaya çalışmış, senato ve mecliste yoğun muhalefete maruz kalmasına rağmen ABD askerlerini sınır ötesinden çekmeye çalışmış, “akıllı güç” ile dünyayı yönetmeye çalışmıştır. Bunların yanında yine bu dönemde insansız hava araçları ile düşman hedef ve sivil halk arasında ayırma çok dikkat etmeden çok sayıda bombalamalar yapılmış, askerlerini çektikleri yerlerde terör örgütlerini silahlandırıp kendi vekalet savaşlarını böyle yapmaya özen göstermiştir.

1.4.1. Yumuşak Güç ve Akıllı Güç Politikası:

Obama, başkan Bush'un dış politikasını hiç mantıklı ve akılcı görmüyordu. Obama'ya göre ABD askerlerinin Afganistan'da ve Irak'ta ölmesine hiç gerek yoktu. ABD dünyanın jandarmalığını yaparak çok fazla enerji ve para harcıyordu. Bunun için “yumuşak güç” olan diplomasi ve ekonomik yaptırım gücünün ve “sert güç” olan ABD'nin silahlı kuvvetlerinin bir birleşimi olmalı ve “smart power” yani akıllı-akılcı güç politikasını devreye almak gerekliydi (Önder, 2019). Başkan Bush'un yaptığı gibi

kimseye haber vermeden, hiçbir diplomatik girişim yapmadan sadece kaba kuvvet ile dünyada siyasi yaptırım gücü kullanmaktansa, Obama yaptığı her siyasi girişimde uluslararası kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Yapılan askeri müdahalelerin yanına hep bir şekilde NATO veya AB'nin silahlı kuvvetlerinin koalisyonunu çekmeye çalışmıştır. Yapılan müdahalelere uluslararası bir meşruiyet arayışı içine girmiştir. Obama bu yönüyle yürütmeye çalıştığı “smart power” fikrini tüm dış politikasına özümsetmeye çalışmıştır.

Bu akıllı-akılcı gücün unsurlarından biri de ABD askerinin sıcak çatışmadan çıkarılması ve güvenliğinin sağlanması olmuştur. Amerikan askerlerinin hem maliyeti çok yüksekti hem de herhangi bir zayıflık durumunda anırsada çok fazla siyasi baskıya maruz kalınıyordu. Akıllı gücün gereğı olarak ABD burada başka oluşumları silahlandırarak sonuca daha ekonomik ve daha az iç politika baskısı ile ulaşabileceğini düşünmüştür. ABD bu devlet dışı örgütleri silahlandırıp, eğiterek onları kullanmaya başlamıştır. Bu “proxy war” yani “vekalet savaşı” terimi belki de en fazla Obama döneminde kullanılmıştır. Bu politika ile beraber ABD ve diğers bölge ülkeleri bu devlet dışı örgütler, oluşumlar ve organizasyonlar ile teröristlerin ayırımını yapamamaya başlamıştır. Bir ülkeye göre terörist olan oluşum diğers bir ülkeye göre müttefik olabiliyordur. Artık terörizme karşı terörizm ile cevap verilmeye başlanmıştır. Bunun en somut örneğı terörist örgüt İşid'e karşı, ABD'nin bölgedeki diğers bir terörist örgüt olan PYD'yi eğitip, silahlandırmasıdır. Türkiye'ye göre de PYD, ülkemizdeki terörist grup PKK'nın Suriye'deki koludur. ABD ile Türkiye'nin uzun yıllardır devam eden müttefiklik hali böyle olaylarla beraber zayıflamaya devam etmektedir. Obama'nın bu “smart power” politikası zaten kaos içinde olan özellikle Ortadoğı ülkelerini daha da kaosa sürüklemekten başka bir işe yaramamıştır.

Bir diğers akıllı güç politikası aracı da Obama'nın başkanlığı boyunca savunduğı ve daha önce hiç kullanılmadığı kadar aktif kullandığı insansız hava araçlarıdır. İlerleyen bölümlerde daha detaylı şekilde işleyeceğimiz insansız hava araçları ya da başka bir deyişle “dron”lar ABD'nin bu dönemdeki en simgesel saldırı araçlarından biri olmuştur (Bachman, 2015). ABD dış politikasında bu dönemde dronlar terörle mücadelenin kilit araçlarından sayılabilir. CIA tarafından birçok nokta operasyonda kullanılmış, Afganistan ve Pakistan adeta eğitim sahası gibi iş görmüştür (Rowling ve Jones, 2013). Obama daima bu dron saldırılarına savunmuş, Taliban ve El-Kaide ile savaş için olmazsa olmaz bir araç olduğunu söylemiştir. Bu dron saldırılarında çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesine

rağmen dönemin CIA Başkanı Panetta da El-Kaidenin gücünün dronlar sayesinde kırıldığını belirtmiştir. ABD’ye göre savaşın en zayıtsız en zararsız ve en temiz böyle nokta dron saldırıları ile olanıdır (Rowling ve Jones, 2015).

1.4.2. Arap Baharı

Tunus’ta bir seyyar satıcının hükümeti protesto için kendini yakmasıyla başlayan süreç neredeyse tüm bir Arap Dünyası’nda bir isyan zinciri başlatmış, birçok ülkede diktatörler devrilmiş, yönetimler değişmiş, şiddet olayları artmış ve kaos ortamı oluşmuştur. Bu çalkantılı değişime de yine batı kökenli “arap baharı” denmiştir. Şiddet olaylarının kontrolden çıkması sonucunda Tunus’ta Zeynel Abidin 23 senelik iktidarını bırakmak zorunda kalmıştır. Bu yıkılış tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika Arap ülkelerine sıçramıştır. Tunus liderinin 23 süren diktatörlüğünü bırakıp ülkeden kaçması civar ülkelere de büyük ilham vermiştir. Bu sefer de yine diktatörlükle yönetilen Arap ülkeleri halkları bir bir sokağa çıkıp değişim istemeye başlamışlardır.

Bu değişim zinciri ABD ve Obama yönetimi için zor bir durum oluşturmıştır. Dış politikasının başlarında ülkelerin iç işlerine müdahale etmek istemeyen, demokrasi olgusunu yüceltmeyi ve taşıyıcısı olmayı amaçlayan ve aynı zamanda Arap dünyası ile ilişkilerini geliştirmeyi isteyen ABD için Arap Baharı tam bir politika testi olmuştur. Örneğin Mısır ve Yemen, Arap Baharı öncesi ABD’nin terörle mücadele politikası açısından iki önemli müttefikiydi (Clinton, 2016). Protestoların ayaklanmaya dönüşmesi ile beraber ABD zor bir duruma düştü. Bir taraftan El-Kaide’ye karşı iki müttefik hükümet vardı, diğer tarafta da demokrasi ve özgürlük isteyen Arap halkı (Hook ve Spainer, 2016) Mısır’da Hüsnü Mübarek’in demokratikleşme adımları halk tarafından yeterli görünmeyince ABD’de Mübarek’ten umudunu kesip protestolara destek vermeye başladı. Mübarek bunun üzerine istifa etti. Yemen lideri de aynı şekilde istifa etti. Sonrasında Mısır’da seçim yoluyla gelen Müslüman Kardeşler ve Mursi hükümetinin yanında olan ABD, seçilmiş cumhurbaşkanına darbe yapan General Sisi’yi kınamamış. Olaya darbe demekten kaçınmıştır. Mısır’a bir süre mesafeli duran ABD yine sonrasında buzları eritmiş, Sisi ile müttefiklik yoluna girmiştir. Yemen’de ise böyle bir durum yaşanmamış, ordu ikiye bölünmüş ve bir iç savaş başlamıştır. ABD’de bu savaşa müdahil olmuş, Suudi Arabistan ile saldırılara lojistik ve istihbari ortaklık yapmıştır.(Kurt, 2015) Yemen’de bugün bile hala iç savaş devam etmektedir.

Bölge ülkelerinden olan Libya'da ise olaylar daha da büyümüştür. 40 yıldır iktidarda olan despot lider Kaddafi protestoları ordu ile bastırmaya çalışınca ABD ve BM askeri müdahaleye başladı (Goldberg, 2016). ABD yine koalisyon politikasını devam ettirerek operasyonlara BAE, Ürdün ve Katar'ın da dahilini sağladı. Obama yine kendini dış politika anlayışından taviz verip askeri müdahale yaparken buldu. Kaddafi'nin öldürülmesi ile operasyonlar sona erdi ama Libya'ya düzen ve demokrasi gelmedi. Yine vekalet savaşı kapsamında değerlendirilebilecek Kaddafi'ye karşı olan oluşumlara silah ve mühimmat desteği veren ABD, bu sefer kendi kuyruğuna bastı denilebilir. Bingazi'de yapılan Hz. Muhammet filmi protestoları sonucu ABD Başkonsolosluğu basıldı, başkonsolos ve üç ABD yetkilisi öldürüldü. Bu saldırıyı yapanlar ise devrim sırasında ABD'nin desteklediği örgütlerden biri çıkmıştır (Wehrey, 2018). Bu sırada zayıflayan merkezi yapıdan istifade eden Işid, Libya'da büyümüştür. Sonrasında ABD tekrar askeri müdahale yapmak zorunda kalmıştır. Libya'da hala uluslararası mutabakat hükümeti ile darbeci general Hafter ile iç savaş yaşanmaktadır.

Arap Baharı'nın sıçradığı bir diğer ülke olan Suriye ise tam bir bataklığa dönüşmüş duruma gelmiştir. Obama'nın Esad'ı istifaya çağırması bir etki etmemiş, Esad protestoları sert bir şekilde bastırmaya çalışmıştır. Obama'nın koalisyon çabasını bu sefer Suriye'nin müttefikleri olan Rusya ve Çin veto etmekteydi. Suriye rejiminin kimyasal silah kullanmasıyla işler biraz daha ciddileşmiştir. Ama sonrasında ABD yine yalnız kaldığı için anlaşma yoluna gitmeyi tercih etmiştir. Yine boşluktan yararlanan Işid burada da büyüyerek devletleşme yoluna gitmiştir. Irak'ta Musul'u ve Suriye'de hatrı sayılır bölgeyi elinde tutan Işid'e bu sefer yanıt verilmeliydi. ABD yine koalisyon ile Işid'in vurulmasına öncülük etmiştir. Türkiye'nin de Işid ile savaşmak için Suriye topraklarına müdahalelerde bulunması ve ABD'nin desteklediği PYD gibi terörist yapıları vurması işleri içinden çıkılmaz duruma getirmiştir. Suriye bugün hala yönetsel açıdan karışık ve istikrarsız durumdadır.

Kısacası, ABD 'de Ortadoğu'daki kendi muhalefetini aşmak için genel manada Arap Baharı'nı desteklemiştir. Devrimi ve protesto olayları olan ülkeler içinde müttefikleri olmasına rağmen demokrasiden yana olma politikasına sadık kalmış ve ülkelerin içişlerine müdahale etmemeye çalışmıştır. Ancak bir insani kriz patlak verdiğinde, uluslararası toplumla askeri yaptırımlara veya diplomatik müdahaleye öncelik verdi. ABD devrimlerin daha şiddetli olduğu Libya ve Suriye'ye müdahale etme

kararını alırken, bu milletlerin kendi halklarını dinlediklerini öne sürerek meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır.

1.4.3. Obama Doktrini

Obama doktrini olarak somutlaştırılabilecek politika anlayışının yazılı dokümanları daha önceki başkanlarda da olduğu gibi Ulusal Güvenlik Stratejisi belgeleridir. 2010 ve 2015 yılında yayınlanan belgelerde Obama'nın dış politika anlayışının ana hatları belirlenmiştir. İki dönem başkanlığı süresince bu belgelerdeki ilkelere sadık kalmaya çalışan Obama genel manasıyla şahin Bush'tan sonra güvercin olmaya çalışan fakat çok da güvercin olmayan bir politikaya sahiptir denebilir.

2010 Ulusal Güvenlik Belgesi'ndeki birincil amaç dünya liderliğinin yenilenmesidir (The White House, 2010). 2008 yılındaki krizin ardından gelen Obama yönetimi ilk olarak ekonomiyi düzeltmeye çalışmakla işe başlamıştır. Ekonomik gücünü yeniledikten sonra Amerika'nın tüm dünyaya ihraç ettiği kavramlar olan demokrasi, adalet ve barış önce anakarada uygulanmalı, sonrasında dünyaya örnek olacak şekilde dört bir tarafa yumuşakça dayatılmalıdır. Tüm dünyada demokrasiyi destekleme amacıyla olan Obama olabildiğince az askeri müdahale amacı gütmüştür. Diplomasi ve ekonomik yardımlar ile (yumuşak güç) dış politikayı şekillendirmeye çalışmıştır.

Birincil amaçla iç içe geçmiş bir diğer amaç ise yine Bush döneminde sıfır diplomasi ile istediği yere askeri müdahalede bulunan, sözünün değeri azalmış Amerika'yı tekrar uluslararası toplumun eşitlikçi bir lideri yapma çalışmasıdır. Olabildiğince çok taraflı hareket edilmeye çalışılmıştır. Obama verdiği tüm kararda uluslararası toplumun olurlarını almaya çalışmıştır. Tek başına hareket etmekten kaçınmıştır. Yaptığı operasyonları her zaman bölge ülkelerin de desteklemesine çaba harcamış, Bush gibi her şeye rağmen bizim dediğimiz olur jargonunu bir kenara itmiştir. Demokrasiyi getirmek yerine demokratik davranış arkasından sürükleme politikasını hayata geçirmeye uğraşmıştır. BM ve NATO'nun etkinliğini artırmıştır. Obama genel olarak tüm dünya devletleri ile diyalog içerisine girmeye çalışmıştır. İzolasyoncu bir politika izlememiştir.

Dış politikada askeri seçenekler Obama döneminde her zaman ikinci planda olmuştur. Diplomasi ve ortak akıl ile krizleri çözmeye çalışmış, olumsuz karşılaşılan durumlarda ise her zaman çözümde bir konsensüs arayışı içinde olmuştur. Askeri operasyonlarda da direkt olarak bölgede asker bulundurmaktansa hava kuvvetleri ve

insansız hava araçlarını kullanarak nokta operasyonlar ağırlıkla tercih edilmiştir. Ulusal Güvenlik Belgesi'ndeki savaşın direkt olarak El-Kaide ile olduğunu yazmıştır. Bush doktrininde bahsettiğimiz gibi “radikal islam” gibi bir kelime kullanılmamıştır.

Obama döneminde doktrinleşmiş dış politika görüşünde her zaman iklim değişikliği ile mücadele, nükleer silahların azaltılması ve imha edilmesi, biyolojik ve kimyasal silahların yasaklanması ve kesinlikle kullanılmaması gibi küresel sorunlarla da meşgul olmuş, popülist gibi görünse de ortaya çözüm önerileri sunmuştur. 2015 raporu ile beraber bu gruba Işid ve Ebola girmiştir. Bu yönüyle Bush doktrinin kötü görünen kısımlarını da yamamaya çalışmıştır. Obama'nın başarılı bir başkanlık dönemi geçirdiği söylenebilir. ABD'nin bozulan imajını düzeltmiş, ekonomik krizin ardından hemen yönetime geldikten sonra ekonomiyi düzeltmiş, doktrinin birinci amacındaki olduğu gibi ABD'nin dünya liderliğini yenilemiştir. İki dönem başkanlık yapan Obama bir sonraki seçimde Demokrat Parti başkan adaylığını Hilary Clinton'a bırakmış. O da seçimde Cumhuriyetçi Trump'a kaybetmiştir.

1.5. TRUMP DÖNEMİ

“Benden hoşlanmasanız bile ki bazılarınız hoşlanmıyor. Bazılarınız aslında benim de hiç hoşuma gitmiyor. Yine de benim en büyük destekçilerim olacaksınız, çünkü onlar kazanırlarsa 15 dakika içinde işsiz kalacaksınız. Bu yüzden buna çok zaman harcamak zorunda değilim.”

Donald John TRUMP

ABD'nin 45. Başkanı olan Donald John Trump oldukça tartışmalı bir seçim sonrasında bu koltuğa oturmuşur. Rakibi Demokrat Parti aday Hilary Clinton'ın genel oylamada yaklaşık 3 milyon oy gerisinde kalmasına rağmen ABD'nin seçim metoduna göre seçiciler heyetinde üstünlük sağlayarak geldiği başkanlık makamında kendisinden önceki başkanlara göre oldukça farklı bir başkanlık dönemi geçirmiştir. Gerek iç politikada, gerek dış politikada oldukça hızlı ve diğer siyasi aktörlere göre öngörüsüz kararlar ile sosyal medyanın yoğun ve ciddi şekilde kullanması ile Trump kesinlikle ABD başkanlık müessesesine damga vuran bir başkan olmuştur. Kendi döneminde yayımlanan 2017 Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde de oldukça belirgin şekilde ortaya koyduğu “America First” (Önce Amerika) sloganı ile tüm dünyayı derinden etkileyecek birçok kararın sebebini ortaya koymuştur (Cordesman, 2017).

Dört yıl süren kendi gibi sansasyonel bir başkanlığı süresince selefi Obama'nın “yumuşak güç” politikasını neredeyse tamamen terk ederek siyasi ve ekonomik alanda deyim yerindeyse “blitzkrieg” politikasını uygulamıştır. Sosyal medya platformlarını kullanarak diplomasiyi bypass ederek istediğini almaya çalışmış ve bu konuda oldukça da başarılı olmuştur. Birbiri ile çelişen ve “irrasyonel” görünen söylemleri ile sonuca daha hızlı ulaşma amacı gütmüştür (Yarhi-Milo, 2018). “America First” sloganının devamı olarak birçok uluslararası anlaşmadan çekilmiş, düşman ve rakip gördüğü ülkelere ekonomik savaş açmış ve dozunu oldukça arttırmış, tüm batılı ittifaklara ellerini daha fazla taşın altına koyması için uyarmış ve NATO gibi büyük bir organizasyonda ABD'nin çok fazla yükün altında kaldığı konusunda uyarmıştır. İç ve dış politikada tamamen başına buyruk bir başkanlık süreci geçirmiş ve dört yılın sonunda başkanlık koltuğunu ABD tarihinin en yaşlı başkanına, Joe Biden'e devretmiştir.

1.5.1. “America First” Politikası

Trump seçimlerde kullandığı “Make America Great Again”(Amerika'yı tekrar büyük yap((mak))) sloganını “America First” politikası ile desteklemiş ve bunun en somut örneğini 2017 yılında yayımlattığı Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde oldukça göz önüne koymuştur. Amerikan değerlerine vurgu yapmış, Amerikan yaşam tarzının devamı için ekonomik, siyasi ve askeri neler yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Geçmiş yıllara kıyasla oldukça net bir şekil çizmiştir. Trump'a göre kendisinden önceki başkanlar ABD'nin güçlerini kısıtlamış ve nüfuz kazanma uğruna yabancı ülkeleri geliştirerek kendi güçlerini azaltmışlardı. Bu kabul edilemez durumu Trump oldukça sansyonel birçok durum ile kendi politikası çerçevesinde düzeltme yoluna gitmiştir. Başta “America First” politikası izolasyonist bir politika gibi görünse de (Kontos, 2017) devam eden süreçte hiç de öyle olmadığı gayet anlaşılmıştır.

Ekonomik alanda kendi sözleri ile bu şekilde açıklamıştır:

“Uzun yıllardır, Amerikan endüstrisinin pahasına yabancı endüstrisini zenginleştirdik; ordumuzun üzücü bir şekilde tükenmesine izin verirken diğer ülkelerin orduları sübvansede edildi; kendi milletimizi savunmayı reddederken başka milletin sınırlarını savunduk; ve Amerika'nın altyapısı dağınıklığa ve çürüme durumuna düşerken deniz aşırı trilyonlarca dolar harcadı... Bu andan itibaren, önceliğimiz Amerika olacak. Ticarete, vergilerde, göçmenlikte, dış ilişkilerde her karar Amerikan işçilerine ve Amerikan ailelerine fayda sağlayacak. Sınırlarımızı ürünlerimizi üreten, şirketlerimizi çalan ve işimizi yok eden

diğer ülkelerin yıkımlarından korumalıyız. Koruma büyük refah ve güce yol açacaktır”
(CNN, 2017)

Bo konuşma durumu net bir şekilde açıklamıştır. Bu politikanın devamı olarak NATO’ya çok fazla para harcadığını ve diğer ülkelerin paylarını arttırması gerektiğini belirtmiş (Zenko ve Lissner, 2017) ve bu konudan sonuç olarak diğer katılımcı ülkelerin de gayri safi milli hasılasının yüzde ikisini savunma harcamalarına yönlendirmesini sağlamıştır (Özalp, 2019). NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) ve TPP (Trans Pasifik Ortaklığı) anlaşmalarının Amerika’nın çıkarlarına uymadığını gerekçe göstererek regüle edilmesini istemiş ve anlaşmalar bu istekler doğrultusunda isimleri de değişerek regüle edilmiştir (Yıldırım, 2022). TPP anlaşması ölmüş, NAFTA yerine imzalanan USMCA (ABD-Meksika-Kanada Anlaşması) ile de Meksika sınırına çekeceği duvarın maliyetinin Meksika tarafından karşılanacağını anlaşmaya koydurmuş ve Meksika bu maliyeti üstlenmiştir (Goodman ve Luxen, 2019).

Son derece baskıcı politikasından ekonomik alanda istediklerini başarılı şekilde alan Trump en büyük ekonomi “blitzkrieg” savaşını Çin’e karşı açmıştır. Başkanlığa geldikten sonra neredeyse ilk işi olarak Çin’den yapılan alüminyum ve çelik ihracatına ek vergiler getirmiştir (BBC, 2018). Teknoloji transferi ve fikri mülkiyet hakları alanında da getirdiği yüksek vergilendirme Çin’de karşılık bulmuş ve Çin gıda sektörü başta olmak üzere birçok alanda net vergilendirmeler getirmiştir.(Chandran ve Rosenfeld, 2018) Bu karşılıklı vergilendirmeler devam etmiş ve Çin ile beraber tüm dünya ekonomisine bir etkiye sebep olmuştur. Ucuz Çin ürünlerinin ABD’ye geçişi zorlaşmış bununla birlikte tüm dünyada birçok ürünün fiyatı artmıştır. Trump’ın buradaki asıl amacı Çin ile yapılan ticaretten yıllık yaklaşık 367 milyar dolar açık bulunmasıdır. Çin’e giden doları kısararak hem ekonomik olarak yıpratma amacı gütmekte, hem de bu paranın ABD içinde üretimi artıracak şekilde kullanmayı amaçlamaktadır (Executive Office of The President, 2018).

Trump ayrıca tüm Amerikan şirketlerine anakaraya dönme çağrısı yapmış, şimdiye kadar başka ülkelerde yapılan yatırımların Amerika’yı ekonomik olarak üretmeyen ve yozlaşmış bir ekonomiye çevirdiğini söylemiştir.(Trt, 2019) Bu şekilde tüm küresel Amerikan şirketlerine baskı yapmış, yeni yurtdışı yatırımların önüne geçmiş, yapılacak olan yatırımların Amerika’da olmasını zorlamıştır. Trump çoğunlukla sosyal medya platformlarından yaptığı bu açıklamalar ile iç ve dış ekonomik ilişkileri değiştirmiş ve bu konuda başkanlık müessesesinin biraz da olsa ciddiyetini düşürmüştür denebilir. Her şeye rağmen çoğunlukla istediğini alan Trump ekonomik olarak zor bir

süreçten geçen dünyada Covid-19 virüsünün de etkisiyle seçim senesinde oldukça zor bir durumda kalmıştır.

1.5.2. Sansasyonel Başkanlık Dönemi

Trump başkanlığı boyunca oldukça renkli bir politik hayata sahip oldu. Bu dört yıllık süreçte sosyal medyayı daha önce hiçbir başkanın hatta hiçbir ülke liderinin kullanmadığı kadar agresif şekilde kullandı. Tek bir tweet ile anlaşmalardan çıkıldı, ülkelerin ekonomik görüntüleri bir anda tersine döndü. Bu şimdiye kadar hiç bu derecede kullanılmamış bir güçtü. Tabi ki bu uygulamalar ABD'nin şimdiye kadar ki politikalarına taban tabana zıt bir durumdu. Özellikle de kendisinden önceki başkan Obama'ya göre. Skandallar, fiyaskolar ve popülizmin dibine vurulduğu bu dönem ABD tarihi açısından birçok derslerin alınması gereken bir dönem olmuştur.

Trump'ın göreve gelişi oldukça sancılı olmuştur. Başkanlık koltuğuna oturduktan sonra da bu sancılar hiç de azalmamıştır. Trump ABD dış politikasında şimdiye kadar Rusya'yı gösteren ibreyi Çin'e döndürmüş, Çin ile daha önceki dönemlerde olmadığı kadar tansiyonu yükseltmiştir. Rusya lideri Putin ile aralarının iyi olduğu haberleri ve Rusya'ya karşı çok sert bir tutum takınmaması yüzünden eleştirilerin hedefi olmuştur. FBI'nin Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiği iddiasını başlangıçta hiç ciddiye almamış (Miller, 2017), sonrasında bunu kabul etmiş ve soruşturmanın Trump aleyhinde herhangi bir delil bulamaması üzerine olay sessiz bir şekilde kapanmıştır (BBC, 2018).

Terörizme karşı Bush gibi müdahaleci bir başkan olmamış, Obama'dan devraldığı vekalet savaşı güçlerini desteklemeye devam etmiştir. Yine görevinin ilk zamanlarında çoğunluğu müslüman olan yedi devlete (Suriye, İran, Irak, Somali, Libya, Yemen, Sudan) vize yasağı getirmiştir. Bu ülkelerin terörle mücadele açısından yükümlülüklerini yerine getirmediğini öne sürmüştür. Filistin konusunda yine kendisinden önceki başkanlardan daha radikal davranarak Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımış ve ABD büyükelçiliğinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınacağını söylemiştir (BBC, 2017). Bu durum BM Genel Kurulu'na taşınmış ve ezici yoğunlukla tersi yönünde karar alınmıştır ve sonuç olarak askıda kalan bir uygulama olmuştur.

Trump göreve gelir gelmez ilk işlerinden biri direkt olarak Kuzey Kore ve İran gibi nükleer güç olma yolunda ilerleyen ülkeler olmuştur. Kuzey Kore'nin nükleer füze denemelerine (Hyun, 2017) daha sert tedbirler almak yoluna gidilmiştir. Ekonomik

yaptırımlar oldukça sertleştirilmiştir (Si-soo, 2017). Ayrıca BM ile de bir taslak hazırlanıp kabul edilmiş, bu sayede yaptırımlar ve kuzey koreli işçilere yapılacak olan yasaklar dahil birçok konuda Kuzey Kore sıkıştırılmaya çalışılmıştır (Haley, 2019). Trump Kuzey Kore ile ekonomik ve politik ilişkileri üzerinden Çin’e de yine çeşitli yaptırımlar uygulamıştır (Denyer, 2017). Trump yine Kuzey Kore hakkında birçok tweet atmaktan da geri durmamıştır. Yoğun bir şekilde baskı yapıp istediği bir şekilde alma politikasından taviz vermeyen Trump tüm bu yaptıklarından sonra ilginç şekilde Kuzey Kore’yi ziyaret etmiş ve Kuzey Kore topraklarına ayak basan ilk ABD başkanı olmuştur.

Trump’ın hedefe koyduğu ülkelerden biri de hiç kuşkusuz İran’dır. 8 Mayıs 2018 tarihinde 2015 yılında yapılmış olan nükleer antlaşmadan çekilmiştir. Antlaşmanın diğer imzacı ülkeleri antlaşmaya bağlılıklarını dile getirmiş olsa da bu bir değişikliğe sebep olmamış, yeni ve daha sert bir anlaşma için ABD ile tekrar masaya oturma gereksinimi doğurmuştur (Kanat ve Yücel, 2018). Yeni yaptırımlar karşısında kalan İran ile tekrar bir anlaşma yapılmamıştır. Trump ek olarak İran Devrim Muhafızları Ordusu’nu “yabancı terör örgütleri” listesine aldırılmıştır (BBC, 2019). Yine bu dönemde İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ABD’nin insansız hava araçları ile yaptığı nokta operasyon ile Bağdat’ta öldürülmüştür (T24, 2020). Bu suikast dünya basınında çok büyük yer bulmuş ve İran misilleme olarak birçok ABD üssünü bombalamıştır.

Trump Türkiye ile ilişkiler için de tekinsiz bir başkan olmuş, birçok alanda Cumhurbaşkanı Erdoğan ile anlaşır gibi görünse de hiçbir zaman tam bir müttefik olmamıştır. PKK’nın Suriye kolu PYD-YPG’yi silahlandırmaya tam gaz devam etmiş, Rahip Brunson olayı ile Türk ekonomisinde bir deprem yaratmıştır. Rusyadan alınan S-400 savunma sistemi sonrasında Türkiye F-35 programından çıkarılmış ve Trump’ın yavaşlatmasına rağmen Kongreden CAATSA yaptırımları geçmiştir (Aktan, 2018).

Covid-19 virüsü belki de Trump başkanlık döneminin kendi adına en şanssız olayı olmuştur (WHO, 2020). Küresel ölçekte kapanmalar ile ekonomi durmuş, tedarik zincirleri kırılmıştır. Seçim döneminin son yılında bu olabilecek en kötü durum yaşanmıştır. Trump başlangıçta bu hastalığı çok ciddiye almamış ve eleştirilerin hedefi olmuştur. Duran ekonomilerin faturası ile beraber bu pandemi Trump aleyhine yazılan büyük bir eksi olmuştur (Edelman, 2020).

İç politikaya bakacak olursak Trump'ın hesabı oldukça kabarıktır. Popülist bir başkan olan Trump göreve geldiği ilk günden kendini eleştiren basını “Fake News” (Yalan Haber) diyerek ötekileştirmiştir. 25 binden fazla tweet atarak iç ve dış politikayı şekillendiren Trump, başkanlığının son günlerinde neredeyse tüm sosyal medya platformlarından çıkarıldı. Azil soruşturması geçiren üçüncü başkan, ikinci kez azil soruşturması geçiren ilk başkan oldu. 2020 seçim sonuçlarını kabul etmeyerek ABD tarihinde kara bir leke olarak geçen “Kongre Baskını”na neden olmakla suçlandı (Baykan, 2021).

Kısaca bakacak olursak ABD başkanları arasında satirik şekilde söylemek gerekirse en renkli dönemi başkan Donald John Trump geçirmiştir. Sayısız skandalları ile hiç kimseyi tanımadan veya danışmadan sosyal medyadan aldığı kararlar ile daha önce görülmemiş bir başkanlık süreci geçirmiştir. Pandemi dönemi hesaba katılmazsa ABD ekonomisi ortalama %2,5 büyümüştür ki Obama döneminde bu büyüme oranı %2 idi. Birçok dış politikanın başlatıcısı olmuştur. Genel anlamda farklı bir perspektiften ABD çıkarları için çalışmış ve ABD seçmenini eskisinden daha sert bir şekilde ikiye bölmüştür. Popülizmi sonuna kadar kullanmış, koltuktan ayrılırken bile aslında seçimin hatalı olduğu vurgusu yapmıştır.

1.5.3. Trump Doktrini

Her ne kadar Trump dönemi için bir doktrinin olduğunu söylemek için altı dolu bir dönem geçirmemiş olsa da 2017 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Belgesi genel hatları ile bir Trump Doktrini çıkarmamız için gereken bilgiyi vermektedir. “America First” bu doktrinin en temel ve en güçlü tarafını oluşturmaktadır. Genelde muğlaklık ve ani kararlar üzerine kurulu Trump Doktrini temelde 4 sütun üzerine inşa edilmiştir (The White House, 2017).

Dünyada artan milliyetçilik hareketlerinin de bir tezahürü olan “America First” düşüncesi ilk olarak siyasi alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu ilk bölümde terörizm ve İşid-Daeş ile mücadeleden bahsedilmektedir. Trump terörizmi ile sadece sünni ideolojiler ile kısıtlamamış İran'ın şii radikal terörizmine de dem vurmuştur. Sınır güvenliğinin önemi Trump için çok önemli bir konudur. Meksika sınırına çekilen duvar, müslüman ülkelere getirilen vize yasakları, mülteci ve sığınmacılara karşı sınırdışı etme uygulamaları bunlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca yine Ulusal Güvenlik Belgesi'nin

başlıklarından bir tanesinin de pandemiler ile alakalı olması Trump için kaderin bir oyunu olmuştur.

İkinci sütuna bakacak olursak burada belki de Trump için en önemli yer olan ekonomiyi görüyoruz. Kendisi de zengin ve başarılı bir iş adamı olarak Trump ülkeyi bir şirket gibi yönetir durumda olmuştur. Amerikan şirketlerini Amerika'ya getirtme, dış ticaret açığı olan ülkelere ek vergiler getirerek bu açığı radikal biçimde kapatma düşüncesi, özellikle askeri gerilimi yüksek bölgelerde çok yüksek miktarlarda silah satışı yapması bu politikanın sadece birkaç ayağından birini oluşturmuştur. Amerika'nın uluslararası anlaşmalara ve uluslararası örgütlere aktardığı paranın azaltılması ve verdiği paraya karşılık yeterli siyasi getiriye alamaması eleştirisi bu politikanın sert ama sonuç olarak kazanım sağlayan yanlarından biri olmuştur. Özellikle Çin'e ve çinli şirketlere yaptığı yaptırım ve yasaklamalar tüm dünyada ticaret zincirini gerginleştirmiştir. Enerjide dışa bağımlılığı azaltma düşüncesi ve Amerika kıtasının yeniden yükselmesi gerektiğini belirtmiştir.

Trump Doktrini'nin üçüncü sütunu uluslararası politik çekişmeler üzerine kuruludur. Çin ve Rusya'nın rakip olarak gösterildiği belgede özellikle Çin vurgusu yapılmaktadır. Bush ve Obama'nın küreselleşme ve dünyanın her yerinde aktif rol alma politikalarına karşı ABD'nin bu politikalar yüzünden gereksiz enerji ve para kaybettiği, küreselleşme düşüncesinin Amerikalılara zarar verdiği düşüncesi belgede yer almaktadır. Bu küreselleşme karşıtlığından ziyade küreselleşme bağlamında yükselen güçlerin (Çin, Hindistan, Rusya) önünün açıldığı ve hali hazırda süper güç olan ABD'nin alanının daraldığı bir olgu olduğu anlaşılmaktadır. Yine belgede ve de factoda görüldüğü üzere Trump, İsrail dostu bir Amerika politikası ilerletmiştir. Bu evanjelik politika bölge müslüman ülkelerini rahatsız etse de Trump bu ülkeleri baskılamış, BM'ye rağmen Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması gibi radikal sayılabilecek işlere imza atmıştır.

Son sütun olarak yine "America First" sloganı ile Amerikan değerlerine verdiği değer belirtilmiştir. Askeri olarak anlamsız gördüğü Suriye'den çekilmiş ve oradaki vekil savaşları verecek ABD'ye göre terörist organizasyon olarak görünmeyen yerel terörist gruplara yardımlara devam etmiş, Afganistan'dan çekilmenin ciddi anlaşmalarını yapmış ve startını vermiştir. Trump'a göre bu ABD'nin savaşı değildir ve yitirilen insan, para ve enerjinin artık anlamsız olduğunu, bu yüzden artık ABD'nin kendine odaklanması gerektiğini politikalarına yansıtmıştır. Tüm bunlara rağmen ABD'nin hegemonik gücünü

zayıflatmayarak gerek askeri gerek ekonomik gerek politik alanlarda yüksek derecede baskıda bulunarak ABD politikalarını hayata geçirmeye çalışmıştır. Her şeye rağmen oldukça hareketli ve zor bir başkanlık dönemi geçirmiş, tüm bu yarattığı karışıklığın ortasında başkanlık koltuğunu bırakmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

DRONLAR

2.1. DRONLARIN GEÇMİŞİ VE GELİŞİMİ

İnsansız hava araçları için dron kelimesi ilk olarak 1946'da kullanılmıştır. Dron kelimesi erkek arı ve devamlı sabit vızıltı anlamlarına gelmektedir (Merriam ve Webster, 2015).

ABD Savunma Bakanlığı dronları “Uzaktan pilot kontrolü ile veya otonom şekilde uçabilen ve insan taşımayan, tekrar kullanılabilir veya gözden çıkarılabilir, ölümcül veya ölümcül olmayan faydalı yükü olan hava aracı” olarak tanımlamaktadır (DoD, 2008).

Dronlar günümüzde birçok farklı alanda ve sektörde değişik amaçlara hizmet etmek üzere çeşitli modellerle ve özelleştirmelerle kullanılmaktadır. Askeri, ticari, lojistik, Ar-ge ve hobi gibi birçok farklı alanda kullanılan dronlar birbirlerinden farklı özelliklerle çeşitlenmiştir. Günümüzdeki modern dronlara en yakın örneklerin ise İkinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkmaya başladığı gözlemlenmiştir. Ağırlaşan savaş koşullarında ABD, Sovyetler, İngiltere ve Almanya farklı amaçlar doğrultusunda insansız hava araçları geliştirmiştir.

İnsansız hava araçların icadına dair birçok farklı görüş söz konusudur. Bazı kaynaklar, insansız hava araçlarının icadını millattan önceki tarihlerde Çin'de keşfedilen uçurtmaya kadar ilerletmektedir. Silahlandırılan uçurtmaların savaşlarda kullanıldığı belirtilmektedir (Goulter, 2009). Milattan sonra 1232'de Moğol hatlarında mektupların taşınması için uçurtmalar kullanıldı. Büyük uçurtmalar, düşmana ateş etmek için yay ve oklarla donanmış savaşçıları taşımak için kullanılırdı (Temple, 1998). 1849 yılında Avusturya tarafından İtalya'nın Venedik şehrine yapılan saldırıda insansız hava araçları kullanılmıştır. 200 adet sıcak hava balonuna bağlanan zaman ayarlı bombalar ile gerçekleştirilmiştir (CTIE, 2003). Almanlar tarafından geliştirilen V-1 isimli dron İngiltere topraklarını bombalamak üzere yoğun bir şekilde kullanılmış ve başarılı olmuştur.

1903 yılında Wright kardeşlerin ilk uçuşu ile birlikte başlayan havacılık sektörü hızla gelişti ve ilk dronlar kullanılmaya başlandı. Bomba yüklü ve uzaktan pilot aracılığı ile kontrol edilen dronlar ilk başlarda tekrar kullanılmamak, hedefe ulaşip infilak etmek üzerine tasarlandı. Birinci Dünya savaşı ile birlikte ağırlaşan savaş şartları pilot ve uçak zayıyatını arttırmıştır. Kısa süre içerisinde pilot yetiştirilememesi ve uçak üretiminin

sağlanamaması ile birlikte pistten havalanıp, bombalayıp akabinde tekrar piste inebilen, tekrarlı kullanılabilen dronların üretimine yönelinmiştir (Palik ve Nagy, 2019).

ABD Ordusu'nun dronlar ile geçmişi 1917 yılına dayanmaktadır. Kasım 1917'de, Kettering Bug isimli "hava torpidosu" olarak adlandırılan insanız bir aracının savaşta kullanıma hazır olmamasına rağmen, bir ABD Ordu temsilcisi için otomatik modda uçuruldu (Keane, 2013). Kettering Bug, pervanesi önceden belirlenmiş süre döndürülmesi sağlandıktan sonra hedefe düşen ve patlayan jiroskop kontrollü bir uçan makine olarak geliştirildi. ABD Ordusu Kettering Bug'ı bir uzun menzilli top çeşidi olarak kullanmayı amaçladı (Nalty, 1997). Dronlar ilerleyen süreçte pilotların eğitimi için de kullanıldı. ABD Ordusu'nun dronlar ile yaşadığı en önemli ikinci gelişme ise, giderek yaygınlaşan jet itişli füze-torpedo kullanımı üzerine yapılan araştırma ve geliştirme çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Ryan Aeronautical isimli bir firmanın geliştirdiği "Lightening Bug" lakaplı Firebee dronu jet itişine sahip bir drondur. Firebee Vietnam savaşında Lockheed yapımı DC-130 Hercules uçağından kalkışı sağlanarak 3435 kez uçuşu sağlanarak aktif olarak kullanıldı (Clark, 2000).

1973'ten önce Süveyş kanalındaki Mısır hatları üzerinde İsrail ordusu tarafından kullanılan bir manuel kamera ile radyo kontrollü bir oyuncak dron modern dronların ilk adımları sayılabilir (Ashkenazi, 2016). 1980'li yıllardan sonra ordu envanterlerindeki sayıları katlanarak artan ve saha operasyonlarında görev sayısı artan dronlar günümüzde gerçekleşen operasyonların vazgeçilmez bir unsuru haline gelmesini sağlamıştır.

2.2. ULUSAL GÜNVELİK ALANINDA DRONLAR

İkinci dünya savaşı ile ordularda kullanımı giderek artan ve sürekli olarak ilerleyen teknoloji ile birlikte gelişen dronlar günümüzde stratejik açıdan çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Dronların insansız olarak uçabilme kabiliyetleri ve uzaktan komuta edilerek hizmet vermesi avantajları ile ordular için operasyonel anlamda büyük bir hizmet sağlamaktadır. İstihbarat ve saldırı amaçlı kullanılan dronları uçuş menzillerinin fazla olması, ulaşımı zor, coğrafi zorlukları fazla olan bölgelere rahatlıkla erişebilmesi, boyutlarının nispeten küçük olması ile zor hedef alınması, gelişmiş radarlar haricinde radarlar tarafından tespit edilememesi ve riskli operasyonlar için can kaybı ihtimalinin olmaması gibi avantajlar orduların vazgeçilmezi haline getirmiştir. Boyutlarına göre kalkış ve iniş için piste ihtiyaç duymayan dronlar sayesinde imkanların kısıtlı olduğu koşullarda bile mobilite ve kullanım kolaylığı sağlamaktadır. Sahip

oldukları radar, sensörler ve teknolojiler sayesinde hassas ve doğruluğu yüksek veri akışını canlı olarak aktarabilmeleri istihbarat ve casusluk faaliyetlerinde dronları öne çıkarmaktadır. Düşman hattında veya riskli bölgelerde insansız olarak faaliyet gösterebilmeleri can kaybı endişesi olmadan bu faaliyetleri gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

2.2.1. Dronların Avantajları

1. Yüksek Doğruluk

Dronlar kullanılan teknolojilerine bağlı olarak operasyon sahasından yüksek doğruluklu veriyi neredeyse anlık olarak aktarabilmektedirler. Kullanılan yüksek çözünürlüklü, kızılötesi, termal kameralar, sensörler, işaretleme ve hedef gösterme sistemleri, dinleme ve ses kayıt sistemleri alınan bilginin doğruyu arttırmaktadır. Hedef bölge üzerinde keşif için yüksek irtifada yavaş dairesel hareketler çizmesi ve kişinin elindeki kimlik kartındaki bilgilerinin net okunabileceği kadar yüksek çözünürlüklü veri sağlaması dronların alçak seviyedeki uydular olarak adlandırılmasını sağlamıştır.

2. Uzun Menzil

Sahip oldukları aerodinamik yapıları, boyut ve ağırlık avantajları sayesinde dronlar, pilot tarafından uçurulan uçakların havada yakıt ikmali yapmadan sahip oldukları uçuş menziline göre çok daha fazla uçuş menziline erişebilmelerini sağlamaktadır. Bu durum operasyon sahasını daha uzun gözlemleyebilme, hedeflere erişim için gerekli yakınlık mesafesinin azalması, gerçekleştirilen operasyon süresinin uzun olması ve yüksek mobilite avantajlarını sağlamaktadır. Ayrıca dronlar karadaki kontrol ünitelerinden komuta edildiği için pilot uykusuzluğu faktörü operasyon süresini etkilen bir etmen değildir. Kontrol ünitesinde görevli pilotların görev değişimi ile uçuş kesintiye uğramadan yakıtın sağladığı süre boyunca uçuşa devam edebilmektedir.

3. Vuruculuk

Dronlar hem taşıdıkları mühimmat ile hemde sahip oldukları işaretleme ve hedef gösterme teknolojileri sayesinde doğrudan ve dolaylı olarak operasyonlarda vurucu gücüne sahiptir. Taşıdıkları mühimmatı çok yüksek bir hassasiyetle radarların tespit irtifasına girmeden hedefe ateşleyebilmektedir. Ayrıca sahip oldukları kamera ve sensörler sayesinde diğer vurucu güçlerin operasyon alanında hedef noktalarını gözlemleme, tespit

etme, işaretleme ve hedef gösterme yetileri sayesinde birçok farklı unsur ile koordine çalışabilmektedir.

4. Gizli Hareket Edebilme

Boyutları gelişmiş radarlara yakalanmamak için büyük olsa bile pilot tarafından uçurulan uçaklara göre görece küçük olması, sessiz uçuşu ve radara girmeyecek alçak veya yüksek uçuş irtifasında seyredebilme ve yüksek manevra kabiliyetleri sayesinde gizli kalabilmektedir. Ayrıca sahip oldukları uzun uçuş menzilleri sayesinde operasyon bölgesine çok uzak noktadan bile sessizce harekete geçilebilmektedir. Örneğin Irak ve Afganistan'daki operasyonlarda görev alan bazı RQ-4 Global Hawk dronları California'da yer alan Beale askeri üssünden kalkıp Kanada ve Güney Asya üzerinden uçarak keşif sahasına ulaşmaktaydı. Bu hareketin düşman tarafından izlenebilirliği ve tespit edilebilirliği neredeyse yok denecek kadar azdır.

5. Mobilite

Kullanım amaçlarına göre farklı boyutlarda ve ağırlıklarda tasarlanan dronlar neredeyse her koşulda havalandırılmaktadır. El ile fırlatılarak havalandırılan küçük ve hafif dronlardan, dikey kalkış yapabilen, çekici veya gemi üzerine kurulan rampa üzerinden fırlatılan, mancınık düzeneği ile fırlatılan, denizaltından fırlatılan, uçağın arka kapağından bırakılarak uçurulan ve pistten kalkan ve geri piste iniş yapan dronlara kadar farklı gereksinimleri karşılamaya yönelik özelleştirilmiş birçok dron çeşidi ile orduların farklı sahalarda farklı mobilite ihtiyaçları karşılanmaktadır.

6. İnsan Faktörü

Dronların uzaktan komuta edilme özelliği istihbarat, casusluk ve saldırı operasyonlarında, ulaşılması zor coğrafi alanlara ulaşım engelini ortadan kaldırmakta ve iklim koşullarının elverişsiz olduğu zamanlarda insan zayiatı riskini ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle düşman hattı gibi insan zayiatı riskinin yüksek olduğu alanlarda veya gerçekleşen büyük çaplı doğal afetlerde operasyon ve faaliyetleri kolaylaştırmaktadır.

Dronların riski azaltan ve etkinliği artıran bu özellikleri keşif, gözlem, casusluk ve saldırı operasyonlarında kullanılmasını cazip kılmaktadır. Birçok gelişmiş ülkenin ordularının envanterlerinde yer alan çeşitli dronlar söz konusudur. Eğitim, casusluk ve saldırı amaçları ile kullanılmaktadırlar.

İnsani duyguların ve ihtiyaçların doğurduğu korku, acıkma, uyku, panik, merhamet, empati gibi operasyon seyrini değiştirebilecek faktörler dronlarda çok daha arındırılmış ve rafine olarak yansımaktadır. Lieutenant Colonel Dave Grossman'ın 1996 tarihli "On Killing" kitabında aktardığına göre operasyon sahasında uçuş yapan pilot ile uzaktan komuta eden pilot arasında bu duyguların yaşanması ve yansımaları arasında çok daha yüksek bir fark olduğunu ifade etmektedir. Dron pilotlarının ekranlar arkasında gerçekleştirdiği mekanik öldürme işleminin pilotlara bir video oyunu gibi geldiğini belirtmiştir (O'Connell, 2010).

2.3. ABD'NİN SİMGELEŞMİŞ DRONLARI

1917 yılında Kettering Bug ile dronlar ile tanışan ABD Ordusu ikinci dünya savaşı ile beraber hız kazanan ve artan rekabete tamamen dahil olmuştur. İkinci dünya savaşıyla birlikte dronlar aktif olarak kullanılmaya başlanmış ve beraberinde çeşitli başarılar elde edilmiştir. Vietnam, Pakistan, Afganistan ve Irak gibi farklı sahalarda hem istihbari hemde saldırı amaçlı yoğun kullanımlar gerçekleştirilmiştir.

2.3.1. Predator

General Atomics firması tarafından üretilen MQ-1 Predator 1995 yılında CIA ve ABD Ordusu'nun hizmetine girmiştir. 24 saatlik seyir süresine, 7600 metre maksimum irtifaya, 170 km/h seyir sürati sahip ve 1020 kg azami ağırlık ile uçabilen ve sahadan pilot tarafından kontrol edilen Predator çeşitli mühimmat kombinasyonları ile etkili bir vurucu güç olarak kullanılmıştır (Udeanu vd., 2016). Afganistan ve Irak savaşları, NATO'nun Bosna ve Yugoslavya savaşlarına müdahaleleri, Libya, Suriye, Irak ve Somali'de görev almıştır. 2001 yılında General Atomics firmasının başka bir dronu olan MQ-9 modelinin ile kullanılmaya başlanması ile birlikte ABD ordusundaki kullanımı zamanla azaltılmış ve 2018 yılı itibarı ile tamamen emekliye ayrılmıştır.

Afganistan ve Yemen'de El Kaide liderlerini gözlemleyen ve Hellfire füzeleri ile hedeflerini vuran Predator saldırı misyonu ile kullanılan ilk dron olmuştur. Görev aldığı diğer büyük bir operasyon ise 2003 Irak Özgürlük Operasyonu'nda Bağdat'ta uçaksavarın ve televizyon anteninin vurulmasıdır (DoD, 2008).

2.3.2. Reaper

ABD Savunma Bakanlığı'nın talebi ile MQ-1 Predator'un sahadaki yaklaşık 10 yıllık aktif kullanımı süreci gözlemlenerek analiz edilmiştir. Bu gözlemler doğrultusunda zayıflıkları ve geliştirilmesi gereken noktaları tespit edilerek Predator'un daha gelişmiş bir versiyonun General Atomics tarafından üretilmesi sağlandı. Seyir irtifasının arttırılması, maksimum hızının arttırılması, maksimum menzilin arttırılması, azami ağırlık ve yükleme kapasitesinin artırılmasının yanı sıra görsel tasarımı neredeyse tamamen korunarak boyutları arttırılmış ve rudder kısmı (dikey düman kanadı) Predator'ün aksine aşağı değil yukarı yönlü konumlandırılmıştır. 400 Km/h'lık seyir hızına, 1700 kg azami ağırlığa, 16 km maksimum irtifaya ve 42 saate kadar çıkabilen seyir süresine sahiptir (ASFM, 2009).

Predator B olarak isimlendirilen MQ-9 Reaper, ilk test uçuşunu 2001 yılında gerçekleştirmiş ve 2006 yılında hizmete girmiştir. Halihazırda kullanımda olan Predator'ün yerini almaya başlamıştır (Fahlstrom vd., 2022) Afganistan, Irak, Yemen, Mali, Somali, Suriye ve Libya'da çeşitli opeasyonlarda saldırı ve istihbarat amaçlı görev almıştır. Ayrıca NASA'da bilimsel araştırmalar ve gözlemleri için ve ABD İç Güvenlik Bakanlığı tarafından sınır güvenliğinin gözetlenmesi için kullanılmıştır. ABD'nin yanı sıra İngiltere, Almanya, Fransa gibi birçok gelişmiş ülkenin ordu envanterinde de yer almaktadır.

2.3.3. Global Hawk

Northrop Grumman tarafından üretilen RQ-4 Global Hawk 1998 yılında ilk uçuşunu gerçekleştirmiş ve günümüzde halen görevine devam etmektedir. Üretim amacı istihbarati bilgi toplamak olan ve bu doğrultuda tasarlanan Global Hawk, Reaper ve Predator'dan daha büyük ve ağırdır. 14,5 tonluk azami ağırlığa, 630 km/h seyir süratine, 34 saatten fazla seyir süresine ve 18 km azami irtifaya sahiptir (Flight Global, 2019). Neredeyse orta boyutta bir jet uçağı büyüklüğündeki bu dron yüksek irtifada geniş daireler çizerek gözetleme işlemini gerçekleştirmektedir.

Sahip olduğu yüksek çözünürlüklü kameralar, sensörler ve iletişim ekipmanları ile hedef bölgeyi çok az bir gecikme ile canlıya yakın bir yayın ile operasyon merkezine aktarabilmektedir. Illinois eyaleti büyüklüğünde bir alanı 24 saatlik bir uçuş ile gözetleyebilmektedir. Bu özellikleri Global Hawk'ı hem en iyi istihbarat dronlarından birisi yapmakta hem de en pahalı dron yapmaktadır. Afganistan ve Irak'ta terörist

faaliyetlerin takibi ve gözetlenmesi amacı ile görevlerde kullanılmıştır. Japonya’da 2011 yılında gerçekleşen Tōhoku tsunamisinden etkilenen bölgelerin tespit edilmesi, Filipinler’de 2013 yılında gerçekleşen Haiyan tayfunu gibi doğal afetlerde sivil görevlerde de yer almıştır. Global Hawk NASA’da yüksek irtifadaki bilimsel araştırmaları ve gözlemleri için kullanılmaktadır. Ayrıca NATO, Japonya ve Güney Kore’nin envanterlerinde de yer almaktadır (Bone ve Bolkcom, 2003).

2.4. DRONLARIN KULLANILDIĞI SAVAŞLAR VE OPERASYONLAR

Birinci Dünya Savaşı ile etkinliğini kanıtlamaya başlayan dronların kullanımı İkinci Dünya Savaşı ile kullanımı yükselmeye başlamış ve sonrasında kullanımı giderek artmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında taraflar saldırı, pilotları eğitmek ve görevlerinde yardımcı olması amacıyla dronları kullanmıştır. İkinci dünya savaşından sonra teknolojik yeniliklerde Vietnam Savaşı'na kadar durgunluk meydana gelmiştir.

Dronların savaş ve operasyonlarda yoğun bir şekilde kullanımı ilk olarak Vietnam savaşında gerçekleştirilmiştir. Firebee dronu aktif bir şekilde keşif, gözlem ve hedef amaçlı kullanılmıştır. Firebee 1975 yılına kadar 3500’e yakın uçuş gerçekleştirmiştir. Vietnam savaşı ile birlikte artık savaşlarda ve operasyonlarda aktif olarak rol almaya başlayan dronlar Afganistan, Pakistan, Irak, Yemen ve Suriye gibi birçok farklı coğrafyada kullanılmıştır. 2000’li yıllara kadar ağırlıklı olarak keşif, gözlem, hedef ve eğitim amaçlı kullanılan dronlar 2001’de başlayan operasyonlar ile birlikte vuruş gücü misyonuna sahip olmuştur. Devam eden yıllarda dronlar gözetleme, keşif ve saldırı yoğunluklu kullanılarak savaşlar, operasyonlar ve teröristlerle mücadelede kilit rol oynamışlardır.

1991 Körfez Savaşı'nda, Irak Birliklerinin USS Missouri'nin siper hatlarına saldırısından kısa bir süre sonra Failaka Adası'ndaki birliklerini gözlemlenmesi amacıyla Iowa sınıfı savaş gemisi USS Wisconsin (BB-64) tarafından silahsız bir Pioneer dronunun fırlatılmıştır. Dronun Irak birliklerinin üzerine ulaşması ve alçak geçiş yapması ile Irak güçleri teslim olmuştur. ABD ordusu askerleri teslim olan birlikleri ele geçirerek savaş tarihinde bir ilk yaşamıştır (NASM, 2011).

NATO, 1995'ten 1999'a kadar Balkanlar üzerinde istihbarat toplamak için çeşitli insansız hava araçları kullandı. Bunlar arasında Predator, Pioneer (Donanma tarafından geliştirildi) ve bir Alman insansız hava aracı vardı. Ancak çatışma devam ettikçe ve özellikle Müttefik Kuvvetler Operasyonu 1999'da Kosova'nın bombalanmasını

yoğunlaştırdığında, dronlar devam eden operasyonlarda gerçek zamanlı hedef belirleme ve değerlendirmede daha büyük bir rol oynamaya başladı (Cohen, 2000).

2000’li yıllar ile birlikte dronlarından füze ateşlenmesinin operasyonlarda kullanması ortadoğu’daki terörle mücadelenin seyrini kökten değiştirdi. 2000 yılında istihbarat dronları gözlemleri esnasında Usame Bin Ladin’in nerede saklandığına dair işaretler bulunca saldırı dronlarından ateşlenecek füze ile öldürülmesi için plan yapıldı fakat hayata geçirilmedi.

2001 yılının Kasım ayında Özbekistan’daki ABD üssündeki dronlarla Afganistan’ın Celalabad şehrine yapılan operasyonda El Kaide’nin askeri üst düzey yöneticisi olan Muhammed Atıf füze ile öldürülmüştür (Schmitt, 2002).

Kasım 2002’de Yemen’de bir CIA yönetimindeki bir ABD dronundan ateşlenen lazer güdümlü Hellfire füzesi ile bir yolcu uçağı vuruldu. Araçtaki 6 yolcu bu saldırıda öldü. Amerikan yetkililerine göre bu araçtaki 6 kişiden birisi El Kaide’nin üst düzey yetkilisi olan Sinan El-Harethi’ydi. Araçtaki bir diğer kişi ise yirmili yaşlarındaki bir Amerikan vatandaşıydı. Bu durum ABD Hava Kuvvetleri’nin Yemen Operasyonu’nun yasal yönleri hakkında kaygılanmasına sebep oldu (O’Connell, 2012). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nu Ocak 2003’te yargısız, kestirme veya keyfi infaz konusundaki özel raportöründen Yemen saldırısı hakkında bir rapor aldı. Raportör, saldırının “açık bir yargısız infaz vakası” oluşturduğu sonucuna varmıştır (Dennis, 2003).

2001-2003 yıllarında Kalıcı Özgürlük ve Irak Özgürlüğü operasyonlarında, dron uçuşlarını insanlı saldırı uçaklarının uçuşlarıyla koordine etme ihtiyacı azaldı. Artan sayıdaki Predatör dronlarının hareket halindeki bir araçta düşman varlığını keşfettikleri durumunda, buldukları hedefleri havadan yere füzeler ateşleyerek vurabilmeleri ve kaçmadan önce onu yok edebilmeleri, ek insalı saldırı uçak çağırmak gerek kalmamasını sağladı. 2003 yılında başlayan Irak işgalinde de düzenli olarak istihbarat ve saldırı dronları kullanıldı (Haulman, 2003).

2006 yılında Etiyopya’nın Somali’yi işgali sırasında ABD saldırı dronlarını kullandı. Etiyopya Somali’deki değişken ülke şartlarında yeni bir hükümet kurma girişimine ABD yardım ettiğinde başladı. Diğer eylemlerin yanı sıra ABD, helikopter savaş gemileri ve saldırı dronları kullanarak kaçan terörist zanlılarını takip etti. ABD, Etiyopya’nın güçlerini Somali’den çekmesinin ardından Somali’deki kişileri hedef almaya ve etkisiz hale getirmeye devam etti (Bloomfield, 2008).

George W. Bush yönetiminde başlayan görevde kaldığı 2009 yılına kadar devam eden dronlu saldırıların sayısı her yıl artmaya devam etti. 2009 yılında Barack H. Obama'nın yönetime gelmesi ile birlikte bu saldırılar katlanarak arttı. Saldırıların hedefi terör örgütü yöneticileri, teröristler, düşman araçları ve yapıları olsa da vurulanlar siviller ve sivil yapılar bu saldırılardan doğrudan ve dolaylı yollardan etkilenmişlerdir. Araştırmacı Gazetecilik Bürosu'nun (Bureau of Investigative Journalism) 2004 Ocak 2022 Şubat tarihleri arasındaki gerçekleşen dron saldırılarını baz alarak yayımladığı verilere tabloda yer verilmiştir. Bu verilere göre 19 yıllık süre zarfında gerçekleşen 14.040 saldırıda minimum 910 sivil, 283 çocuk saldırılarda hayatını kaybetmiştir.

Tablo 2.1: Dron Saldırıları Sonrası Ölü ve Yaralı Sayıları

Ülke	Minimum Saldırı Sayısı	Sivil Ölümü	Çocuk Ölümü	Toplam Ölüm	Yarahlılar	Toplam Zayıyat
Afganistan	13.072	300–909	66–184	4.126–10.076	658–1.769	4.784–11.845
Somali	202	12–97	1–13	1.197–1.410	55–101	1.252–1.511
Pakistan	430	424–969	172–207	2.515–4.026	1.162–1.749	3.677–5.775
Yemen	336	174–225	44–50	1.020–1.389	155–303	1.175–1.692
Toplam	14.040	910–2.200	283–454	8.858–16.901	2.030–3.922	10.888–20.823

Kaynak: TBIJ, 2022.

Sahip oldukları kameralar, sensörler, çeşitli radarlar ve yayın akış teknolojileri ile dronlar sadece savaş alanlarında ve operasyonlarda değil çeşitli doğal afetler, bilimsel araştırmalar ve sınır güvenliğinin korunması için farklı görevlerde de yer almıştır. 18 Mayıs 2006'da Federal Havacılık İdaresi (FAA), Reaper ve Predator dronlarının ABD sivil hava sahasında afetlerden kurtulanları aramak için kullanılmasına izin verecek bir yetki belgesi yayınladı (Robinson, 2006).

ABD sınırlarının gözetlenmesi ve korunması amacı ile ABD İç Güvenlik Bakanlığı tarafından dronlar kullanılmaktadır. NASA bünyesinde bulundurduğu Ikhana isimli Predator B dronu düşük ve orta irtifalı bilimsel araştırmalardaki atmosfer ve uzay fenomenlerin verilerini ve ölçümlerini toplamak için kullanılmaktadır. 2007 - 2009 yıllarında Batı Eyaletleri Yangın Görevlerinde orman yangınlarının gidişatının takip edilmesi için görüntülenmesi ve haritalanmasında kullanılmıştır. Sahip olduğu duman sensörü ile başlayan orman yangınlarının tespitlerinde de kullanılmaktadır (Conner,

2019). NASA bünyesindeki başka bir dron olan Global Hawk ise yüksek irtifa bilimsel araştırmalarında 2010-2017 yılları arasında kullanıldı. Atmosfer kirliliğinin analizi ve stratosferi kirlüten gazların incelenmesi gibi çeşitli görevlerde yer almıştır (Conner, 2019b).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PAKİSTAN

3.1. 11 EYLÜL ÖNCESİ PAKİSTAN VE ABD

ABD, İkinci Dünya Savaşı ile başlayan Truman ve devamında Eisenhower doktrini ile komünist Sovyetler Birliği'ni çevreleme stratejisi gütmüştür. Bu strateji çerçevesinde tüm Sovyet komşu devletlerinde antikomünist yönetimlere destek vermiş, buradaki rus nüfuzunu azaltmaya çalışmıştır (Divine, 1994). NATO'nun kurulması ile beraber askeri yönden de bu komünizm yayılmasına engel olunmaya çalışılırken Çin'in Mao Zedung önderliğinde komünist bir devrim ile sol cenaha kayması ABD için Asya gitgide daha önemli bir hale gelmiştir. Yine bu dönemde İran'da Muhammet Musaddık'ın Anglo-Amerikan petrol şirketlerini millileştirmesi ve Kore'de ABD'nin komünist Çin ve destekçisi Sovyetler ile farklı tarafları destekleyerek bir çekişmeye girmesi sonucu Asya'da komünizm nüfuzu ile savaş en üst düzeye çıkmıştır. Sonuçta ABD Asya'ya daha fazla önem göstermek zorunda kalmıştır (Khan, 2016). İşte tam da burada İngilizlerden bağımsızlıklarını kazanan Pakistan daha da önemli bir yere oturmuştur.

ABD'nin Türkiye ve Yunanistan gibi Sovyet nüfuzunun engellenmesi için yaptığı askeri ve ekonomik yardımlardan Pakistan da yarar görme düşüncesi ile dönemin Pakistan Başbakanı Liyakat Ali Han Amerika'ya giderek çeşitli görüşmelerde bulunmuştur (Leo ve Noor, 2018). Bu ziyaret sonucu Pakistan tarafını belli etmiştir. ABD bu çerçevede Pakistan'a ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Başkan Truman döneminde "Point Four" adı verilen program ile az gelişmiş ülkelere yaptığı ekonomik yardım ve bilgi transferleri kapsamına Pakistan da katılmıştır (Munawar, 2016). Yine bu dönemde ABD Dış İşleri Bakanı'nın Pakistan ziyaretinde antikomünist bir müttefik olarak görünen Pakistan'ın ABD ile ilişkileri gitgide iyileşmeye devam etmiştir.

Müslüman bir devlet olan ve halkının da büyük çoğunluğu müslüman olan Pakistan doğal rakibi Hindistan ile yaşadığı sınır problemleri ve Keşmir'in kaybı ile aradığı güvenlik sorununa bir çözüm ararken Afganistan ile yaşadığı siyasi problemler sonucu bir müttefik arayışına girmiştir. İşte burada ABD'nin Asya politikası ile Pakistan'ın güvensiz jeopolitiği bir araya gelince iyi bir müttefiklik anlayışı geliştirmek ABD için olduğu kadar Pakistan için de uygun bir ortam oluşmuştur (Umbreen, 2014).

İslam temelli bir devlet olan Pakistan düşüncesel olarak zaten komünizme uzak durmuştur. Truman Doktrini'nin daha çok avrupa merkezli olması ve asyaya çok sığramaması ilişkileri daha üst bir noktaya taşımazken, Eisenhower Doktrini ile asyaya açılan ABD ile Pakistan ilişkileri daha üst bir perdeye geçmiştir. Bu dönemde gelecek

ABD başkanı olacak olan başkan yardımcısı Nixon' da Pakistan'ı ziyaret etmiş, askeri ve ekonomik yardım anlaşmaları imzalanmıştır (Alavi, 1998). Hindistan karşısında politik olarak eli güçlenen Pakistan ile bölgede nüfuzunu artıran ABD arasında kazan-kazan bir politik ilişki ağı kurulmuştur.

ABD'nin Pakistan'a verdiği önem artarken 1954 yılında bu iki devlet arasında Karşılıklı Savunma ve Yardım Antlaşması imzalanmıştır (Arı, 2000). Bu antlaşma kapsamında Pakistan'a hatrı sayılır derecede tanklar, savaş uçakları ve savaş gemilerini kapsayan büyük bir askeri yardımda bulunulmuş, olan askeri teçhizatların geliştirilmesi için de ilerleyen yıllarda altı milyar doları bulacak olan ekonomik yardım edilmiştir. Pakistan ordusu kendi coğrafyasında modern sayılabilecek bir orduya sahip olmuştur.

Pakistan'ın güvenlik endişesi nedeniyle yaptığı antlaşmalardan biri de yine 1954 yılında katıldığı Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü'dür. Kısaca SEATO olarak adlandırılan diğer bir ismi de Manila Paktı olan bu antlaşmanın diğer imzacı devletleri de ABD, Fransa, İngiltere, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler ve Tayland'dır. SEATO sadece askeri bir örgüt olmayıp üye ülkeler arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimi de barındırmaktadır. Bu antlaşmanın ismine bakarsak aslında büyük çoğunluğunun güneydoğu asyada bulunmaması aslında antlaşmanın amacına dair yeterli bilgiyi vermektedir (Pakistan Horizon, 1954). Komünizm ile mücadelenin taraflarını artırarak bölgeyi kontrol etme çabası ABD'yi bu örgütü kurma zorunluluğunda bırakmıştır. Bu antlaşma ile Pakistan'ın eli Hindistan'a karşı oldukça güçlenmiştir. NATO'nun Asyadaki muadili gibi görünen bu antlaşma tabii ki NATO kadar güçlü ve etkin olamamış fakat bir üye ülkelerde ve onların komşuları arasında bir farkındalık yaratmıştır. Ve bu antlaşma ile ilk kez ABD ile Pakistan bir savunma örgütünde beraber olarak iki ülke arasındaki ilişkilerine farklı bir boyut kazandırmıştır.

Pakistan coğrafyasında yerini sağlamlaştırırken bu yıllarda bir ittifak ağı içerisine girmiştir. Bunlardan biri de CENTO bir diğer adı ile Bağdat Paktı'dır. Karşılıklı ikili antlaşmalarla başlayan pakt sonrasında bir örgüte evrilmiştir. İngiltere, İran, Irak ve Türkiye'yi kapsayan örgüt Pakistan'ın elini iyice güçlendirmiştir. ABD İsrail'in tepkileri yüzünden pakta girmese de her zaman bir temsilci bulundurmıştır. ABD desteğini isteyen Pakistan için bu yeterli olmuştur (Şentürk, 2001). Artık tam olarak batı bloğunun bir temsilcisi olan Pakistan, Hindistan'a karşı daha sağlam bir mevkiye kavuşmuştur.

50'li yıllar Pakistan için tam gaz devam ederken ABD ile yapılan başka bir antlaşma da İki Taraflı İşbirliği Antlaşmasıdır (Khalid, 2011). İşte bu antlaşma ile ABD ve Pakistan tam olarak bir müttefik duruma gelmiştir. Antlaşmaya göre Pakistan'a herhangi bir saldırı durumunda ABD askeri tedbirler dahil yardım etmek için birçok taahhütte bulunmuştur. Askeri yardımlar ve yatırımların boyutu 2 milyar dolara varmıştır. Pek çok yeni yatırım ve projelere başlanmış, Pakistan ekonomisi yeniden dizayn edilmiştir. Tüm bu kazanımların karşılığında Pakistan Peşaver yakınlarında bir üssü ABD'nin kullanımına açmıştır (Khalid, 1996). Bu antlaşma Pakistan ABD ilişkileri arasındaki kilometre taşlarından biri olmuştur.

Pakistan bu dönemdeki neredeyse tüm hamlelerini Hindistan'a karşı daha güçlü durumda olabilmek adına yapmıştır. ABD'nin de bölgede Çin ve Sovyet Rusya'ya karşı olan aktiviteleri onu Hindistan ile çeşitli antlaşmalar yapmaya itmiş, Pakistan buna karşılık denge siyaseti yürüterek Çin ile antlaşmalar yapma yoluna gitmiştir. Pakistan'ın buradaki korkusu ABD'nin Hindistan'a daha fazla askeri ve ekonomik destek sağlayarak güçlendirmesidir. Çin ile Hindistan'ın sınır gerilimleri sonucu sıcak savaşa evrilmesi ile Pakistan Çin'e yaklaşmıştır ve Çin ile bir sınır antlaşması imzalamıştır (Bali, 2006). Bu ABD'nin Hindistan'a yaklaşmasına bir tepki olarak yapılmış olup, ABD Pakistan'ı sıkıştırmamak adına bu antlaşmaya çok ses çıkarmamıştır.

Pakistan'ın Hindistan ile olan sürtüşmeleri 1965 yılında sıcak savaşa dönüşmüştür. Pakistan bu savaşta müttefiki olarak gördüğü ABD'den yardım talebinde bulunmuştur. Ancak ABD olası müdahalede Hindistan'ın komünist tarafa iyice meyil edeceğinden korkmuş ve bölgeye silah ambargosu uygulamıştır. Bu ambargo ABD'ye tamamen bağımlı olan Pakistan için yıkıcı bir sonuç doğurmuştur. Arkasından vurulmuş hisseden Pakistan bu dönemden sonra müslüman dünya ile ilişkilerini geliştirmeye başlamış (Dashti, 2015), SSCB'ye bakışını yumuşatmıştır. En başta çok önemsemediği CENTO bu savaşta Pakistan'ın en büyük destekçisi olmuştur. Birleşmiş Milletler'in ateşkes ilan etmesinden sonra kayıpları daha fazla olan Pakistan SSCB'nin önyak olması ile Özbekistan'a yapılan Hindistan görüşmeleri sonucunda iki devletin de savaş öncesi pozisyonlarına çekilmesi ile geri çekilmiş fakat bu olay sonrasında batı bloğu ile ilişkilerini tekrar gözden geçirme durumuna gelmiştir. Savaş sonrasında ABD'de bölgeye uyguladığı silah ambargosunu kaldırmıştır.

Nixon'un başkan olması ile beraber Kissinger'in da katkıları ile Pakistan ile ABD arasındaki buzlar erimeye başlamıştır. Özellikle Nixon başkanlığında Pakistan'a

olan yatırımlar artmış, ilişkileri eski düzeyine getirmek için oldukça çaba harcanmıştır. Tüm bunlar yaşanırken Pakistan'ın içinde bir iç savaş başlamış, Hindistan destekli Bangladeş bağımsızlığını ilan etmiştir. SSCB'nin tüm desteğini arkasına alan Hindistan bu iç savaşta Bangladeş'in yanında olmuş, buna karşılık Pakistan ABD'den yeterli desteği görememiştir (Chowdhury, 2013). ABD Pakistan'ın yanında olduğu açıklamalarında bulunmuş ama bu savaşta deniz gücünün büyük kısmını ve kara gücünün ve hava gücünün de hatırı sayılır miktarını kaybeden Pakistan yine yalnız bırakılmıştır. Bu olay iyileşme sürecine giren Pakistan ABD ilişkilerinde derin bir yara açmıştır (Gılanı, 2006). Artık Pakistan herhangi ciddi olayda batı desteği alamayacağını anlamış ve farklı arayışlara girmiştir.

Pakistan'ın ABD ile ilişkileri zedelenmiş şekilde devam ederken 70'li yılların sonlarında gelişen iki olay bu ikilinin tekrardan biraraya gelmesinde büyük rol oynamıştır. Sovyet Rusya'nın Afganistan'ı işgali (Topur, 2004) ve İran devrimi. Bu iki büyük olay Amerika'yı Asya'da oldukça zor durumda bırakmış, politikalarını daha radikalleştirmeye sevk etmiştir. Başkan Nixon'un çekinik politikasından sonra Carter'in hırslı ve müdahaleci dış politikası ile Pakistan tekrardan parlayan bir yıldız konumuna gelmiştir. ABD şimdi Vietnam'da Sovyet Rusya'nın kendisine karşı yürüttüğü politikayı Afgan mücahitler üzerinden Sovyetler üzerinde uygulamaya fırsat bulmuştur. Bu politikalar çerçevesinde Pakistan'a yüklü miktarda askeri yardımda bulunulmuştur. Bu Pakistan için hem ABD ile ilişkilerini geliştirmeye bir fırsat hem de yanı başına gelen SSCB'ye de bir gözdağı olması açısından önemli bir gelişmedir. Bu dönemde ABD'den gelen ekonomik yardım 3,2 milyar dolara ulaşmış ve 40 F-16 savaş uçağı Pakistan envanterine girmiştir (Demirel, 2002).

Pakistan ve ABD'nin gelgitlerle dolu bu ilişki yumağında bir negatif etki de Pakistan'ın nükleer programı sayesinde gelişmiştir. 1950'li yıllardan itibaren nükleer güç isteğinden vazgeçmeyen Pakistan bu emelini yavaş yavaş ilerletirken genelde diğer bölgesel olayların etkisinde ABD'nin dikkatini çok fazla çekmemiştir. Hindistan ile yaşanan savaş sonrasında nükleer güç olma yolunda ilerleyen rakibini yakalamak isteyen Pakistan işleri hızlandırmaya karar vermiştir (Charnyhs, 2009). Afgan-Sovyet Savaşı'nın bu dönemlerde tüm hızıyla devam etmesi ve Pakistan'ın bu savaşta ABD'nin vazgeçilmez bir ortağı olması nükleer çalışmalara gereken zamanı kazandırmıştır. Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve Pakistan'ın stratejik yerinin öneminin azalması ile ABD şimdiye kadar uygulamaktan kaçındığı ekonomik ve askeri yardım ambargosunu uyulamaya

koymuştur. 1990 yılında Pressler Yasası'ı işleterek Pakistan'a gönderilecek olan 564 milyon dolarlık yardımı kesmiş, parası önceden ödenen 71 adet F-16 savaş uçağının teslimatını durdurmuştur. Bunun üzerine ABD-Pakistan ilişkileri tekrar gerilme dönemine girmiştir (Tougir, 2005). 1995 yılında Pakistan başbakanı Benazir Butto'nun ABD ziyareti ile bu yardımların ve F-16'ların bir kısmı tekrar işleme konmuş fakat tamamının teslimatına izin verilmemiştir. Tüm bu yapılan engelleme çalışmaları Pakistan'ı durdurmamış, 1974 yılında ilk resmi nükleer testini gerçekleştirip bir nükleer güç haline gelen Hindistan'a karşı güçleri dengelemek için yapılan çalışmalar son sürat devam ettirilmiştir. Nihayetinde 1998 yılında Pakistan'da başarılı nükleer bomba testlerini gerçekleştirerek nükleer güçler takımında yerini almıştır. Bu deneme sonrasında ABD ve diğer batı bloğu ülkelerinden gelen askeri ve ekonomik yardımlar askıya alınmış, Pakistan artık asyayı en güvenilirmez bölgelerden biri haline getirmiştir. Hindistan ile güç çekişmesinde olan Pakistan yine ABD'nin güvenilirmez bir ortak olduğunu idrak etmiş, ilişkiler tamamen negatif seyre dönmüştür.

Sovyetlerin Afganistan'ı işgali sırasında ABD'nin ve Pakistan'ın desteklediği yerel mücahit gruplar Sovyetler çekilince bir problem olmaya başlamıştır. ABD'nin savaş süresince 1,3 milyar dolar silah yardımı yaptığı (Ataöv, 2013) bu gruplardan evrensel radikal islami görüşe sahip Taliban diğerlerinde sıyrılmış ve büyük bir güce kavuşmuştur. Suudi ve ABD parası ile finanse edilen bu grup 1996'da tüm Afganistan'ı kontrol altına alacak kadar güçlenmiştir. Pakistan'da Afganistan üzerinde nüfuz elde etmek ve karışık olan etnik demografisindeki Peştunları baskılamak için ve Keşmir'de Afgan-Arap militanları da desteklemek adına Taliban'a destek vermiştir (İshtiaq, 2013). ABD için bölgede yönlendirilebilecek bir terör devleti haline gelen Afganistan öncelikle memnuniyet ile karşılanmıştır. Ancak radikal islamcı olan bu grup bir diğer radikal islamcı olan El-Kaide ile yakın ilişkilere girerek ABD'nin istediği rotadan sapma durumuna gelmiştir. Taliban ile El-Kaide'nin evrensel cihat anlayışının birbirine uyması ve ilişkilerini derinleştirmesi ABD için büyük bir problem olmaya başlamasına sebep olmuştur. Tüm bunlar yaşanırken coğrafyasında yerini sağlamlaştırmaya çalışan Pakistan bu grupları desteklemeye devam etmiştir. Buna karşın yaptırımlara maruz kaldıkça ve ekonomisi kötüleştikçe Taliban ile daha iç içe geçme zorunda kalmıştır. Silah ve uyuşturucu kaçakçılığının merkezi olan Taliban yönetimindeki Afganistan artık kontrolden tamamen çıkmış bir terör devleti konumuna gelmiştir (Pakdemirli, 2014).

Pakistan'daki iç politik gelişmeler de Taliban'ı desteklemekten vazgeçememesine sebep olmuştur.

3.2. 11 EYLÜL VE ABD DRON POLİTİKASI

3.2.1. 11 Eylül Sonrası ABD-Pakistan İlişkileri

Tarihler 11 Eylül 2001'i gösterdiğinde ABD tarihinin en büyük terör saldırısına maruz kalmıştır. Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yapılan bu saldırılarda 2976 kişi vefat ederken 6291 kişi yaralanmıştır. Akıllardan silinmeyecek olan İkiz Kuleler'e çarpan uçak görüntüleri tüm dünyanın içini korku ile doldurmuştur. ABD ekonomisine 2 trilyon dolara mal olan bu saldırılar (Sofa, 2017) dış politika eksenini oldukça değiştirmiş, dünyayı tümüyle etkileyecek değişikliklere sebep olmuştur.

Terörizmle Savaş (Global War on Terror- GWOT) stratejisi kapsamında ABD'nin Afganistan ve Irak'a askeri müdahale dizisi başlamıştır. Saldırıyı üstlenen El-Kaide'yi bitirmeye ve lideri Usame Bin Ladin ele geçirmek için tüm kaynaklar seferber edilmiştir. El-Kaide'nin Afganistan'da Taliban güvencesinde terörizmine devam etmesi Afganistan'da iktidarın değişmesi ile sonuçlanacak ABD müdahalesinin önünü açmıştır. Tüm dünyanın desteğini alan ABD ve yanına aldığı NATO ve BM Taliban iktidarının devrilmesine yol açacak askeri ve politik müdahaleleri beraber yapmışlardır. Tüm dünyada terörizme karşı birliktelik mesajı verilirken Pakistan bu konuda başta biraz arada kalmıştır denebilir. Pakistan Taliban ile güçlü bağlarını kullanarak Usame Bin Ladin'in teslim edilmesini istemiş ve tabi ki Taliban Ladin'i teslim etmemiştir. ABD'nin baskıları en yüksek derecede devam ederken Ladin'in teslim edilmemesi ABD için başka çare bırakmamıştır. Bu sırada Pakistan topraklarına koalisyon askerlerinin gelişini ve insansız hava araçları saldırıları için hava sahasını açmayı kabul etmiştir. Bu hareketiyle kendi içerisinde de birçok radikal islami grubu barındıran Pakistan oldukça zor bir durumda kalmıştır.

ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni acil toplayarak BM 51.Maddesi'nin işletilmesini istemiştir. Yaşanan terör saldırısının ölçeği çok büyük olduğu için kimse bu öneriye karşı çıkamamış, ABD arkasına uluslararası desteği de alarak Afganistan'a askeri müdahalede bulunmuştur. Meşruiyet zeminine kavuşan müdahalede (Acet ve Doğan, 2017) amaç Taliban yönetimini devirip yerine demokratik bir devlet inşa etmektir. Şimdiye kadar Taliban'ı destekleyen Pakistan hem Afganistan

ile beraber terör devleti damgası yememek hem de aksi halde gelişecek ABD-Hindistan ilişkilerinden çekinerek (Jabeen, 2010) operasyon boyunca ABD ve koalisyon güçlerine tam destek vermek durumunda kalmıştır. Bu sayede üzerindeki ambargoları kaldırarak, askeri ve ekonomik yardım almaya başlamıştır. Operasyonları desteklemek adına Pakistan Jacobabad, Shamsi, Dalbandin ve Pasni askeri üslerini ABD'nin kullanımına açmıştır (Akhtar, 2012). Başkan Bush'un GWOT politikası tekrardan Pakistan-ABD ilişkilerini yüksek seviyelere çıkarmış, ekonomik ve askeri yardım antlaşmaları Pakistan'ın bozuk ekonomisini düzeltmeye başlamış, ABD ile ilişkilerinde yeni bir perdeye geçiş yapılmıştır (Özer, 2005).

3.2.2. Pakistan'ın Afganistan İkilemi

11 Eylül'den önce Pakistan, Afganistan'da bir ölçüde kontrole sahipti. Ancak Taliban Usame bin Ladin'i teslim etmeyi reddedince Pakistan Taliban ve ABD liderliğindeki koalisyon arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Ve Afganistan'ın kaybedilmesine karşılık Amerikan yaptırımlarının kaldırılmasını ve yardımların devam etmesini seçmiştir. Pakistan'ın umudu, bu seçimin ABD ile daha fazla işbirliğine ve askeri yardımlara yol açacağıydı. Ayrıca, azalan halk desteği ile beraber Başkan Pervez Müşerref otoriter rejimi için ABD'den bir meşruiyet talebiydi. Ancak ABD tam olarak aynı fikirde değildi. Askeri işbirliği seviyesi arttı fakat bu Pakistan'ın isteklerinin altında kaldı.

Pakistan'da halk Terörizmle Savaş (GWOT) stratejisine gerekli desteği hiçbir zaman göstermemiştir. Çünkü iç politikada bu savaş Pakistan'ın yürüttüğü bir Amerikan savaşı olarak görülmüştür.(Shah, 2010) Pakistan, Terörizmle Savaş adına yaptığı fedakarlıkları ve ABD ile ara sıra da olsa uzun süredir devam eden ilişkisi olarak görmüştür. Fakat savaş ilerledikçe Pakistan yetkilileri, ABD'den yana taraf olmanın bedelini ağır şekilde ödemek zorunda kalmışlardır.(Rashid, 2019) Bu stratejik maliyet faktörlerinden biri Amerika'nın savaşını yürütmek suçlamasıyla aşırılık yanlısı unsurların tepkileri, biri de yıllarca süren yatırıma ve eğitime rağmen Taliban'ın tamamen kontrolden çıkmasıdır. Bu seçimi nedeniyle süregelen yıllarda yaklaşık 7 bin Pakistan askeri personeli 22 bin sivil hayatını kaybetmiştir (SATP, 2020). Yabancı yatırım önemli ölçüde düşmüştür ve Pakistan ekonomisi, ABD'nin bu müdahalesinin 12 yılında neredeyse 100 milyar dolarlık kayıp yaşamıştır (Staff, 2013). Batı sınırına binlerce asker konuşlandırmış, 4 üssünü ABD ve NATO'ya açmıştır. Bu esnada ABD dron saldırılarını

Pakistan topraklarını da içine alacak şekilde genişletmiştir. Bunun sebebi de Pakistan'ın içindeki özerk kabile bölgelerinin (FATA) Talibanlaşmasının önlenememesi ve Pakistan'ın buna yeterli gücünün olmamasıdır.

Pakistan'ın Taliban için tutumunun değişmesi ile beraber eğittiği radikal islamcı gruplar hedefine Pakistan'ı almaya başlamıştır. Özellikle Hindistan'a karşı denge unsuru olarak Keşmir'de kullandığı gruplar Pakistan ile ters düşmüşlerdir. Pakistan'ın odağı bir anda dış tehdit Hindistan'dan iç tehdit çoğunlukla kendi eğittiği radikal islamcı gruplara dönmüştür. Pakistan'ın yaşadığı sıkıntılardan biri de imkanlarının azlığı olmuştur. 2500 kilometrelik Afganistan sınırını korumak ve coğrafi açıdan çok zor bölgeler arasında ve güvenli cennet olarak görünen Federal Olarak Yönetilen Kabile Bölgeleri (FATA) içinde terörist avlamak oldukça zorlu bir süreç olmuştur. Ayrıca toplumsal din tandanslı isyanlar, mezepçilik ve radikallik Pakistan'ı politik ve askeri açılardan zor duruma sokmuştur (Umbreen, 2011).

Pakistan'ın ABD'yi her zaman yanında istemesinin bir sebebi de doğal düşmanı olan Hindistan'dır. ABD gibi bir süper gücün Hindistan'ın yanında olması demek Pakistan'ın seçeneklerini oldukça daraltmaktadır. Bundan dolayı Pakistan her zaman ABD'ye zararına olsa dahi iltimas geçmeyi ihmal etmemiştir. Çin'i yine Hindistan'a karşı yayına çekmeye çalışmış fakat Çin ile ilişkilerinin üst düzeye gelmesi demek de ABD'nin Hindistan tarafına geçmesi demek olduğu için bu ülke hep arada kalmıştır. ABD'de Çin'i Pakistan'a yakın görmek istemeyecektir. Pakistan'a konuşlanan Çin demek Malakka boğazını bypass edip ortadoğu enerji kaynaklarına direkt erişebilen, hali hazırda ekonomik gücü artmışken çevre ülkelerde de nüfuzunu artıran Çin demektir. ABD'de bu yönden Pakistan'ı tamamen oyun dışı bırakacak şekilde hareket etmek istememiştir.

Pakistan'ın tüm çabalarına karşılık ABD her zaman daha fazlasını istemiştir. Özellikle Kuzey Veziristan bölgesindeki güçlü Taliban ağının dağıtılması ciddi önem taşımaktadır. Bu istek özellikle Hakkani Ağı içindir. Hakkani Ağı Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgal edilmesinden sonraki süreçte ABD'nin "yıldız çocuğu" olmasıyla beraber Taliban'ın Afganistan'ın kontrolünü almasıyla tam bir düşmana dönüşmüştür. Özellikle intihar bombacıları eylemleri ile bilinen Hakkani Ağı ABD'nin kesinlikle istemeyeceği bir oluşumdur (Tillis, 2008). Pakistan'ın bu tür örgütler ile arasına sert bir çizgi çekmemesi ABD'yi her zaman rahatsız etmiştir.

3.2.3. ABD'nin Dron Politikası

ABD'nin Pakistan sınırları içindeki ilk dron saldırısı 2004 yılında FATA bölgesinde yapılmış ve ilerleyen yıllarda hızı artarak devam etmiştir. Yine ABD verilerine göre 2004 ve 2012 yılları arasında yapılan 374 saldırıda 400 ile 900 kişi öldürülmüş, 600 kişi ciddi şekilde yaralanmıştır (SLS, 2012). ABD açısından dron kullanımıyla askerler riske edilmeden yüksek değerli hedeflere (High Valuable Targets-HVT) nokta operasyonlar ile istenilen sonuçların alınması kolaylaşmıştır. Terörizmle Savaş politikasında dronlar çok önemli bir yerde durmaktadır. ABD burada kısa süreli çıkarlar için nokta operasyonlar düzenlerken bunun Pakistan tarafında kısa vadeli çıkarlar ile uzun vadeli sonuçların dengesinin tutturulması gerekmektedir.

Prensipte iki ülke de Pakistan'ın kırsal bölgelerindeki (FATA) saldırılara sıcak bakmaktadır. Sadece bu dron saldırı protokollerinin anlaşılmasında bir problem yaşanmaktadır. ABD saldırıları çoğunlukla Pakistan'a bilgi vermeden yapmaktadır. Bunun bir sebebi de Pakistan'ın istihbarat teşkilatı Servislerarası İstihbarat (ISI) servisinin Taliban ile ilişkilerinin olması ve yanlış istihbarat vermesi, ABD tarafından verilecek bilginin Taliban üst düzey yetkililerine gitmesi korkusudur (Young ve Brulliard, 2011). Pakistan açısından ise bu bir güvenlik sorunu olmuş, iç politikada hesap vermeyi zorlaştıran bir olgu haline gelmiştir.

Pakistan kendini bir anda Terörizmle Savaş'ın ön cephesinde bulmuştur. Zayıf istihbarat ağı ile ISI içindeki radikal islamcı gruplara sempati duyan elemanlar sonucunda kendi sivil halkını dron saldırılarında koruyamaz duruma gelmiştir. Dron saldırılarının kendilerinden tamamen bağımsız ve kilometrelerde öteden yapılmamasını istemiştir (Sorcher, 2014). Yalnız bu istek ABD yetkilileri açısından çok ciddiye alınmamıştır. Bu durumda kendi iç siyasetinde de sorunlar yaşayan Pakistan iki arada bir derede kalmıştır. Dron saldırıları protokolleri kapsamında yaşanan bu anlaşmazlık Pakistan'da anti-Amerikancılığı yükseltmiş, uzun dönemli sonuçlara bakacak olursak ABD çıkarlarını negatif yönde etkilemiştir. Pakistan'a 1951'den beri yapılan yardımların boyutu 75 milyar dolara ulaşmışken 2004'te başlayan dron saldırıları ile ülke içindeki anti-Amerikancılık sıçrayış göstermiştir. Uzun dönem etkilere bakacak olursak bu yatırımın karşılığında Pakistan'ın kamuoyunun anti-Amerikancı çizgiye gelmesi ABD çıkarları açısından hiç olumlu bir gelişme olarak görülemez (Markey, 2013).

3.2.4. Dron Saldırılarının Stratejik Sonuçları

ABD yaptığı dron saldırılarında kısa dönemli çıkarlarını Pakistan'ın dengesizliğine tercih etmiştir (Riedel, 2011). 11 Eylül saldırılarından sonra ABD ve Pakistan bu kadarı beraber yaşamış ve Terörizmle Savaş politikası sadece Pakistan topraklarında problemlere sebep olamamıştır. Başarısız olan Times Meydanı Bombalaması sonucunda yakalanan Pakistan uyruklu ABD vatandaşı olan Faysal Şahzad'ın verdiği ifadede saldırısının nedeni ABD'nin Pakistan topraklarında masum insanları dronlar ile öldürmesi olarak söylemiştir (Boyle, 2013).

Pakistan için bu saldırıların bedeli oldukça artmıştır. ABD'nin kendine sormadan resmi olarak toprakları içinde sonuçlarına aldırmandan terörist avına girişmesi Pakistan'ı iç siyasette zor durumda bırakmıştır. Dronların kontr terörizm için kullanışlı olmaları bir yana düşük seviyedeki Taliban militanlarını öldürmek için 230 milyon Pakistanlıyı ABD'ye düşmanlaştırmak sonu düşünülmesi gereken bir hesaptır. Afganistan'da stabiliteyi sağlamak için Pakistan topraklarında yapılan bu bombalamalar gelecek tarihlerde ABD güvenliğini etkileyecek seviyelere gelmiştir.

Pakistan için stratejik sonuçlara bakacak olursak dron saldırılarının büyüttüğü siyasi huzursuzluk ve kitlelerin kutuplaşması sonuçları ile karşı karşıya gelinmiştir. Bunların üstüne radikallik artmış, radikal islami gruplar bu bombalamalardan Pakistan'ı da sorumlu tutarak Pakistan ordusunun Amerikan savaşını yürüttüğü propagandasını halkta yaymıştır (Shehzad, 2011). Dengesiz bir Afganistan 2500 kilometrelik sınırı olan Pakistan için de hiç istenmeyen bir durumdur. Kısaca tüm bu dron saldırıları ABD-Pakistan ilişkilerinde bir yara olmuş fakat genel manzarada birbirinden ayırmamıştır.

Terörizmle Savaş kapsamında yapılan bu dron saldırıları Başkan Bush döneminde 45-52 civarında iken akılcı güç politikasını benimseyen Başkan Obama döneminde 335'e çıkmıştır (Bergen vd., 2021). Tahmini sayılara göre 2,310 ile 3,743 arasında insanın hayatını kaybettiği saldırılarda kaç yüksek seviye terörist lider, kaç militan, kaç sivilin hayatını kaybettiği hakkında tartışmalar devam etmektedir (Serle, 2014). Pakistan bu saldırıların hem arkasında durmuş hem de kınamıştır. Fakat halkta oluşan Amerikan savaşı algısını değiştirmemiş, hiçbir zaman bunun kendi savaşları olduğunu kabullenmemiştir.

3.2.5. ABD Açısından Dron Politikasının Amaçları

ABD-Pakistan ilişkilerini 11 Eylül saldırılarından sonra büyük oranlı olarak gerçekleştirilen dron saldırıları özelinde ele alabiliriz. ABD Terörizmle Savaş politikasında Pakistan'ı ön cephe olarak belirlemiştir. Yalnız Pakistan'ın ilk başta çok farkedemeyeceği gibi bunun ağır bir bedeli olmuştur ve bunu misliyle ödemek zorunda kalmıştır. Taliban ve diğer radikal islamcı gruplar Afganistan'ı terk ederken konuşlandığı yer daha önce de ilişkileri olduğu Pakistan'ın FATA bölgeleri olmuştur. ABD'nin Pakistan topraklarını bombalaması olayları da bunun bir sonucudur.

Başlangıçta Pakistan istihbarat servisi ISI ve CIA'nın işbirliği ABD açısından mutluluk verici bir gelişme olup, çok sayıda El-Kaide yüksek dereceli yöneticisinin nokta operasyonlarla öldürülmesine karşın 4 yılın sonunda El-Kaide'nin hala bitirilememesi ve Pakistan'ın kırsal bölgelerinde tekrar büyüüp gelişmesi ABD'nin fikrinin gitgide değişmesine sebep olmuştur.

Pakistan'ın bu fikir değişimine karşı ufak çıkar çatışmaları olsa da genel manada Terörizmle Savaş politikasını elinden geldiğince devam ettirmeye devam etmiştir. FATA bölgesindeki radikal islamcı grupların merkez ile olan derin bağları Pakistan'ı da tehdit etmeye devam etmektedir. Afgan-Sovyet savaşındaki mücahit gruplar ile ISI'nın bağlantıları bir anda yok edilebilecek bir durum değildir. Pakistan bu bölgeye topyekün bir hareket düzenleme mantığı ile yaklaşarak yaklaşık 120.000 askeri personelini bölgeye yönlendirmiştir. Bunun 50.000'i Hindistan sınırından bölgeye getirilmiştir. Tüm dış tehdit algısını Hindistan'a bağlayan Pakistan için bu radikal bir karardır. Binlerce kişi göç ettirilmiş, bu da Pakistan içindeki radikal grupların propagandasını gücünü artırmıştır (Nawaz, 2009).

ABD'nin buradaki birincil amacı bölgeyi tamamen temizlemek iken Pakistan'ın yeterli isteği olmadığını düşünmektedir. FATA bölgeleri hala bu gruplar için güvenli cennet olarak görülmektedir. Fakat diğer yandan bakacak olursak bu Pakistan'ın iç işleyişini bozan uygulama oldukça karışık siyasi ve terörist faaliyetleri tetiklemektedir. Bu gruplardan Tehrik-i Taliban Pakistan örgütü birçok radikal islamcı grubu altında toplayan bir şemsiye yapıdır. Pakistan ordusuna düzenlediği bombalama eylemleri ile bilien grup merkeze yakın Svat ilini ele geçirme noktasına gelmiştir. Bununla birlikte Pakistan için terörizm gitgide yaklaşan bir tehlike haline gelmiştir. Pakistan bu derin

ağlarla birbirine bağlı organizasyonları ve özellikle Hakkani ağ grubu ile mücadelede ABD'nin bakış açısına göre biraz daha isteksiz davranmaya başlamıştır.

ABD ile Pakistan arasındaki bu dron kullanımı sürtüşmesi devam ederken bir diğer ABD isteği de Afganistan sınırının kontrol altına alınması olmuştur. 2500 kilometrelik, dağlık ve oldukça zor şartlara sahip bu sınırdan geçişi önlemek Pakistan gibi zayıf teknolojik altyapıya ve yetersiz kaynaklara sahip bir ülke için imkansız yakın bir durumdur (Khan, 2013). Bu ABD'nin bile Meksika sınırında gerçekleştiremediği bir durumdur. FATA bölgelerinin temizlenmesi ABD'nin birincil hedefi iken Pakistan'ın izlediği politika buna zaman zaman ters düşmektedir. ABD radikal islamcı örgütlerin hepsini temizlemeyi öngörürken, Pakistan bu grupların bazıları ile anlaşma yolunu seçerek ABD ile ters düşmektedir. Bazı gruplar ile Svat Vadisi'nde yaptığı gibi uzlaşma yolunu seçerek düşmanı kan dökülmeden azaltma isteği ABD'nin politikası ile kafa kafaya ters düşmektedir (Fleischner, 2010). Bu politika farklılıkları ABD'yi tek başına karar alma yoluna sokmuştur. Usame Bin Ladin'in öldürülmesi saldırısını da bu şekilde yapmıştır.

3.2.6. Dron Politikasının ABD Açısından Yararları

Askeri alanda dronlar kontr-terörizm operasyonları için ne kadar işlevli olduklarını kanıtlamışlardır. Pakistanda yapılan 414 saldırıda yaklaşık 3.700 kişi öldürülmüştür (Bergen vd., 2021). Bu saldırılarda resmi rakamlarla 300'ü aşkın sivil hayatını kaybetmiştir. ABD'nin dronları kullanmaktaki asıl amacı El-Kaide'nin bir daha Amerika topraklarında herhangi bir eylemde bulunmasını önlemek olmuştur. Dronlar ikincil hasarları, ikincil hasardan kasıt aslında öldürülmesi gereken hedefin yanındaki diğer siviller veya binalar, altyapı sistemleri gibi ek hasarlar, en aza indirerek oldukça zorlu Afganistan-Pakistan sınırında kötünün iyisi bir performans göstermişlerdir (Saletan, 2013). Pakistandaki nokta operasyonlarda toplam öldürülen El-Kaide üst düzey yöneticisinin sayısının 94 olduğu tahmin edilmektedir (Clifford ve Rogio, 2013). Eski CIA direktörlerinden Leon Panetta'da dronların Terörizmle Savaş için en önemli silah olduğunu söylemiştir.

Ekonomik yönden bakılacak olursa dronlar oldukça hesaplı bir öldürme aracı olarak görünmektedir. Örneğin bir MQ-9 Reaper dronunun operasyonel giderler dahil maliyeti 9.49 milyon dolar iken, F-35 savaş uçağının maliyeti operasyonel giderler hariç 91 milyon dolardır. İnsan faktörünü işin içine koyup bir kara operasyonuna bakacak

olursak Afganistan'daki tek bir askerin maliyeti 2 milyon dolardır. Bunun içine yaralanma, rehabilitasyon ve verilen ücrette dahildir. Askerin hayatını kayetmesi ve F-35 gibi son sınıf bir savaş uçağının olası düşmesi durumunda oluşacak kamuoyu etkisi bunun tamamen dışındadır. Bu hesaba bakılınca dronlar oldukça ucuz ve etkili öldürme araçlarıdır (McLean, 2014).

Bu ucuz öldürme araçlarının tabi ki ekonomik yönden ayrı bir bedeli olacaktır. Gelen itibari bilgiye göre değişen ve tam noktaya bombalama yapabilecek bir mühimmat gereksinimi ile beraber sivil kayıplarının oranları değişebilmektedir. Pakistan'da yapılan dron saldırılarında %85 zayıat radikal islami grup militanları olmakla beraber kalan %15 her kesimden insan olabilmektedir. Bu ikicil hasarlara rağmen dron kullanıcı ülkenin askeri yönden tamamen yararına olan bir teknolojidir. Pakistan ordusuna bakarsak 2014'e kadar FATA bölgesine yaptığı operasyonlarda kaybı 5 bin sayılarına ulaşmıştır (Nawaz, 2009). Literatürde kara savaşı göz önüne alınırsa her öldürülen bir terörist için 10-15 askerin operasyon olması gerektiği gibi bir oran karşımıza çıkmaktadır. Bu oran Pakistan'ın kırsal ve dağlık bölgeleri hesaba katılınca daha da artmalı ve zayıatın boyutu da buna bağlı olarak artma eğilimi gösterebilmektedir.

Dron saldırılarının Pakistan açısından bir yararı da zayıf olan hükümetin ve askeri gücünün üstünde sonuçlar alabilmesidir. Pakistan Terörizmle Savaş politikasına tam engaje olduktan sonra Taliban ve diğer birçok radikal islami gruba savaş açınca askeri ve sivil çok sayıda eylemin hedefi olmuştur. Bu güvensiz ortamda ABD ile paylaşılan istihbarat ile bombalama eylemlerini yapan gruplara yapılan dron saldırıları Pakistan'ı da olduğundan daha güçlü göstermiştir. Dron saldırısı yapılmayan gruplar tekrar silahlanmakta ve teşkilatlanmakta olmakla beraber özellikle Başkan Obama döneminde artan dron saldırıları ile Pakistan içinde yaşanan terör saldırıları önemli şekilde azalmıştır (Schmitt, 2012).

3.2.7. Dron Politikasının Pakistan İçin Sonuçları

ABD'nin dron saldırıları Pakistan için birçok sebepten dolayı karışık bir durum olmuştur. Halk bu bombalamaların ne kadar gerekli ve efektif olduğunu bilmiyordu, gördüğü tek şey sivil kayıplar ve Amerikalıların istediği gibi her yeri dronlarla bombaladığıydı (Telegraph, 2013). Terörizmle Savaş politikasında yapılan bu dron saldırıları halkta hiçbir zaman destek bulmamıştır. İstiharat servisleri tam olarak beraber çalışmamış, Pakistan bu konuda çekimser davranmıştır. Geleneklerinde af dileyen ve

koruma isteyen kişiye yardım etme bulunan Pakistan halkında yardım isteyen kişi yüksek düzeydeki bir terörist grup lideri ise bu hedefin nasıl bombalanacağını konusunda iki taraf da uzlaşmamıştır. Girilen ev veya kabul edilen “misafiri” bombalamak çok fazla sivil kayıba sebep verecekken bombalamamak belki hedefi elden kaçırmak demektir.

3.3. ARADA KALAN PAKİSTAN

Taliban ve diğer başka radikal islamcı örgütler ABD’ye karşı cihat ilan etmişken Pakistan’ın ABD ile tamamen entegre şekilde bu tür örgütlere saldırması halkta karşıt görüşlere sebep vermiştir. Bu örgütlere katılan hastalıklı ruhlu kişiler intihar bombacısına dönüşüp Pakistan’da eylemler düzenlemişler, sivil halkı ve orduyu hedef almışlardır. Terörist örgütler halkı bu savaşın ABD’nin savaşı olduğuna ve Pakistan’ın maşa olduğuna inandırmaya çalışmıştır. Dönemin Pakistan dışişleri bakanı Hina Rabbar Khan *“Bu bizim savaşımız olmalı. Onlarla savaşan biziz. Bir dron Pakistan üzerinde uçtuğu zaman, bu yine bir Amerikan savaşı oluyor”* demiştir.

Dron saldırısı operasyonları direkt olarak sonuca yönelik operasyonlar olup halkla bir hoşnutsuzluk yaratmaktadır. Daha dolaylı ve yasal yollarla yapılan operasyonlar halkta bu hoşnutsuluğu gidermektedir. Teröristler ile halk arasındaki bu bağı kırmak hayati bir konudur. Ancak dron saldırıları halkta ters etki yaparak teröristlere sempati ile bakmaya sebep olmaktadır. Özellikle de dron saldırıları sonrası yaşanan sivil kayıplarda terörist gruplar bu acıyı kullanarak kendilerine militan devşirmektedirler (Rhineheart, 2010).

Pakistan siyasileri dron saldırılarında öldürülen teröristleri kutlamaktalar ve onların aslında Pakistan’ın aradığı ve kaçak olan teröristler olduğunu söylerek kendi güçlerini göstermeye çalışmaktadırlar. Ancak Terörizmle Savaş politikasında ABD ile beraber olarak büyük bir anti-dron hareketiyle uğraşmak zorunda kalmışlardır. Öyle ki bu her hükümetin uğraştığı bir meşruluk sorunu doğurmuştur. Halkın gözünde hükümeti küçük düşürmüş, yönetimi yozlaştırmıştır.

3.3.1. Radikalizmin Yükselişi

Dronlar iyi istihbarat verisi ile ikincil hasarları oldukça düşüren en efektif kontr-terörizm aracıdır. Ancak sivillerin ölümü her zaman büyük bir problemdir. Pakistan’da yaşanan dron saldırılarında yakınları ölen özellikle genç kişiler ile radikal islamcı gruplar ister istemez yakınlaşmışlardır. Örgütler bu gençleri acılarından faydalanarak onları

intihar bombacısı yapmış, örgüte militan toplamışlardır. Yakınları ölen halkın ABD'ye ve dron saldırılarına olan nefreti örgütlerin buralarda yuvalanmasına sebebiyet vermiştir (Abbas, 2013). Pakistan'ın kırsal bölgelerinde (FATA) terörist aktiviteleri artmış, terörizm merkez şehirlere kadar yayılmıştır. Usame Bin Ladin'in öldürüldüğü Abbotabad şehri Islamabad'ın yanı başındadır.

Dron saldırılarının öldürdüğü üst düzey teröristler sonucunda bu radikal gruplar azalmamış aksine çeşitlenmiş ve sayıları artmıştır. ABD saldırıları sonucu ölen kişilerin özellikle yakın çevresi için gelecek nesile ekilen bir terörizm tohumu ekilmiştir (Bowden, 2013). Kırsalda bir gelenek olan intikam anlamına gelen “badal” ile radikal gruplar kendilerine insan kaynağı devşirmişlerdir. Ve özellikle en fazla dron saldırısının yapıldığı 2010 yılında bu gruplar Pakistan içerisinde çok sayıda bombalama eylemi gerçekleştirmiş, 300'den fazla sivilin hayatını kaybetmesine sebep olmuşlardır. İlerleyen yıllarda bu sayıda düşüş olsa da bu bombalamalar birbirini etkileyen süreçler olmuştur.

3.3.2. Hükümetlerin Meşruiyeti

ABD'nin çoğunlukla Pakistan yetkililerinden bağımsız olarak yaptığı dron saldırıları hükümetlerin meşruluğunun sorgulanmasına sebep olmuştur. Bu saldırılar halkta devletin kendi topraklarını savunacak gücü olmadığı düşüncesini ortaya çıkarmış, egemenlik tartışmasını meydana getirmiştir. Bu durum ABD'nin hiç istemediği bir durumdur. Birkaç teröristi öldürmek gibi kısa vadeli çıkarlar için uzun dönemli sonuçlara bakıldığında hükümet zayıflamış, halk kutuplaşmış, radikal islamcı örgütlerin sayısı artmış, Pakistan devleti dengesizleşmiştir. Nükleer bir güç olan Pakistan'da merkezi hükümetin zayıflaması sadece Pakistan ve çevre ülkeler için değil, tüm dünya için devasa bir sorun teşkil etmektedir.

Dron saldırılarında öldürülen teröristler Pakistan'da sivillerin can kaybı yaşadığı eylemleri gerçekleştiren ve orduya intihar bombalamaları düzenleyen terörist grupların üst düzey yöneticileri olduğu için Pakistan hükümetleri de buradan kendilerine pay çıkararak kendilerini güçlü göstermeye çalışmışlardır. Fakat bunların çoğunlukla kendi onayları olmadan gerçekleşmesi büyük problemler yaratmıştır (Curtis, 2013). Taliban'ın sivil halkı hedef alan bombalamalarında bile halkta bir anti-Taliban düşüncesini yeşertememişlerdir. En sonunda hükümetler de bu durumu kullanarak ABD dron saldırılarını kınamış ve egemenlik ihlali olarak gördüğü propagandasını yürütmüşlerdir.

Medyanın da dron muhalefetini televizyon, radyo ve sosyal mecralarda daha çok göstermesi ve bunun alıcısının daha fazla olması ile anti-Amerikancılık yükselmiştir. Terörizmle Savaş politikası Pakistan kamuoyunda ters tepki yapmıştır. Gençleri radikal örgütlerin eline itmiş, halkı ABD'ye ters tarafta kutuplamıştır. Dron saldırılarının gücü Pakistan kamuoyunun gözünde ters etki oluşturmuş, radikal islamcı gruplara sempatinin artmasına sebep olmuştur.

3.3.3. Halkın Psikolojisi

Dron saldırıları halkın sosyal yapısını ve birlik beraberliğini de bozmuştur. Ekilen şüphe ve korku tohumları kişilerin psikolojilerini bozmuş, kırsal alanda yaşanan kültürel birçok fenomenin yapılamamasına sebep vermiştir. Özellikle FATA bölgesinde yoğun dron saldırılarının hedefi olan teröristle beraber yaşayan halkta her zaman bir bombanın hedefi olma korkusu yaşanmıştır. Dron saldırısında yaralananların yardımına gitmeme ve ölen kişilerin cenazelerine katılmama gibi hareketler yaşanmıştır. Evlerinde ve arabalarında takip cihazları yerleştirilmesi gibi düşüncelerle beraber tam bir güvensizlik ortamı oluşmuştur. Yanlışlıkla dron saldırılarının hedefi olma korkusuyla insanlar okul, hastane ve sosyal ortamlardan kendilerini soyutlamıştır. Kırsal alanda çok önemli olan güven ve sosyal bağlar erimiştir.

Saldırıları sonrasındaki yaralananlara yardım etmeyi kimse istememiştir. Çünkü halk ikinci bir bombalamadan korkmaktadır. Daha önce yaşanan ve ne yasal ne de etik olmayan bu bombalamalar insan hakları savunucusu grupların da medikal destek sağlamaktan çekinmesini sağlamıştır. Kırsal alanda evin reisinin ölmesi ve evlerinin yıkılması gibi felaketler insanları tam bir kaos içinde yaşamaya bırakmıştır. Hali hazırda kırsal alanların zayıf karnını oluşturan eğitim bu saldırılar altında hiç yapılamaz hale gelmiş, ne öğrenci ne de öğretmen okula gidebilmiştir. Okuryazar oranı %55 ile oldukça düşük bir orana sahip olan Pakistan ve bu oranın çok daha düşük olduğu FATA bölgeleri için bu durumun vehameti olağanüstü boyutlara ulaşmıştır. Bombalanan yerlerde zarar gören altyapılar zaten nüfusunun %75'i elektrik erişimi olan Pakistan'da ve özellikle kırsal bölgelerde hayatı daha zor kılmaktadır. Dünya ortalamasının %90 olduğu elektrik erişimi Pakistan'da devletin en temel halkın en temel ihtiyaçlarını bile sağlamakta zorlandığını göstermektedir (World Bank, 2014). Gelenekler oldukça zarar görmüş, cenazelerde toplanılmamaya başlanmış, toplanma ve sosyalleşme yeri olan düğünler yapılamamış, jirga adı verilen aile büyüklerinin toplanıp sosyal kararlar verdiği Peştun

geleneği olan toplantılar organize edilememiştir. Kısacası bu belirsiz ve bir anda olan dron saldırıları sosyal yapıyı çökertmiş, bu da en çok militan devşiren terör gruplarına yaramıştır.

3.4. ULUSLARARASI MECRALARDA ABD DRON POLİTİKASI

Birçok uluslararası aktör ABD'nin dron politikasının karşısında bir tutum takınmıştır. Dron saldırılarının uluslararası insan haklarına ve saldırının yapıldığı ülkenin egemenlik haklarına bir ihlal durumu oluşturduğu konusunda neredeyse hemfikir kalmıştır. Birleşmiş milletler yetkilileri, yerel yöneticiler ve uluslararası hukuk uzmanları ABD'nin dron saldırılarının uluslararası hukuku ve insan haklarına zarar veren eylemler olduğunu belirtmişlerdir (Akber, 2017). İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Af Örgütü ve uluslararası faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları dron saldırılarının hukuki ve etik alanda yarattığı problemler hakkında küçük de olsa kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır (Brunstetter ve Bacardi, 2015). Bu eleştiriler sadece yapılan ihlaller hakkında değil, dron politikasının daha fazla terörist yarattığı iddiası üzerinedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü'nün beraber yayınladığı raporda ABD'nin Pakistan içindeki dron saldırılarının uluslararası insan hakları hukukunu ihlal ettiği ve CIA'nın gizli dron programının savaş suçu işlediği ve yargılanması gerektiği gibi konular işlenmiştir (The Guardian, 2013). Uluslararası hukuk ihlallerinin üzerine pek çok araştırmanın yanında bu saldırıların etik belirsizlikleri ve ABD dron politikasının şeffaflık ve ahlaki problemleri üzerine pek çok çalışma yapılmıştır (Enemark, 2011). Bu çalışmaların çoğunda ABD'nin dron politikası sert bir şekilde eleştirilmiştir (Kreps ve Wallace, 2016).

Bağımsız kuruluşlar da ABD'nin verdiği istatistikleri inkar etmektedir. Başkan Obama 2009'dan 2015'e kadar 2,372 ile 2,581 ölen teröristin yanında 64 ile 116 sivil kayıp olduğunu söylemiştir (The Guardian, 2016). Bağımsız kuruluşlar ölen sivillerin çok daha fazla olduğunu iddia etmektedir. Pakistan'ın FATA bölgesinde silah taşımak bir gelenek olduğu için ölenlerin sivil veya terörist olduğunu söylemek oldukça zordur. Bağımsız kuruluşların verilerine göre sivil ölüm 424 ile 969 arasında değişirken, çocuk ölümleri 172 ile 207 arasındadır (TBIJ, 2022). Çalışmalara göre ABD'nin dron saldırılarının küresel kamuoyunda neredeyse tamamen karşısında olduğu ortaya çıkmaktadır. Pew Araştırma Merkezi'nin verilerine göre ABD'nin NATO müttefikleri arasında olan Almanya'da %67, Fransa'da %72, Türkiye'de %83, İspanya'da %86,

Birleşik Krallık'ta %59 kamuoyu bu saldırıların karşısında tavır almıştır. Sadece İsrail ve Kenya'da bu saldırıları destekleme orası %50'nin üzerindedir (Pew, 2014).

Dron saldırılarının yerel halk üzerinde psikolojik etkileri üzerine yapılan araştırmalarda birçok rapor tutulmuştur. Uluslararası Af Örgütü'nün yaptığı çalışmada yerel halkta ağır psikolojik travmalar görülmüş, bunun ağır bir insan hakları ihlali olduğu sonucuna varılmıştır (Amnesty International, 2013). Avrupa Birliği bu raporlara çoğunlukla pek tepki vermemiş, pasif kalmayı tercih etmiştir. Tüm AB ülkeleri kamuoyunda ABD dron politikasına karşı bir tutum takınılsa da ABD ile ilişkilerini etkilemesi ve NATO askeri kanadının en güçlü üyesi olması sebebi ile net bir politika berirlenememiştir (Martin, 2015). Her fırsatta insan hakları ve uluslararası hukukun üstünlüğünü savunan AB konu ABD olunca çekimser ve sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu da önemli olan haklı veya haksız olmak değil, önemli olanın güçlü olmak olduğunu herkese bir kere daha hatırlatmıştır.

3.5. DRON POLİTİKASININ ABD AÇISINDAN HAKLILIĞI

Başkan Bush'un dış politika algısında sert ve müdahaleci tedbirler alarak kaybettikleri prestiji ve güç algısını tekrar kazanmak vardı. 11 Eylül sonrasında böylesi bir başkanın hiçbir şey yapmaması beklenemezdi. Afganistan'ın işgali ve Pakistan'ın Terörizmle Savaş için bombalanması bu politikanın sadece birkaç sonucundan biridir. Dronların ikame olarak düşünülen savaş araçlarına göre birçok artısı varken Bush ve özellikle Obama döneminde neden kullanılması? Dronlar yüksek dereceli hedefleri nokta operasyonlar ile elimine ederken ikincil hasarı olabildiğince az tutabilmektedir. Bu ABD'ye göre kara operasyonuna göre özellikle de Pakistan'ın dağlık bölgelerinde çok daha iyi bir tercihtir (The White House, 2013). Bu nokta operasyonlarda maksat terörist organizasyonun liderini öldürüp eylemleri azaltmak ve örgütü yetersiz bırakmaktır. Lideri öldürülen bir örgüt yönetsel sıkıntıya girer ve onun yerine geçen lider daha az tecrübeli ve daha az karizmatiktir. Yeni lider de bir önceki gibi öldürülmekten korkarak örgütün eylemlerini azaltır ve daha görünmez bir yapıya bürünür. ABD'nin yüksek dereceli örgüt yöneticilerini öldürürken maksadı tam olarak buydu (Price, 2012).

ABD'nin dronları kullanmasındaki bir diğer amacı da operasyonları zayıfsız gerçekleştirmektir. Eğer kara birlikleri Pakistan topraklarına ayak basarsa bu yerel halk için daha irite edici bir durum oluşturacaktı. Pakistan hükümetini de daha zor durumda bırakacaktı. Verilen zayıfların ABD'nin kendi iç kamuoyunda oluşturacağı tepkiyi bir

kenara bıraksak bile herhangi bir ABD askerinin öldürülmesi hem teröristleri daha da şevklendirecek hem de ABD'nin dokunulmaz ve çok yüksek olan karizmasını parçalayarak onların da insan olduğu gerçeğini teröristlere hatırlatacaktı. Tüm bu sebepler göz önüne alındığında eğer bu örgüt liderleri bir şekilde öldürülecek ise en mantıklı seçim bu dron bombalamaları idi. ABD'nin Pakistan'a operasyonlar hakkında bilgi verdiği durumlarda ise çoğunlukla hedefin dron saldırısından kaçtığı gerçeği de ABD'yi bilgi vermeden bu saldırıları yapma durumunda bırakmıştır (Shinkman, 2013).

3.6. DRON SALDIRILARININ SONUÇLARI

Dron saldırıları ile çok sayıda üst düzey terörist örgüt yöneticisi öldürülse de bu örgütleri bitirmemiş, aksine sayılarını daha da arttırmış ve tüm dünyaya yaymıştır. Öldürülen her terörist için daha küçük, daha radikal ve daha ölümcül eylemler yapan örgütler mantar gibi çoğalmıştır. Bu öldürmeler ters etki yapmış, örgütler daha kolay militan devşirir hale gelmiştir. El-Kaide bitmiş gibi görünse de uzantıları büyümüş daha terörize daha radikal gruplara dönüşmüşlerdir (Dorell, 2014). Ve bu örgütlerin halkta da karşılığının olması onları daha sağlam temellere oturtmuştur.

Dronlar en ucuz kontr-terörizm araçları olmasına rağmen bombalanan araçlar, yok edilen evler ve ağır hasar verilen altyapı sistemleri ile oldukça pahalıya gelmektedirler. İnsanların tanıdıkları, akrabaları bu saldırılarda yaşamını yitirmiş, zaten ekonomik sıkıntılar içinde yüzen FATA bölgesinde harabeye dönen yaşam alanları onları kaybedecek birşeyi kalmamış, anti-Amerikancı kişilere çevirmiştir. Son sistem kamera ve izleme sistemlerine rağmen 400 ile 900 arasında sivil hayatını kaybetmiştir. Bunların 200'ünü çocuklar oluşturmaktadır. Bunların çoğu düğünlerde, cenazelerde ve diğer temel sosyal mecralarda hayatını yitirmiştir (Porter, 2012). Tüm bu bombalamalarında bir bilgisayar oyunuymuşçasına uzaktan ve insan faktörünün nerdeyse tamamen dışlanarak yapılması olayı daha da vahim hale getirmektedir.

Dış politikada böylesine büyük bir gücün sonuçlarını hesaplamadan bu çeşit bir maceraya girişmesi diğer ülkeler tarafından da ABD'nin karizmasına zarar vermiştir. Teröristlerin öldürülmesi ve düzen sağlanması amacıyla girilen bu savaşın yarattığı tam ters etki sadece Pakistan ve Afganistan'ı değil, tüm dünyayı etkilemiştir. ABD'nin açtığı pandoranın kutusu dronların kullanımı özelinde birçok ülkeye ilham olmuştur. Dron teknolojileri üzerine çalışmalar hızlanmış, nükleer bir güç olmanın çok fazla yaptırıma sebep olması nedeniyle dron teknolojisi bunun yerini almış ve yeni güç odağı insansız

hava araçlarına yönelmiştir. ABD'nin vahşice kullandığı bu teknoloji tüm dünyaya örnek olmuştur. Kısa dönemli çıkarlar için sertçe kullanılan dronlar silahlanma yarışında yeni bir kulvarı açmıştır (Friedersdorf, 2014). Uzun dönemli sonuçlar değerlendirildiğinde bu ABD'nin zararına mıdır yararına mı bunu gelecek gösterecektir.

3.7. DRON POLİTİKASININ ARDINDAN

Teknolojik ilerleme ile “etkisiz hale getirme” görevi insanlardan makinelere doğru kaymaktadır. Dronlar bu kaymanın belki de ilk basamağı olmuştur. ABD'nin Pakistan'da uyguladığı dron politikası bu “makinelere” karşı ve pek tabi kullanıcı olan ABD'ye karşı nefret tohumları ekmiştir. Anti-Amerikancılık tüm halkta karşılık bulmuş, buna da en büyük ön ayak medya olmuştur. ABD'nin kibirli davranışları sadece Pakistan değil tüm dünyada ABD'ye karşı negatif bir etki yaratmıştır. Pakistan hükümetlerinin ABD'ye bakış açısı diplomatik olarak hala süregelen şekilde devam etse de halkta olan karşılık gitgide yönetimde daha güçlü seslerin çıkmasına sebep olmaktadır.

Dron operasyonlarının askeri, ekonomik, teknolojik, politik ve stratejik kısa dönemli yararları olsa da uzun dönemde dünyada ve özel olarak Pakistan'da tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. ABD'nin Pakistan yetkililerinden bağımsız hareket etmesi siyasi dengesizlik yaratmıştır. Terörist faaliyetler artmış, hükümetin meşruiyeti tartışılmaya başlanmış, tüm bunlar anti-Amerikancılığın itici gücü olmuştur (Schmitz, 2010). Bu demektir ki uzun dönemde ABD kaybetmiştir.

Dronların ekonomik olarak oldukça uygun ve efektif olması insanların savaş konusunda duyarsızlaşmasına sebebiyet vermiştir. Terörizmle Savaş politikasında ABD'nin hiçbir aktöre danışmadan aldığı inisiyatifler uluslararası hukuk ve yasal zemine zarar vermiş, terörizmle savaşın ciddiyetini ve yasal dayanaklarını zayıflatmıştır. Dronların savaşları önlemek yerine ucuz ve efektif olduğu için savaşları daha da kolaylaştırması ve hızlandırması beklenmektedir (Stinger, 2009). Afganistan ve Pakistan topraklarında etkinliği kanıtlanan dron teknolojisi bölgede etkisi olan Rusya, Çin, İran ve Hindistan başta olmak üzere tüm dünyada yükselen bir trendle yeni silahlanma kulvarı haline gelmiştir. Özellikle Rusya'nın bölgeye coğrafik ve politik yakınlığı sonucu dron teknolojisine büyük eğilim gösterdiği bilinmektedir. Tüm dünya ülkeleri bu teknolojinin etkilerini görmüş ve dron teknolojileri üzerine çalışmaya başlamıştır. Bugün sadece süper güçlerin elinde olan dronlar yarın doğal olarak terörist grupların da eline geçecektir.

Dronlar kontr-terörizm operasyonlarında etkili zaferler kazanmış olsalar da uluslararası toplum politik, etik ve hukuki olarak bu operasyonları eleştirmiştir. Uluslararası normları umursamadan gerçekleştirilen bu operasyonlar ilerleyen dönemlerde bir güvenlik sorunu haline gelebilecek potansiyeli taşımaktadır. Anti-Amerikancılık, yerel ve genel siyasi dengesizlik, meşruiyeti zarar görmüş Pakistan devleti yöneticileri ve yükselen radikal islamcı grupların militan sayılarındaki artış bunların sadece birkaçıdır.

Dronların düşmanlar üzerindeki asimetrik avantajları ile ABD'nin her şeye rağmen kazanma dürtüsü birleşince durdurulamaz bir güç haline dönüşen bu fenomen önüne ne gelirse katıp götürecektir bir şekilde bürünmüştür (Haider, 2014). Dünyanın süper gücü ABD'nin bu kadar sertçe ve çıkan her sese kulağını kapatarak yaptığı operasyonlar Afganistan'da kısa bir süre için olsa da karşılık bulmuş fakat Pakistan'da tam bir fiyaskoya dönüşmüştür. Terörizmle Savaş politikasının sonucu olarak taktik manada başarıya ulaşan ABD'nin stratejik manada istediğini alabildiği konusu tartışmalıdır. Tüm bu sonuçlara bakacak olunursa “neye rağmen” sorusunun cevabı oldukça karmaşık ve belirsizdir.

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşundan itibaren gerek pasif gerek agresif tutumu ile durmaksızın bir büyüme ve güçlenme arzusu tüm dünyayı etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tam bir süper güç olan ABD, Sovyetlerin dağılması ile tek süper güç olarak kalmıştır. Dış politikasını bu durumu devam ettirmek için her seferinde güncelleyerek durmaksızın güçlenmeye devam etmiştir. Bugün yaşadığımız dünyada ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik alanda hala en büyük süper güçtür denilebilir. Tüm dünyayı kendi amaçlarına göre şekillendirmek isteyen ABD durmaksızın bu politikasında ilerlemeye devam etmektedir. Bu politikanın araştırmamız içine giren kısmına bakacak olursak sonuçlar ABD açısından pek de parlak değildir.

Dış politikada yönetimdeki başkanlara göre değişen eksenler ve eylem tarzları ABD'yi her zaman dinamik tutmuştur. Başkan Bush'un özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD dış politikasını getirdiği yer ile günümüze bakıldığında çok büyük farklılıklar görülmez. O zaman direkt olarak bölgeye indirilen askeri birlikler ile sağlanan müdahale bugün ABD çıkarını destekleyecek şekilde yardımda bulunan farklı örgütler ve vekalet savaşları üzerinden devam etmektedir. Bu müdahaleler ve belli gruplara verilen desteklerin araştırmamız içine giren bölüme baktığımızda Sovyetlerin Afganistan'ı işgali sonrası desteklenen mücahit gruplar ile giriş yapabiliriz.

Asya dış politikasında SSCB'yi yıpratmak, bölge devletlerinde komünizm nüfuzunu engellemek için girişilen mücahitleri destekleme politikası SSCB'nin hiçbir şey elde edemeden geri çekilmesi ile son bulmuş ve sonunda Sovyetler tümünden dağılmıştır. Desteklenen mücahitlerin arasından sıyrılan Taliban Afganistan'da gücü eline almış, tüm dünyadan farklı bir islam yorumu ile Afganistan'ı yönetmeye başlamıştır. Aslında buraya kadar ABD için olağanüstü bir durum olmamıştır. Ta ki 11 Eylül 2001'de İkiz Kuleler'e çarpan uçaklara kadar. ABD El-Kaide'den intikam almak istiyordur. Bunun için bu terörist organizasyonun kökünün kurutulması gerekmektedir. 11 Eylül ile Başkan Bush yeni dış politika hareketinin başlangıç sinyalini vermiş, sonuç olarak Afganistan'a NATO ve BM güçleri ile girilmiş ve Taliban yönetimden uzaklaştırılmıştır. ABD'nin küresel terörizmle savaşı için yaptığı sayısız bombalamalar ile Afganistan'da demokratik bir Kabil yönetimi kurulmaya çalışılmış, bunun için oldukça yüksek meblağlarda paralar harcanmıştır. Afganistan'dan kaçan radikal islamcı terör örgütlerinin sığındığı Pakistan'ın FATA bölgesi ve yine Pakistan'ın iç bölgeleri de bu bombalamalardan nasibini almıştır. Dronlar coğrafyada bombalama ve istihbari amaçlarla deyim yerindeyse

cirit atmıştır. ABD ordusu ve CIA teröristlere göz açtırmamak için sayısız operasyonda bulunmuş, bölgeyi hallaç pamuğuna çevirmiştir. Harcanan emek ve para göz önüne katılırsa muazzam bir yekün teşkil etmektedir. ABD bunların hepsini kendi deyimiyle terörizmi bitirmek ve demokrasileri güçlendirmek için yapmıştır.

Tüm yapılan dış politika hamleleri ve bu ekseninde yapılan dron saldırıları sonrasında elde kalan şey ise tam bir fiyaskodur. Afganistan için demokratik bir ülke kurma ve modern bir ordu tesis etme kapsamında harcanan 1 trilyon dolar sonrasında yine yönetim Taliban'a kalmıştır. Başkan Trump'ın başlattığı Afganistan'dan çekilme ve Taliban ile masaya oturma politikasını Başkan Biden devam ettirmiş ve aniden plansız bir çekilme gibi görülen 22 Temmuz 2021'de tüm ABD askerleri ve vatandaşları Afganistan'dan çekilmiştir. Geriye 20 senedir kurmaya çalıştığı demokratik bir hükümet ve 200 bin kişilik eğitimli ve modern teçhizatlı Afgan ordusu bırakmıştır. Bir dönem 100.000 askeri ile Afganistan'da olan ABD'nin artık tek askeri bile kalmamıştır. 2.400 ABD askerinin hayatını kaybettiği Afganistan'da Taliban'ı yönetimden uzaklaştırma ve irili ufaklı terör örgütlerini tamamen bitirmek için girilen mücadelenin sonucunda Taliban yine yönetimi ele geçirmiş, terör örgütleri hiç olmadıkları kadar güçlenmiş ve yerini sağlamlaştırmıştır. 3 milyon Afgan ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve kalanlar gün geçtikçe sertleşen Taliban yönetimi ile yaşamaya bırakılmıştır. 22 Temmuz tarihinde 200.00 kişilik modern donanımlı ve eğitimli Afgan ordusu ve 20 yıllık çalışmalarla gelişen sözde demokratik yönetim sadece iki hafta içinde tuzla buz olmuş, Taliban tüm bu ganimetin üzerine oturmuştur. 16 Ağustos'da devlet başkanı Eşref Gani'nin ülkeyi terketmesi ile bu durum resmi bir hal almıştır. Tüm batılı ülkeler ve NATO Afganistan'dan çıkmış, nüfusu Taliban rejiminin insafına terkedilmiştir. Tamamen bir fiyasko olan ABD'nin bu kampanyası kendi iç politikasında da çok sert eleştirilere maruz kalmıştır. Harcanan tüm emekler ve paralar sonucunda elde kalan kocaman bir sıfır olmaktan ziyade mülteci akınını da hesaba katarsak tüm coğrafya için kocaman bir eksidir.

Afganistan'da girilen bu macera sonucu araştırmamızın asıl hedefi olan Pakistan'da da durum çok farklı değildir. Tarihi gelgitlerle dolu ABD-Pakistan ilişkileri Afganistan'a ABD çıkarması sonrasında kısa bir süreçte iyi gibi görünse de uzun dönemde tam bir kabusa dönmüştür. Pakistan sınırları içinde yapılan dron saldırıları hem Pakistan yönetimini hem de halkı ABD'den uzaklaştırmıştır. Engellenmek istenen terörizm daha da tırmanmış, örgütler güçlenmiş ve halkta karşılık bulmuştur. Gizli CIA

operasyonları ve ABD ordusunun dron saldırıları tüm bu yangına su dökmemiş, daha da harlamıştır. 22 Temmuz'da ABD Afganistan'da çekilirken geride sayede büyük bir enkaz haline gelmiş bir Afganistan bırakmamış, 230 milyonluk bir anti-Amerikan düşünceli Pakistan'da bırakmıştır. Pakistan topraklarında yapılan dron saldırıları terörizmi bitirmemiş, aksine güçlendirmiştir. Pakistan yönetimi demokrasi havarisi ABD'den sonra çok daha dengesiz bir yapıya bürünmüştür. Rusya ve Çin'e karşı desteklenen ve ekonomik, askeri yardımlarla daha stabil bir ABD müttefiki olması beklenen Pakistan'ın bu haksız olarak gördüğü dron saldırıları sonucunda kamuoyu da tamamen ABD karşısında bir tavır alarak bu hayalleri suya düşürmüştür. Dron saldırıları ile terörizmi bitirmek amacıyla kısa süreli çıkarları için yapılan dron saldırıları, uzun vadeli sonuçlara bakacak olursak terörist gruplara sempati ile bakan, anti-Amerikancı, yeni Taliban yönetimi ile organik ve fikirsel bağları olan bir Pakistan halkı bırakmıştır. Tam bir hüsrana içinde kalan Pakistan yönetimi Çin'e yaklaşmış, ekonomik ve askeri yardımlarla ortak düşmanları Hindistan'a karşı yakınlaşmışlardır. ABD'nin seçimini Hindistan'dan yana kullanması Pakistan'ı Çin'e daha da fazla itmiştir. Ortak projeler ve ticari ilişkiler ile Pakistan gitgide Çin'e yaklaşmaktadır. Yükselen ve güçlenen Çin ABD'nin küresel anlamda en büyük rakibi haline gelmiştir. Ve tüm bu sorunlar arasında ABD asyadaki etkinliğini kaybetmeye devam etmektedir. Pakistan'ın ABD'nin o coğrafyadaki diğer problemli olduğu devlet olan İran ile de ilişkilerini geliştirmesi ABD açısından hiç istenmeyen bir durum oluşturmuştur. Pakistan gün geçtikçe ABD açısından bir kayıp davaya dönüşmektedir.

ABD'nin Asya dış politikasında oldukça hatalı kararlar vererek Pakistan ve Afganistan özelinde nerdeyse tüm nüfuzunu eritmiştir. Devamlı ve istikrarlı olarak güçlenen Çin sadece asyada değil artık tüm dünyada ABD'nin tam bir rakibi olmuştur. Özellikle Başkan Trump döneminde ticaret savaşları ile kenara sıkıştırılmaya çalışılan Çin şimdi asyada çok daha rahat hareket edebilecektir. Rusya'ya dönecek olursak Ukrayna'ya operasyon başlatarak gittikçe agresifleşmektedir. Agresifleşen Rusya'ya karşı asyada artık büyük bir Amerikan varlığı kalmaması ile beraber kalan devletler ve halklar da Amerika'ya nefretle bakmaktadır. Enerji kaynakları ve bakirliği ile dünyanın yükselen yıldızı Asya kıtasında ABD'nin işi şimdi hiç olmadığı kadar zorlaşmıştır.

Dronların kullanımına değinecek olursak askeri açıdan çok efektif ve ekonomik araçlar olmasına rağmen sadece dron saldırıları ile sonuç almak gerçeklikten uzak bir durumdur. İyi bir istihbarat altyapısı olmadan yapılan nokta operasyonlar ikincil

hasarlarla dolu bir hatalar zincirine dönebilmektedir. Sivil kayıplar çok daha fazla göze batmakta, insanlar daha çok irite olmaktadır. “İnsan görmediğinden korkar” sözünün askeri alanda bugün en çok oturduğu yer dron saldırılarıdır. Bilgisayar oyunu oynarmışçasına binlerce kilometre uzaktan ölüm saçan dron operatörleri kurbanlar ile empati kuramamakta, sivil kayıplar söz konusu olduğunda insanlıktan uzak davranabilmektedir. Kimsenin ne zaman hedef olabileceği belli olmadığı için hissettiği korku içlerindeki nefreti de körüklemiş, böylece öldürülen birkaç terörist liderine karşı içi Amerika nefreti dolu birçok insan türemiştir. Kısacası dronların kullanımı pek çok noktada avantaj sağlarken, kullarımdaki yoğunluğu ve vurulan hedeflerin yanında sivil kayıplar, yıkılan evler, hasar gören altyapılar bölge halkının klasik usul kara operasyonundan daha trajik hissetmelerine sebebiyet vermektedir. Bombalanan bölgedeki halkın intikam duygusunu körükleyen bu olay Pakistan örneğinde ABD’nin neredeyse tamamen kaybıyla sonuçlanmış, geriye silinmesi zor izler, kapanması zor yaralar bırakmıştır. Eğer ABD dron saldırıları sonucu edindiği kazanımları ve etkisiz hale getirdiği terörist örgüt yöneticilerini bir kara operasyonu sonucunda elde etmek isteseydi sonuçların ABD açısından çok daha kanlı ve problemli olacağı da aşıkardır. Pakistan’ın FATA bölgesindeki coğrafyanın sertliği ve yerel halkın ABD askerlerine karşı bakışı göz önüne alındığında eğer alınmak istenen sonuç bu ise dronların kullanımı olabilecek en sorunsuz yöntem olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Tüm bunlara rağmen sorumsuzca yapılan dron saldırıları dış politikada kısa vadede iyi sonuçlar verirken, uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Pakistan için yarının ne getireceği bilinmez olsa da güncel konjonktürde ABD’nin yararına bir sonuç getirmeyeceğini tahmin etmek zor değildir.

KAYNAKÇA

- Abbas, H. (2013, 23 August). *How drone creates more terrorists*. Atlantic. Erişim adresi: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/08/how-drones-create-more-terrorists/278743/>.
- Acet, G. ve Doğan F. (2017). 11 Eylül olayları sonrası ABD Afganistan ilişkileri: istiladan işbirliğine. Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(33), 61-62.
- Akhtar, S. (2012). Dynamics of USA-Pakistan relations in the post 9/11 period: hurdles and future prospects. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(11), 205-213.
- Aktan, S. (2018, 12 Ekim). *Adım adım Brunson krizi: nereden çıktı, nasıl çözüldü?*. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2018/10/12/adim-adim-brunson-krizi-abd-turkiye-iliskilerinde-yaptirimlar-noktasina-nasil-gelindi-> .
- Akber, A.(2017). US drone policy: contested global and local narratives. *World Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(2), 44-49
- Alavi, H. (1998). Pakistan-US military alliance, *Economic Poitical Weekly*, 33(25), 1551-1557
- Amnesty International. (2013, 21 October). *Will I be Next? ” US drone strikes in Pakistan*. Retrieved from: <https://www.amnestyusa.org/reports/will-i-be-next-us-drone-strikes-in-pakistan/> .
- ASFM, (2009, 7 September). *MQ-9 Reaper Specs*. Air And Space Forces Magazine. Retrieved from: <https://www.airandspaceforces.com/weapons-platforms/mq-9/>.
- Ashkenazi, M. (2016). The Future of UAVs: lessons from the ‘Great War’. *Sicherheit und Frieden*, 34(4), 257–262.
- Arı, T. (2000). *Global politika ve güney asya: Keşmir sorunu nükleer yarış*. (2.Baskı) İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Arı, T. (2007). *Irak, İran, ABD ve petrol*. (2.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ataöv, T. (2014). *Keşmir Hindistan ve komşuları: öykü, terör, barış*. (1.Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Bachman, J. (2015). The New York Times and Washington Post: Misleading the public about US drone strikes. *Journalism Studies*, 18(4), 470-494.
- Bali, E. (2006). *Hindistan ve Pakistan'ın dış politika tercihlerinin soğuk savaş ve soğuk savaş sonrasında yansımaları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barnett, T. (2004). *Pentagon'un yeni haritası*. (3.basım). İstanbul: 1001 Kitap Yayınları.
- Baykan, D. (2012, 19 Ocak). *ABD'nin 45. Başkanı Donald Trump'ın görevindeki 4 yılı fırtınalı geçti*. Anadolu Ajansı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-45-baskani-donald-trumpin-gorevindeki-4-yili-firtinali-gecti/2114913#> .
- BBC, (2017, 6 December). *ABD Başkanı Donald Trump, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdı*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773> .
- BBC, (2018, 17 July). *Trump Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiğini kabul etti*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44866605> .
- BBC, (2018, 8 March). *Trump tariffs: US President imposes levy on steel and aluminium*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-43337951> .
- BBC, (2019, 8 Nisan). *Trump: İran Devrim Muhafızları artık ABD için terör örgütüdür*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47851649> .
- Belasco, A. (2011). *The cost of Iraq, Afghanistan, and other global war on terror operations since 9/11*, Washington: Congressional Research Service.
- Bergen, P. ve Sterman D. ve Salyk-Virk M. (2021, 17 June). *America's counterterrorism wars*. New America. Retrieved from: <https://www.newamerica.org/international-security/reports/americas-counterterrorism-wars/> .
- Bloomfield, S. (2008, 9 February) *Somalia: the world's forgotten catastrophe*, The Independent. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/somalia-the-world-s-forgotten-catastrophe-778225.html>.
- Bone, E. and Bolkcom, C. (2003, 25 April), *Unmanned aerial vehicles: background and issues for congress*. Congressional Research Service, Library of Congress. Retrieved from: <https://irp.fas.org/crs/RL31872.pdf> .

- Bowden, M. (2013, September). *The killing machines: how to think about drones*. Atlantic, Retrieved from: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2013/09/the-killing-machines-how-to-thinkabout-drones/309434/>.
- Boyle, M. J. (2013). The cost and consequences of drone warfare. *International Affairs*, 89(1), 1-29
- Brunstetter, D.R., Bacardi, A.J. (2015). Clashing over drones: the legal and normative gap between the United States and the human rights community. *The International Journal of Human Rights*, 19 (2), 176-198.
- Burles, M. (1999). *Chinese policy toward Russia and the central asian republics* (1st ed.). Santa Monica: Rand Corporation.
- Chandran, N. ve Rosenfeld, E. (2018, 1 April). *China announces it''s imposing new tariffs on 128 US products*. Retrieved from: <https://www.cnbc.com/2018/04/01/china-announces-new-tariffs-on-us-meat-and-fruit-amid-trade-war-fears.html> .
- Charnyhs, V. (2009, 3 September). *Pakistan's nuclear programs*. NAPF Intern. Retrieved from: http://nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/proliferation/pakistan/charnysh_pakistan_analysis.pdf .
- Chowdhury, I. A. (2013). US role in the 1971 Indo-Pak war: implications for Bangladesh-US relations. *ISAS*, 165(15), 3-4.
- Clark, R. M. (2000). *Uninhabited combat aerial vehicles: airpower by the people, for the people, but not with the people* (1st ed.). Alabama: Air University Press.
- Clifford D. M. and Roggio, B. (2013, 1 November). *Drone drama*. The Long War Journal. Retrieved from: https://www.longwarjournal.org/archives/2013/11/drone_drama.php.
- Clinton, H. (2016). *Zor seçimler*. (1.basım) İstanbul: Pegasus Yayınları.
- CNN, (2017, 21 January). *Inaugural address: Trump's full speech*. Retrieved from: <https://edition.cnn.com/2017/01/20/politics/trump-inaugural-address/index.html>
- Cohen, W. S. (2000, 3 March). *FY 2000: Annual Report to the President and the Congress*, Department of Defence. Retrieved from: https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/annual_reports/2000_DoD_AR.pdf?ver=2014-06-24-153650-040 .

- Conner, M. (2019, 17 May). *NASA armstrong fact sheet: ikhona predator b*. NASA. Retrieved from: <https://www.nasa.gov/centers/armstrong/news/FactSheets/FS-097-DFRC.html>.
- Conner, M. (2019, 2 October). *Global Hawk high-altitude long-endurance science aircraft*. NASA. Erişim adresi: <https://www.nasa.gov/centers/armstrong/news/FactSheets/FS-098-DFRC.html>.
- Cordesman, A.H. (2017, 18 December). *President Trump's new national security strategy*. Center for Strategic & International Studies. Erişim adresi: <https://www.csis.org/analysis/president-trumps-new-national-security-strategy>.
- CTIE, Centre for Telecommunications and Information Engineering (2003, 2 February). Monash University. Retrieved from: https://www.ctie.monash.edu/hargrave/rpav_home.html#Beginnings.
- Curtis, L. (2013, 15 July). *Pakistan makes drone necessary*. National Interest. Retrieved from: <http://nationalinterest.org/commentary/pakistan-makes-drones-necessary-8725>.
- Dalgıç, G. (2002). Soğuk savaştan bugüne ABD ve "Petrolcü" müttefikler. *Avrasya Dosyası*, 8(4), 270-293.
- Dashtı, Z. (2015). *Karzai döneminde Afganistan-Pakistan ilişkileri (2001-2014)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Dawn (2013, 13 December). *12-year war on terror cost \$100 billion*. Dawn. Retrieved from: <http://www.dawn.com/news/1072098>.
- Demirel, E. (2002). *El kaide ladin paylaşılamayan ülke Afganistan*. (2.basım). İstanbul: IQ Yayıncılık.
- Dennis, M. (2003). Human rights in 2002: the annual sessions of the UN commission on human rights and the economic and social council. *American Journal of International Law*, 97(2), 364-386.
- Denyer, S. (2017, 23 August). *China demands U.S. immediately withdraw N. Korea sanctions, warns they will damage ties*. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/world/china-bristles-at-us-imposedsanctions->

on-north-korea-trade/2017/08/23/32bfba3c-87ba-11e7-9ce7-9e175d8953fa_story.html .

Divine, R. A., Breen T. H., Fredr G. M. (1994). *Geçmişte ve Günümüzde Amerika* (İ. Dağı, Çev.), (1.basım). Ankara: Dış Politika Enstitüsü.

DoD, The Department of Defense (2008, 17 October). *Dictionary of Military and Associated Terms* 579. Retrieved from: <https://dcsg9.army.mil/assets/docs/dod-terms.pdf>.

Dorell, O. (2014, 10 September). *al-qaeda 13 years later*. USA Today. Retrieved from: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2014/09/09/arab-states-mobilizing-to-stop-al-qaeda-spread/15342155/> .

Edelman, A. (2020, 5 July). *Warning signs flash for Trump in Wisconsin as pandemic response fuels disapproval*. NBC News. Erişim adresi: <https://www.nbcnews.com/politics/2020-election/warning-signs-flash-trump-wisconsin-pandemic-response-fuels-disapproval-n1232646> .

Eia, Energy Information Administration (2017, 17 January). *Country analysis executive summary: Russia*, Erişim adresi: https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Russia/russia.pdf .

Enemark, C. (2011). Drones over Pakistan: secrecy, ethics, and counterinsurgency. *Asian Security*, 7 (3), 218-237.

Esenbel, M. (2000). *Türkiye'nin batı ittifaka yönelişi*. (1.basım) İstanbul: İsis.

EOP, (2018, 22 March) Executive Office of The President. *Section 301 report into China's acts, policies, and practises related to technology transfer, intellectual property, and innovation*, <https://ustr.gov/sites/default/files/Section%20301%20FINAL.PDF>.

Fahlstrom, P. G., Gleason, T. J., & Sadraey, M. H. (2022). *Introduction to UAV Systems* (5th ed.). New Jersey: Wiley.

Fleischner, J. (2011, 14 October). *Governance and militancy in Swat valley*. Center for Strategic and International Studies. Retrieved from: <https://www.csis.org/analysis/governance-and-militancy-pakistans-swat-valley> .

- Flight Global. (2019, 6 December). *Unmanned air vehicles- global leader*. Retrieved from: <https://www.flightglobal.com/unmanned-air-vehicles-global-leader/35917.article>.
- Freedman, L. (2003). Prevention, not preemption. *The Washington Quarterly*, 26(2), 103-106.
- Friedersdorf, C. (2014, 7 May). *Lethal drones: coming soon to every country that wants them: America has failed to prepare for proliferation*. Atlantic. Retrieved from: <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2014/05/lethal-drones-coming-soon-to-every-country-that-wants-them/361838/>.
- Fujishima, K.(2009). *European strategies on gas supply security*, Japan, IEEJ. Retrieved from: <https://eneken.ieej.or.jp/data/2831.pdf> .
- Gellman, B. (1992, 11 March). “*Keeping the U.S. first*”, The Washington Post. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/03/11/keeping-the-us-first/31a774aa-fcd9-45be-8526-ceafc933b938/> .
- Gılanı, T. (2006). US-Pakistan relations: the way forward. *Parameters*, 36(4), 86-88.
- Goldberg, J. (2016, April). *The Obama Doctrine*. The Atlantic. Retrieved from: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obamadoctrine/471525/> .
- Goodman, J. ve Luxen, M. (2019, 9 Ocak). *Trump “ın Meksika duvarının ne kadarını inşa edildi?*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46804549> .
- Goulter, C.(2009). *The development of UAVs and UCAVs: The early years*. In Barnes, O. (Eds.) *Air power: UAVs: the wider context* (pp. 11–25). Cranwell UK: Royal Air Force Centre for Air Power Studies.
- Gürler, A., (2005). *Amerika Birleşik Devletleri ’nin yeni büyük ortadoğu projesi ve Bush doktrini* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kocaeli.
- Hacısalıhoğlu, Y. (2004), ABD’nin kalıcı egemenlik anlayışı, *Cumhuriyet Strateji*, 1(19), 6-7.
- Haider, E. (2014, August). *Unfair advantage of death and drones*. Darn News. Retrieved from: <http://www.dawn.com/in-depth/unfair-advantage-of-death-and-drones/> .

- Haley, N. R. (2019). *With all due respect: defending America with grit and grace* (1st ed.). New York: St. Martin's Press.
- Haulman, D. L. (2003, 9 June). US unmanned aerial vehicles in combat, 1991-2003. *Air Force historical research agency Maxwell afb al*. Erişim adresi: <https://www.afhra.af.mil/Portals/16/documents/Studies/AFD-070912-042.pdf>.
- Hobsbawm, E. (2006). *Kısa 20.yüzyıl, 1914-1991 aşırılıklar çağı* (Y. Alogan, Çev.) (9.basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Hook, S. ve Spanier, J.(2016). *Amerikan dış politikası: ikinci dünya savaşı'ndan günümüze* (Ö. Tanırlı, Çev.), (2.basım). İstanbul: İnkılap.
- Hyun, K. (2017), Comparing North Korea policies of The Obama and Trump administrations, *Nanzan Review of American Studies*, 39(1), 57-60.
- İnaç, H. (2021). *Uluslararası Güvenlik, Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye* (1.basım). İstanbul: Bilge Yayın.
- İshtiag, A. (2013). *Afganistan'dan Keşmir'e: ABD liderliğindeki terörizme karşı savaş ve Hindistan Pakistan çatışması* (1.basım). İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Jabeen, M. and Mashar M. (2010). Trends and Challenges in Pak-US Relations: Post September 11. *South Asian Studies*, 25(2), 122-156.
- Johnson, C. (2005). *Amerikan emperyalizminin son baharı*. (1.basım). (H. Kösebalaban, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kanat, K. B. ve Yücel, H. (2018). Nükleer anlaşma sonrası ABD'nin İran politikası. *Seta Analiz*, 246(1), 9-20.
- Keane J.F., Carr S.S.(2013). A Brief 2013. history of early unmanned aircraft, *Journal of Defense Resources Management*, 8(1), 14-16.
- Khalid, I. (1996, March). *The United States-Pakistan security relationship, a research report submitted to the faculty in fulfillment of the research requirement*, Alabama: Maxwell Air Force.
- Khalid, S. (2011). Pakistan relations with the United States during Ayup Khan's period. *A Journal of Pakistan Studies*, 3(1), 13-17.

- Khan, F. H. (2013). The durand line: tribal politics and Pakistan- Afghanistan relations. In T. Johnson and B. S. Zellen (Eds.), *The Culture, conflict, and counterinsurgency* (pp. 148-175). Stanford: Stanford University Press.
- Khan, Z. (2016). Pakistan-United States entente cordiale and regional security. *Pakistan Horizon*, 69(4), 27-56.
- Klare, M. (2004). *Blood and oil: the dangers and consequences of America's growing petroleum dependency* (2nd ed.). New York: Henry Holt.
- Kocabaş, S. (2009). *T.C. devleti tarihi, inönü dönemi milli şef dönemi-demokrasiye geçiş (1938-1950)*, (1.basım). Kayseri: Süleyman Kocabaş Kütüphanesi.
- Kongar, E. (2012). *Abd'nin siyasal islamla dansı*. (11.basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kontos, M. (2017). US Middle east strategy under president Trump's isolationist foreign policy. *Eastern Mediterranean Policy Note*, 14(1), 1-7.
- Kreps, S.E., & Wallace, G.P.R. (2016). International law, military effectiveness, and public support for drone strikes. *Journal of Peace Research*, 53 (6), 830-844.
- Kurt, V. (2015). "Devrim"den askeri müdahaleye Yemen. İstanbul. *SETA Analiz*, 144, 8-24.
- Kurtbağ, Ö. (2010). *Amerikan yeni sağ ve dış politikası*. (1.basım). Ankara: USAK Yayınları.
- Leo A., Noor A. (2018). United States and Pakistan relation. *Institute of East Asian Studies University, of California*, 3(1), 3-6.
- Markey, D. S. (2013). *No exit from Pakistan America's tortured relationship with Islamabad* (1st ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Martin, B.O. (2015). The European Union and armed drones: framing the debate. *Global Affairs*, 1 (3), 247- 250.
- McLean, W.(2015, July). *Drones are cheap, soldiers are not: a cost-benefit analysis of war*. Conversation. Erişim adresi: <https://theconversation.com/drones-are-cheap-soldiers-are-not-a-cost-benefit-analysis-of-war-27924> .
- Mead, W. R. (2002). *Special providence, American foreign policy and how it changed the world* (1st ed.). London: Routledge Taylor and Francis Group.

- Mearsheimer, J. (2005) . E. H. Carr vs. idealism: the battle rages on. *International Relations*, 19(2), 139-152.
- Melanson, R. (1999). *American foreign policy since the Vietnam war* (1st ed.). New York: Arman.
- Merriam-Webster, (2015, February). *Drones are everywhere now*, Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/how-did-drones-get-their-name>.
- Mesquita, B. (2006). *Principles of international politics, people's power, preferences and perceptions*. (3rd ed.) Washington: CQ Press.
- Miller, G. (2017, 14 December). Doubting the intelligence, Trump pursues Putin and leaves a Russian threat unchecked. The Washington Post. Erişim adresi: <https://www.washingtonpost.com/graphics/2017/world/national-security/donald-trump-pursues-vladimir-putin-russian-election-hacking/> .
- Moiseyev, E.G. (1995). *Pravovoy status SNG (Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Hukuki Statüsü)*, Moskova: Yurist.
- Munawar Hussain (2016). Pak-US relations: an historical overview. *Pakistan Journal of History and Culture*, 37(2), 112-120.
- Nalty, B.C. (1997). *Winged shield, winged sword: a history of the USAF* (1st ed.). Washington: Air Force History and Museums Program.
- NASM, (2011, April), *Pioneer RQ-2A uav*. National Air and Space Museum. Retrieved from: https://airandspace.si.edu/collection-objects/pioneer-rq-2a-uav/nasm_A20000794000.
- Nawaz, S. (2009). FATA – a most dangerous place: meeting the challenges of militancy and terror in federally administered tribal areas of Pakistan. *Centre for Strategic and International Studies*1(1), 14–17.
- Nawaz, S. (2009). The Pakistan army and its role in FATA. *Combating Terrorism Center*, 2(1), 1-4.
- Nye, J. S. Jr.(2004). The decline of America's soft power. *Foreign Affairs*, 83(3), 16-20.
- O'Connell, M. E. (2010) Unlawful killing with combat drones a case study of Pakistan, 2004-2009, *Notre Dame Legal Studies Paper*, 09(43), 2-25.
- O'Connell, M. E.(2012). *Was Is War?* (1st ed.). Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

- Okur, M. A. (2014). Classical texts of the geopolitics and the "Heart of Eurasia". *Journal of Turkish World Studies*, 14(2), 73–104.
- Oran, B.(2013). *1980-1990 batı bloku ekseninde Türkiye* (2.basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önder, E. (2019, 21 Haziran). *Değişen dünya düzeninde, sıcak/soğuk, barış/savaş kavramlarının karşılaştırmalı analizi*. Erişim adresi: <https://www.isasor.org/konferans-detay/isasor-iii/35> .
- Özalp, G. (2019, 30 Kasım), *Trump baskısı NATODA yanıt buldu*. Hürriyet. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/trump-baskisi-natoda-yanit-buldu-41386113> .
- Özer, A. (2005). *11 Eylül ABD-Türkiye ve küreselleşme* (1.basım). Ankara: Elips Yayınları.
- Pac, C. (2006). The Reagan Doctrine: principle, pragmatism and the policy, *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 77-85
- Pakdemirli, M. (2014). Siyaset ve terör kısılacında Pakistan medreseleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 476-480.
- Pakitan Horizon (1954). SEATO and Pakistan. *Pakistan Horizon*, 7(3), 140-147.
- Palik, M., & Nagy, M. (2019). Brief history of UAV development. *Repüléstudományi Közlemények*, 31(1), 155–166.
- Perthes, V. (2004). America's 'Greater Middle East' and Europe: key issues for dialogue. *Wayback Machine*, 11(3), 85-97.
- Pew, Global Attitudes Project. (2014, 14 July). *US drone strikes increasingly opposed*. Retrieved from: <http://www.pewglobal.org/2014/07/14/chapter-1-the-american-brand/#u-s-drone-strikes-increasingly-opposed> .
- Porter, G. (2012, 17 August). *Cover-up of civilian drone deaths revealed by new evidence*. Truthhour. Retrieved from: <http://truth-out.org/news/item/10907-cover-up-of-civilian-drone-deaths-revealed-by-new-evidence> .
- Price, B. C. (2012). Targeting top terrorists: how leadership decapitation contributes to counterterrorism. *MIT Press Journal of International Security*, 4(36), 43-47.
- Rashid, A. (2009). *Descent into chaos: the U.S. and the disaster in Pakistan, Afghanistan, and central asia* (1st ed.). London: Penguin Books.

- Rhineheart, J. (2010). Counterterrorism and counterinsurgency. *Perspective on Terrorism*, 4(5), 42-45.
- Riedel, B. (2011). *Deadly embrace: Pakistan, America, and the future of the global jihad*. (1st ed.). Washington: The Brookings Institution.
- Robinson, A. (2006, 2 August), *FAA authorizes Predators to seek survivors*, Air Combat Command Public Affairs. Erişim adresi: <https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/130220/faa-authorizes-predators-to-seek-survivors/> .
- Rowling, C., & Jones, T.M. (2015). The view from above (and below): A comparison of American, British, and Arab news coverage of US drones. *Media, War & Conflict*, 8(3), 289-311.
- Rowling, C.M., Sheets, P. & Jones, T.M. (2013). Frame contestation in the news: national identify, cultural resonance, and the US drone policy. *International Journal of Communication*, 7(1), 2231-2253.
- Saletan, W. (2013, 19 February). *In defense of drones*. Slate. Retrieved from: https://www.slate.com/articles/health_and_science/human_nature/2013/02/drones_war_and_civilian_casualties_how_unmanned_aircraft_reduce_collateral.html?via=gdpr-consent .
- SATP, (2020, 8 April). *Fatalities in terrorist violence in Pakistan 2000–2019*. South Asia Terrorism Portal. Retrieved from: <http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/casualties.htm>
- Schmitt, E. (2002, 6 November). *Threats and responses: the battlefield; U.S. would use drones to attack Iraqi targets*. The New York Times. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2002/11/06/world/threats-responses-battlefield-us-would-use-drones-attack-iraqi-targets.html>.
- Schmitt, E. (2012, 7 January). *Lull in strikes by U.S. drones aids militants in Pakistan* . New York Times. Retrieved from: <http://www.nytimes.com/2012/01/08/world/asia/lull-in-us-drone-strikes-aids-pakistan-militants.html?pagewanted=all>; International Security, “Drone Wars.” .
- Schmitz, G. P. (2010, 12 March). The Debate on push-button war: are drones worth their drawbacks?. Spiegel International. Retrieved from:

<https://www.spiegel.de/international/world/the-debate-on-push-button-war-are-drones-worth-their-drawbacks-a-682645.html> .

Scott, G. (1974). *The Rise and Fail of the League of the Nations* (1st ed.). New York: Macmillan Publishing.

Serle, J. (2014, 16 Octoer). *Only 4% of drone victims in Pakistan named as al qaeda members* . Bureau of Investigative Journalism. Retrieved from: <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2014-10-16/only-4-of-drone-victims-in-pakistan-named-as-al-qaeda-members> .

Shah, S. A. (2010). War on terrorism: self defense, operation enduring freedom, and the legality of U.S. Drone attacks in Pakistan. *Washington University Global Studies Law Review*, 9(1), 80-86.

Shehzad, S. (2011). *Inside al-Qaeda and Taliban: Beyond Bin Laden and 9/11* (1st ed.). London: Pluto Press.

Shinkman, P. D. (2013, 24 October). *Leaked drone documents show two-faced U.S.-Pakistan relationship*. U.S. News and World Report. Retrieved from: <http://www.usnews.com/news/articles/2013/10/24/leaked-drone-documents-show-two-faced-us-pakistan-relationship>.

Si-soo, P. (2017, 3 August). *Trump endorses new sanctions on North Korea* . Erişim adresi: http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2017/08/103_234105.html .

Skocpol, T. (2002). Will 9/11 and the war on terror revitalize American civic democracy?. *Political Science & Politics*, 35(3), 538-540.

SLS, (2012, September). *Living under drones*. Stanford International Human Rights and Conflict Resolution Clinic. Retrieved from: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2015/07/Stanford-NYU-LIVING-UNDER-DRONES.pdf> .

Sofa, A. K. (2017). *Amerika Birleşik Devletleri--Afganistan İlişkileri 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları Öncesi Sonrası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Solak, A. O. (2012). Petrol fiyatlarını belirleyici faktörler. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 17-124.

- Sorcher, S. (2014, 15 May). Pakistan wants drones, and it doesn't need america's permission to get them. National Journal. Erişim adresi: <http://www.nationaljournal.com/magazine/pakistan-wants-drones-and-it-doesn-t-need-america-s-permission-to-get-them-20140515>.
- Stinger, P. W. (2009). *Wired for wars: the robotic revolution and conflict in the 21st century* (2nd ed.). New York: Penguin Group.
- şentürk, A. ve Kodaman, B. (2011). *CENTO Merkezi Anlaşma Örgütü*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- T24, (2020, 3 Ocak). *Kasım Süleymani suikastı Orta Doğu'da savaşı tetikler mi?* . Erişim adresi: <https://t24.com.tr/haber/kasim-suleyman-suikasti-orta-dogu-da-savasi-tetikler-mi,854655> .
- TBIJ, The Bureau of Investigative Journalism. (2022, February). *Get the data: drone wars*. Erişim adresi: <https://www.thebureauinvestigates.com/projects/drone-war> .
- Telegraph, (2013, 24 October). *Pakistan 'secretly endorsed drone strikes*. Telegraph. Erişim adresi: https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/10401109/Pakistan-secretly-endorsed-drone-strikes.html?onwardjourney=584162_v1 .
- Telhami, S. (2002). *The Stakes America and the Middle East* (1st ed.). Colorado: Westview Press.
- Temple, R. K. G. (1998). *The genius of China: 3,000 years of science, discovery, and invention* (1st ed.). UK: Prion.
- The Guardian. (2016, 1 July). *Obama claims US drone strikes have killed up to 116 civilians*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jul/01/obama-drones-strikes-civilian-deaths> .
- The Guardian. (2013, 22 Oct). *US drone strikes could be classed as war crimes*. Amnesty International. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2013/oct/22/amnesty-us-officials-war-crimes-drones> .
- The White House (1996, February). *The National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. Erişim adresi: <https://spp.fas.org/military/docops/national/1996stra.htm> .

- The White House (2002, September). *The National Security Strategy of the United States of America*. Erişim adresi: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/63562.pdf> .
- The White House (2010, May). *The National Security Strategy of the United States of America*. Erişim adresi: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf .
- The White House (2017, December). *The National Security Strategy of the United States of America*. Erişim adresi: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> .
- The White House Office of the Press Secretary. (2013, 23 May) *Remarks by the President of United States at the National Defense University*. National Defense University, Retrieved from: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-nationaldefense-university> .
- Tillis, A. J. (2008, June), *Pakistan and the war on terror: conflicted goals, compromised performance*. Carnegie Endowment, Erişim adresi: http://carnegieendowment.org/files/tellis_pakistan_final.pdf.
- Topur, T. (2004). *Dipsiz kuyu Ortadoğu ve Türkiye*, (2.basım). İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tougir, H. (2005). US-Pakistan engagment the war on terrorismand beyond. *United State Institute of Peace*, 145(1), 4-6.
- Trt, (2019, 23 Ağustos). *Trump'tan Çin'deki ABD'li şirketlere "evinize dönün" çağrısı* . Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/trumptan-cindeki-abdli-sirketlere-evinize-donun-cagrisi-427997.html> .
- Uçarol, R. (2015). *Siyasi tarih (1879-2014)*, (10. Basım). İstanbul: Der Yayınları.
- Udeanu, G., Dobrescu, A., & Oltean, M. (2016). Unmanned aerial vehicle in military operations. *Scientific Resarch And Education In The Air Force*, 18(1), 199–206.
- Ugalde, J. L., & Duarte, F. (2012). Saving the homeland: Obama's new smart power security strategy. *Voices of Mexico*, 95-99. Retrieved from: <http://www.revistascisan.unam.mx/Voices/pdfs/9221.pdf> .

- Umbreen, J. (2011). Partnership in war on terror and mounting militant extremism in Pakistan. *South Asian Studies*, 26(2), 227-239.
- Umbreen, J. (2014). Historical perspective of Pakistan USA relations; lessons for Pakistan. *South Asian Studies*, 29(1), 292-294
- Vakulchuk, R. (2019). *China's belt and road initiative through the lens of the central asia*, (1st ed.). London: Routledge.
- Wehrey, F. (2018, 16 April). *We helped you and now you've abandoned us*. The New York Times. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2018/04/16/opinion/libya-america-cia.html> .
- WHO, (2020, 11 March). *Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. Erişim adresi: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> .
- Wolfowitz, P. (1992, 16 April). *Draft of the 1992 defense planning guidance*. Erişim adresi: <https://www.archives.gov/files/declassification/iscap/pdf/2008-003-docs1-12.pdf> .
- World Bank. (2014, January). *Access to electricity (% of population)*. Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS> .
- Yaman, D. (2005). 11 eylöl sonrasında ABD: algılamalar, psikolojik yansımalar ve yasal düzenlemeler. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 1(2), 124-125
- Yarhi-Milo, K. (2018). *Who fights for reputation: The psychology of leaders in international conflict* (1st ed.). New Jersey: Princeton University Press.
- Yıldırım, G. (2018, 10 Mart). *NAFTA'nın iptali Trump'ın serbest ticarete son darbesi oldu*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/naftanin-iptali-trumpin-serbest-ticarete-son-darbesioldu/1271426>.
- Yılmaz, M. E. (2013). *Savaş ve uluslararası sistem* (2.Basım). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Young, K. and Brulliard, K. (2011, 3 May). *U.S. presses pakistan for information on osama bin laden compound*. Washington Post, Retrieved from: http://www.washingtonpost.com/world/pakistan-defends-role-condemns-unilateral-us-action/2011/05/03/AFrZ4lgF_story.html.

Zenko, M. ve Lissner, R. F. (2017, 13 January). *Trump is going to regret not having a grand strategy*. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2017/01/13/trump-is-going-to-regret-not-having-a-grand-strategy/>.

DİZİN

-A-

Afganistan, v, ix, 2, 9, 10, 13, 15, 16,
17, 19, 20, 21, 31, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56,
57, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 73, 76,
82

-B-

Bush, viii, 3, 10, 12, 15, 16, 18, 19, 20,
24, 25, 28, 31, 42, 51, 54, 62, 66, 75

-D-

Dış politika, 22, 24, 63, 66
Dron, v, ix, xi, 2, 34, 38, 42, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 68
Dron operasyonları, 64

-O-

Obama, viii, 3, 15, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 28, 30, 31, 42, 54, 57, 61, 62,
75, 76, 83, 84

-P-

Pakistan, v, vi, vii, ix, 2, 3, 4, 21, 38,
40, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52,
53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62,
63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 84

-T-

Taliban, 10, 15, 17, 19, 21, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 66, 67, 68,
81
Trump, viii, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
67, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78,
79, 81, 84, 85